

Multifunksjonelle intervensjoner og kapasitetsbygging hos konfliktaktørene – En studie av den internasjonale intervensjonen i Somalia (1992 – 1995)

STV-3902

André Løvik

Mastergradsoppgave i statsvitenskap
Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning
Universitetet i Tromsø
Høsten 2010

En takk til

Jeg vil først rette en takk til førsteamanuensis Peter Stuart Robinson som har vært min veileder i dette arbeidet. Hans faglige innsikt, kommentarer og problematiseringer i forhold til det jeg har gjort, har vært av stor betydning for mitt arbeid. Jeg tar naturligvis selv ansvaret for de faglige feil og mangler som sluttproduktet eventuelt måtte inneha.

Jeg vil videre takke min samboer Mali for støtte og oppmuntring, og ikke minst for å ha lagt til rette for at jeg skulle få tid til å jobbe med dette, ved siden av familieliv, arbeidsliv og andre forpliktelser. Vi får finne en måte å balansere skjevheten i dette regnskapet etter hvert. Ellers så må vel også Elsa og Lilli få en liten takk for å holdt ut med pappas fravær i løpet av den siste tiden. Jeg lover å komme sterkere tilbake!

Jeg ønsker også å takke min arbeidsgiver Senter for IKT i utdanningen/Utdanning.no for å ha latt meg bestemme såpass over min egen arbeidstid at jeg har fått til å kombinere arbeidsforpliktelser og oppgaveskriving på en overkommelig måte.

Avslutningsvis rettes en takk til venner og familie som i forskjellig grad og form har bidratt i perioden dette arbeidet har pågått.

André Løvik

Tromsø, November 2010

EN TAKK TIL	3
1. INNLEDNING	6
1.1. STUDIET AV POLITIKK I TILKNYTNING TIL OPPGAVEN	8
1.2. KORT INTRODUKSJON TIL STUDIEOBJEKTET	10
2. INNLEDNING TIL TEORIDELEN	15
2.1. STUDIET AV INTERNE KONFLIKTER OG INTERVENSJONER	15
2.2. BETYDNINGEN AV TEORI I FORSKNINGSARBEID	16
2.3. TEORETISKE TILNÆRMINGER TIL STUDIET AV AFRIKANSK POLITIKK OG KONFLIKT	16
3. AVKLARING AV PROBLEMSTILLING	18
3.1. HVA ER EN MULTIFUNKSJONELL INTERVENSJON?	20
3.2. INTERVENSJON OG INTERVENSJONSVERKTØY	22
4. PARALLELLISERING – EN REDEGJØRELSE OG FORSØK PÅ BEGREPSAVKLARING	24
4.1. AKTØRDELTAKELESSEMODELLEN – HVORDAN SE PÅ RELASJONSUTVIKLING?	26
4.2. TRE STADIER I RADIKALISERINGSPROSESSEN – MULIG INNFALLSVINKEL TIL Å FORSTÅ TRANSFORMASJONSPROSESSEN?	29
5. KRIG OG PARALLELLISERING - EN TEORETISK TILNÆRMING TIL KRIG SOM SKAPENDE KRAFT	30
5.1. KRIG – ET FORSØK PÅ BEGREPSAVKLARING	31
5.2. KRIG, SAMFUNN OG FREMVEKSTEN AV POLITISKE ORGANISASJONER	34
5.3. KRIGFØRING I VÅR TIDS KONFLIKTER	36
5.4. BESKYTTELSE I VÅR TIDS KONFLIKTER	37
5.5. STYRINGSDANNELSE I VÅR TIDS KONFLIKTER	40
5.6. EKSTRAKSJON I VÅRE SAMTIDSKONFLIKTER	43
6. INTRODUKSJON TIL ANALYSEDELEN	47
6.1. HISTORIE OG BAKGRUNN	47
6.2. ET ØKENDE BEHOV FOR INTERNASJONAL HJELP	48
6.3. BESKYTTELSE, STYRINGSDANNELSE, EKSTRAKSJON OG KRIG I TIDEN FØR DEN INTERNASJONALE INTERVENSJONENE	51
7. INTERNASJONALT ENGASJEMENT OG TILSTEDEVÆRELSE	53
7.1. FØRSTE FASE AV DET INTERNASJONALE ENGASJEMENTET	55
7.2. GENERAL AIDID SOM LEGITIM OG DELTAKENDE AKTØR	56
7.3. KONFLIKTESKALERING, VÅPENEMBARGO OG HUMANITÆR ASSISTANSE	57
8. UNOSOM I – EN AVGRENSET INTERNASJONAL INTERVENSJON	58
8.1. EKSTRAKSJON – NYE VERDIER, MER Å KJEMPE OM?	60
8.2. ØKT INTERNASJONAL OPPMERKSOMHET RUNDT SIKKERHETSSITUASJONEN	62
8.3. STYRKING OG UTVIDELSE AV UNOSOM I	63
8.4. UNOSOM I OG AIDID – EN RADIKALISERING AV FORHOLDET	64
9. UNITAF – AMERIKANSK MILITÆR LØSNING PÅ UTFORDRINGENE?	66
9.1. VOLD, SAMTALER OG ANSVARSDELING – EN RADIKALISERING AV RELASJONEN?	68

9.2.	SOMALISK KULTUR OG KRITIKK AV DE POLITISKE INITIATIVENE	69
10.	<u>FRA UNITAF TIL UNOSOM II – EN PARALLELLISERING AV RELASJONENE?</u>	69
10.1.	ETABLERINGEN AV UNOSOM II	71
10.2.	BESKYTTELSE OG SOMALISK KLANSTRUKTUR	72
10.3.	DIPLOMATISKE FORSØK PÅ ETABLERING AV POLITISKE INSTITUSJONER	73
10.4.	PÅ VEI MOT LEGITIMITETSKRISESTADIET?	75
10.5.	POLITISK BRUK AV VOLD - AIDID SOM ILLEGITIM OG EKSKLUDERT AKTØR	76
11.	<u>BESKYTTELSE, STYRINGSDANNELSE, EKSTRAKSJON OG KRIG I SISTE DEL AV INTERVENSJONEN</u>	78
11.1.	EN SYSTEMATISERING AV UTNYTTELSE AV MULIGHETENE FOR KAPASITETSBYGGING?	79
11.2.	GJENNOMGIKK RELASJONSUTVIKLINGEN EN POLITISK PARALLELLISERING?	83
11.3.	KAPASITETSBYGGINGEN OG KONSEKVENSENE FOR INTERVENSJONEN I SOMALIA	85
12.	<u>AVSLUTNING</u>	88
12.1.	OPPGAVENS BIDRAG OG VEIEN VIDERE	90
13.	<u>APPENDIKS I: SOMALISKE FRAKSJONER</u>	92
14.	<u>APPENDIKS II: KART OVER SOMALIA</u>	95
15.	<u>LITTERATURLISTE</u>	96

1. Innledning

Slutten på den kalde krigen, med Berlinmurens fall i 1989 og oppløsningen av Sovjetunionen i 1991, resulterte i omfattende endringer i hvordan det internasjonale samfunn fungerte (Weiss og Collins 2000). En markant endring som en del av dette var synet på FN og hvilken rolle organisasjonen skulle ha på den internasjonale arena. Det ansente klimaet under den kalde krigen hadde begrenset organisasjonens handlingsrom og rolle. Spesielt ble organisasjonens rolle knyttet til konfliktsituasjoner rundt om i verden endret i denne nye tiden, noe spesielt daværende Generalsekretær Boutros-Ghalis *An Agenda for Peace* var en markør for.¹

I forbindelse med konfliktsituasjoner rundt om i verden, kan dette for FNs del betegnes som en tredelt endring, som både var kvantitativ, normativ og kvalitativ (Bellamy og Williams 2010). I perioden 1991-1996 så man en markant økning i antall operasjoner organisasjonen involverte seg i, hvor mye personell som ble benyttet og hvor mye penger som ble bruk på dette arbeidet. Som Weiss og Collins (op.cit.) skriver, ble forventningene til hva og hvordan FN skulle involvere seg endret. Også typen oppgaver i de konfliktsituasjonene organisasjonen involverte seg i ble mer omfattende som en følge av dette. Som Doyle og Sambanis (2006) skriver, så man i denne perioden nærmest en sammensmelting av *peacekeeping* og *peace enforcement*, og til at dette ble en form for robust fredsbevaring. Dette innebattet at man både var villige til å benytte våpenmakt ikke bare for å opprettholde fred, men også for å påvirke en konfliktsituasjon, for bokstavelig talt å fremtvinge fred. Man så i denne perioden at aktivitetene endret seg fra de tradisjonelle fredsbevarende operasjonene, med separate diplomatiske og militære komponenter, til å bli multidimensjonale operasjoner hvor man kombinerte diplomatiske, humanitære, administrative og militære virkemidler (Ibid.).

FN og det internasjonale samfunns økte engasjement, viste seg i flere tilfeller å ha en positiv effekt. Man har blant annet sett at involvering i konfliktene i Namibia, El Salvador, Kambodsja, Mosambik, Kroatia og Øst-Timor, har bidratt til å fremme fred og bedre situasjonen i disse områdene. Det er likevel slik at FNs økte fokus på involvering i interne konflikter, ofte assosieres med de problematiske sidene fra intervensjonene i Bosnia, Rwanda, Angola og Somalia (Ibid.). En konsekvens av erfaring fra perioden var utvilsomt en økt fokus på utfordring for det internasjonale samfunn å utøve *peace enforcement* i komplekse

¹ Se dokumentet her: <http://www.un.org/Docs/SG/agpeace.html>

konfliktsituasjoner (Doyle og Sambanis 2006). Ett av de tydeligste eksemplene på de utfordringene det internasjonale samfunn stod ovenfor i forbindelse med interne konflikter, var det som skjedde i Somalia under intervensjonen i perioden 1992-1995. I denne oppgaven vil jeg se nærmere på denne intervensjonene og noen av de utfordringene de eksterne intervensjonsaktørene stod ovenfor.

De erfaringene man gjorde seg med internasjonale intervensjoner i løpet av 1990-tallet, har bidratt til at det har foregått en dreining i studiet av interne konflikter og intervensjoner. Optimismen etter slutten på den kalde krigen er ikke lengre like tydelig, og internasjonale humanitære intervensjoner er ikke like entydig sett på som svaret på de utfordringene man står ovenfor knyttet til interne konflikter. Til det har nok erfaringene vært for mange, og for negative. Litteraturen som har dekket de internasjonale intervensjonene, har i stor grad vært introvert. De har spurt seg hva det var som gikk feil, hva kunne ha vært gjort annerledes og hvordan vi bør endre vår tilnærming (Duyvesteyn 2005). Dette er tematikk også jeg er nysgjerrig på.

Innspillene til hvordan man skal kunne takle moderne konflikt- og intervensjonssituasjoner er mange. I artikkelen *Antropolog og kriger* (Morgenbladet 12.-18. juni 2009) anmelder Anders Romarheim boken *The Accidental Guerrilla* av den australske antropologen David Kilcullen. I følge Romarheim er sosialantropologi blitt Pentagons nye motefag.²

Antropologi som en del av soldatenes opplæring, kulturkunnskap som et redskap i krig, er antageligvis sterkt inspirert av Sun Tzu's kjente utsagn om å kjenne sin fiende like godt som seg selv, i tillegg til erkjennelsen av at kjennskap til lokale skikker, tradisjoner og språk er viktig. Behovet for bedre forståelse av de kulturene man operer i har vist seg tydelig blant annet under operasjonene i Afghanistan og Irak. Nye kriger, med nye og komplekse utfordringer krever et nytt militær (Carstens 2003). Forståelsen av at man har et slikt kunnskapsbehov kan vel oppfattes som en forlengelse av den såkalte *revolution in military affairs* (RMA), med økt fokus på intelligente våpensystemer og en intelligent bruk av dem.³

² I en fersk rapport fra NUPI problematiserer Holo og Andreassen Norges manglende fokus på soldatenes opplæring innenfor dette feltet: <http://www.nupi.no/Publikasjoner/Boeker-Rapporter/2010/Kultur-paa-ville-veier>

³ De fleste analytikerne ser på denne revolusjonen/evolusjonene som styr av de teknologiske endringen vi har sett de siste tiårene. Men selv om denne utviklingen er teknologistyrt, mener Tofflers at krigens karakter i stor grad avhenger av de samfunnene hvor krigene utføres (Angstrom 2005). RMA kan sees i sammenheng med diskusjonen om hvorvidt der noe nytt ved dagens konflikter eller ikke. Les mer om RMA i Sharjeel Rizwans artikkel *Revolution in Military Affairs (RMA)*: <http://www.defencejournal.com/2000/sept/military.htm>

At flere fagdisipliner ser ut til å få plass innenfor tenkningen rundt intervensjoner og bruken av militærmakt, mener jeg er positivt. Flere innfallsvinkler til å forstå komplekse saksforhold, må kunne antas å gi bedre muligheter for riktig anvendelse av tilgjengelige midler for å kunne handtere den rådende situasjonen. Som statsvitenskapsstudent er jeg naturligvis særlig interessert i hvordan mitt fag kan bidra i dette arbeidet.

I denne oppgaven tar jeg for meg den internasjonale intervensjonen i Somalia i perioden 1992-1995, med særlig fokus på effekten av de intervensjonsvirkemidlene man tok i bruk. For å avgrense det empiriske nedslagsfeltet vil hovedfokus for arbeidet være forholdet mellom intervensjonsaktørene og General Aidid og hans klangruppe the Somali National Movement (SNM).⁴ Formålet med oppgaven er å se nærmere på utfordringer knyttet til internasjonale intervensjoner i komplekse interne konflikter. Oppgaven vil ta utgangspunkt i en antagelse om at multifunksjonelle intervensjoner vil kunne skape rom for konfliktantagonistene å bygge opp sine kapasiteter, spesielt i forhold til styring, ekstraksjon, beskyttelse og krigføring. Implisitt i dette ligger det også en antagelse om at en slik utvikling kan bidra til å skape større utfordringer for intervensjonsaktørene. Sentralt i forhold til diskusjonen rundt kapasitetsbygging, vil konseptet parallellisering være og diskusjonen rundt hvorvidt en slik utvikling er av et slikt omfang at man vil kunne betegne den som politisk.

1.1. Studiet av politikk i tilknytning til oppgaven

Som forsker har man naturligvis som oppgave å imøtegå og teste etablerte sannheter vedrørende studieobjektet. Som en del av dette vil det også tidvis være nødvendig å stille spørsmål ved eksisterende antagelser og fremme argumenter og perspektiver som ligger utenfor den allmenne konsensus. Dette impliserer også å vende fokus mot og lytte til marginaliserte perspektiver, praksiser, livsformer og annet som er tilsidesatt og som ikke blir sett eller hørt. Man må også tidvis fremme synspunkter som går på tvers av det som er allment akseptert og respektert. Det å forsøke å se alternative forklaringer og nye perspektiver er viktig. Dette vil også gjelde i forhold til studiet av politikk og vår forståelse av hva som kan betegnes som politikk.

⁴ Jeg har valgt å benytte meg av følgende skrivemåte: Mohamed Farrah Aidid. Grunnet et lite utviklet/utbredt skriftspråk i Somalia, ser man navnet skrevet i del varianter.

I introduksjonskurs i statsvitenskap i dag er det vanlig å skille mellom en snever eller vid forståelse av begrepet. Den vide definisjonen fremstiller politikk som all menneskelig handling som inkluderer makt, styre eller autoritet. Når det gjelder den snevre definisjonen, avgrensner man gjerne politikk til å gjelde offentlig beslutningsaktivitet, og man vil særlig være interessert i rammene og prosessene frem til offentlige vedtak (Østerud 1993). En slik forståelse begrenser dermed politikk og politisk virksomhet hovedsakelig til formaliserte institusjoner og prosesser innenfor disse, det være seg på lokalt, nasjonalt eller internasjonalt plan.

Jeg vil i denne oppgaven benytte meg av Robert A. Dahls (1963/1991) definisjon av politikk, eller riktigere hva han betegner som et *politisk system*. Dette kan karakteriseres som en bred forståelse av politikk, og er slik jeg ser det mest relevant i forhold til at vi her er ute etter å se nærmere på fremveksten av kapasiteter og systemer i en uryddig intervensjon og konfliktsituasjon. Dahl ser på et politisk system som: ”any persistent pattern of human relationships that involves, to a significant extent, power, rule, or authority” (1963/1991 s 4). En slik definisjon mener jeg gjør det mulig for oss å studere politisk virksomhet uten at det er etablert formelle, sentraliserte institusjoner, så lenge vi ser at det er alternative konsolideringer av beslutninger, styring eller regelsett. Dette er sentralt for vår del, siden fraværet av legitime og funksjonelle politiske strukturer faktisk var (og fortsatt er) et av de mest påtrengende kjennetegnene ved konflikten i Somalia.

Jeg mener likevel det i denne sammenhengen er viktig å ta med seg at dette handler om en ”persistent pattern of human relationships”, altså en vedvarende og systematisert interaksjon mellom individer knyttet til makt, styring eller autoritet. I tillegg skal dette foregå i et *signifkant* omfang. Omfanget av en slik definisjon vil også inkludere religiøse organisasjoner, klangrupper, bedrifter og selskaper. I denne sammenhengen peker Dahl på at det er ingenting i definisjonen som påstår at *alt* ved denne typen organiseringer trenger å være politisk. Det at *noe* ved disse organisasjonene kan være politisk kan antageligvis de fleste av oss være enig i.

For å presisere begrepene Dahl benytter, velger jeg i denne oppgaven å legge meg til Lukes (2005) tredimensjonale forståelse av makt, da jeg mener det vil være formålstjenlig i forhold til at vi er ute etter alternative former for politisk virksomhet. Dette betyr at jeg i forhold til makt og maktutøvelse vil være interessert i hvordan aktørene utøver beslutningsmakt og har

kontroll over den politiske agendaen. Jeg er oppmerksom på at det vil være saker som tydelige og oppe i dagen, mens andre er mer underliggende og vanskeligere å observere. Dette vil også gjelde konfliktnivået, og observerbarheten av dette. Lukes peker i tillegg på at interessene vil være subjektive og virkelige interesser. Dette betyr at vi får et maktbegrep som i og for seg betyr at A på en eller annen måte påvirker B. Men som Lukes skriver, er det viktig at denne påvirkningen er tydelig og ikke-triviell. Når det gjelder maktbegrepet, så er dette primært tenkt brukt i forhold til Aidid og hans gruppe. I dette ligger det dermed en forventning om at vi skal kunne observere et sett av interesser og at man agerer for å kunne oppnå de målene som ligger i disse.

I forhold til autoritet, så ligger det implisitt i dette at innehaveren av makt er tillagt en form for autoritet. Weber (2000) skiller mellom tradisjonell, karismatisk og legal-rasjonell autoritet, hvor den sistnevnte er vanlig å knytte til vestlige, demokratiske styringsformer. Innenfor vår studie hvor en leder og organisasjon utgått fra det somaliske klansystemet er hovedfokus, er det ventelig at autoriteten utgår primært fra de to første. Når det gjelder styringsbegrepet, så forstår jeg styring som systematisering av aktiviteter. I dette ligger det at man kan observere at det settes mål, at det foretas prioriteringer og en oppfølging og evaluering av resultatene. Dette betinger også at det er noen med det overordnede ansvaret i forhold til dette.

Jeg velger i denne oppgaven ikke å gjøre et skille mellom *politics* og *policy*, begreper med til dels forskjellig innhold i det engelske språket. Årsaken til dette er at vi ikke har et godt begrep for *policy* på norsk, og at politikkbegrepet ser ut til å benyttes for begge begrepene. Politikkbegrepet er derfor ikke kun begrenset til å gjelde selve beslutningsprosessen, men tar dermed for seg hele årsakskjeden, inkludert interessenter, beslutningstakere, implementering og evalueringer. Dette er for så vidt i henhold til den forståelsen av politikk jeg har valgt å legge meg på.

1.2. Kort introduksjon til studieobjektet

Utfordringene det internasjonale samfunn stod ovenfor i Somalia var utvilsomt komplekse og omfattende. Landet beskrives av International Crisis Group (2008) som et av de tydeligste eksemplene på en *failed state*, en forvitret eller mislykket statsdannelse. Dette har vært tilfelle for Somalias del siden tidligere president Said Barre ble presset til å gå fra sitt embete og flykte hovedstaden i 1991, selv om prosessen var påbegynt mange år før dette. En failed state

defineres av *The Fund For Peace* gjennom bruk av til sammen tolv indikatorer innenfor sosiale, økonomiske og politiske forhold.⁵ For å trekke frem noen av disse, inkluderer dette blant annet: Omfattende flyktningestrømmer, omfattende demografisk press, sterk økonomisk nedgang, markant ujevn fordeling av godene, kriminalisering eller delegitimisering av staten, omfattende brudd mot menneskerettighetene og intervensjon fra eksterne parter.⁶

Somalia var en oppløst stat da det internasjonale samfunnet på begynnelsen og frem mot midten av 1990-tallet intervenerte gjennom UNISOM, UNITAF og UNISOM II⁷. Det eksisterte få, om noen, velfungerende institusjoner for utøvelse av politikk. I tillegg var regionen sterkt preget av en tørkekatastrofe og påfølgende hungersnød. Samtidig var Somalia i stor grad et splittet land. Fraksjoner, utgått fra landets klanssystem, stod i steil motstand til hverandre, og kjempet på flere fronter om kontrollen over sentrale landområder og styringen med restene av landets statsinstitusjoner.⁸

Oppgavene det internasjonale samfunn tok på seg for å bedre denne situasjonen, gikk utover det som lå i tradisjonelle fredsbevarende operasjoner og blir kategorisert som en humanitær intervensjon, som en væpnet militær intervensjon (peace enforcement). Jeg vil komme nærmere inn på hva disse oppgavene bestod i senere i oppgaven. Mitt utgangspunkt for arbeidet videre, er at det internasjonale samfunn gjennom de oppgavene man tok på seg, søkte å fungere nærmest som en vikarierende stat i det somaliske samfunn:

”[...] the task it assumed were precisely those that a statesman would have to contend with. This issue is at the core of appreciating the role that an international political authority, a governorship-in-trust, would have to fill, either itself or by fostering a lokal equivalent” (Chopra m.fl. 1995 s. 52 [sic.]

Det som foregikk av politisk forvaltning var, og da særlig under UNOSOM II, utført som en tydelig og artikulert del av operasjonene. Siden det somaliske statssystemet ikke eksisterte lengre, gikk altså det internasjonale samfunnet inn og forsøkte å fylle det vakuumet som

⁵ <http://www.fundforpeace.org/web/>

⁶ Se: http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=99&Itemid=140 for mer informasjon.

⁷ Forkortelsene står for United Nations Operation in Somalia (UNOSOM I og II) og Unified Task Force (UNITAF).

⁸ Se apendiks I for en gjennomgang av noen av de mest sentrale klangrappene i den aktuelle perioden.

oppstod innenfor de sosiale, økonomiske og politiske sfærene – med en særlig vektlegging av å bedre de humanitære forholdene og stanse den væpnede konflikten.

Chopra m.fl. (1995) viser blant annet i sin fremstilling av UNOSOM II, hvordan man under intervensjonen planla en balanse mellom militære og politiske oppgaver. Forfatterne peker på at intervensjonsaktørene så for seg å fase ned den militære aktiviteten samtidig med at man økte aktiviteten innenfor den politiske sfæren. Etter hvert som man maktet å bygge opp lokale institusjoner, mente man behovet for bruk av militære virkemidler ville reduseres.

At intervensjoner skal kunne lede til fremveksten av nye, uavhengige politiske institusjoner, er en målsetting som er nært knyttet til vurderingen av denne typen aksjoners legitimitet.⁹

Som Keohane skriver, er det

“[...] important to estimate the probability that intervention will lead to a non-abusive, self-sustaining structure of political authority. Evaluations of the legitimacy, or prudence, of humanitarian intervention should be conditional on estimates of eventual political success.” (2003 s. 275-76)

Hvis man foretar en slik evaluering av den internasjonale intervensjonen i Somalia, er det vanskelig å gi den gode skussmål. Jeg mener i den sammenhengen at særlig kritikken mot UNOSOM II knyttet til mangelen på en integrering av de politisk/diplomatiske og militære tiltakene, som flere er inne på, er berettiget¹⁰ Jeg mener at det i en slik tilnærming finnes interessante bidrag til å forstå hva UNOSOM II manglet for å ha muligheten for å lykkes. Jeg er likevel av den oppfatning at en slik tilnærming ikke får frem hele bildet av situasjonen. Til det er blikket for mye rettet mot den institusjonelle delen av det politiske landskapet, og at man ikke klarte å bygge opp velfungerende statsinstitusjoner etter en vestlig modell, og i henhold til målsetningene man blant annet finner sikkerhetsrådets resolusjon 814 (1993).

Betyr dette kanskje at man har vært for opptatt med å se på hvorfor ting ikke har gått etter planen, hva som var feil med de målene man satte seg og hvordan man gikk frem for å løse oppgavene? Har man vært for opptatt av å analysere eget reaksjonsmønster i forhold til de

⁹ Se Stromseth (2003) for en nærmere gjennomgang av noen av perspektivene på hvilke forutsetninger som skal være tilstede for at man skal intervensjonere.

¹⁰ Se for eksempel Chopra m.fl (1995), Hirsch og Oakley (1996), Clark og Herbst (1997).

relasjonsutfordringene man stod ovenfor når det gjaldt konfliktaktørene? Har analysene av intervensjonen i Somalia, muligens i for stor grad vært opptatt av å se på det som hendte ut fra et vestlig perspektiv?¹¹

I denne oppgaven vil hovedfokus være å se nærmere på intervensjonens uttsiktede konsekvenser, forhold som intervensjonsaktørene selv i større eller mindre grad bidro til, og som i etterpåklokskapens lys bør tas stilling til og analyseres.

Oppgaven er hovedsakelig et teoretisk arbeid. Den vil i så måte være interdisiplinær, analytisk og spekulativ, den vil være kritisk til en del antatte sannheter og den vil være refleksiv, den vil fordre å tenke om det å tenke. Den har som intensjon å forsøke å lansere et nytt perspektiv på hvordan man kan studere internasjonale intervensjoner og utfordringer knyttet til dette. Epistemologisk sett håper jeg å bidra til etablere analyseverktøy for å kunne se på intervensjoner og interne konflikter, spesielt med fokus på effektene av de intervensjonsvirkemidlene.

Metodisk sett er denne oppgaven en litteraturstudie. Jeg tar for meg hendelser tilbake i tid og selve hendelsesforløpet, det empiriske bakgrunns materialet, vil jeg derfor hente fra bøker, artikkelsamlinger, aviser, nettressurser, FN-resolusjoner og lignende. Hendelsene som denne oppgaven tar for seg er behørig dekket, og jeg mener en litteraturstudie vil kunne gi oss et tilfredsstillende bilde av det aktuelle hendelsesforløpet. Jeg mener også en slik metodisk tilnærming vil være tilfredsstillende i forhold til å se nærmere på relasjonsutviklingen mellom intervensjonsaktørene og General Aidid og hans gruppe. Den gode tilgangen på litteratur, sammen med at intervensjonen i Somalia ofte trekkes frem som en mislykket intervensjon, er årsakene til valg av kasus i denne oppgaven. Jeg mener også at det faktum at hendelsene ligger noe tilbake i tid kan være med å gi oss et mer edruelig syn på hva som faktisk foregikk. I tillegg så er det naturligvis også interessant å se på hendelsen i lys av de erfaringen man har gjort seg i etterkant, den teoriutviklingen som har foregått og endringene i syn på intervensjon som konsept som vi har gjennomgått.

¹¹ Se for eksempel Salem (1997) *A critique of Western conflict resolution from a non-Western perspective* og Rubin (1997) *Western perspectives on conflict resolution* for en gjennomgang av noen av problemene knyttet til et for ensidig vestlig perspektiv på konfliktløsning og -håndtering

I delene 2-5 vil jeg avklare problemstilling og forsøke å legge det teoretiske grunnlaget for det jeg ønsker å se nærmere på. I delene 6-11 vil jeg benytte meg av de verktøyene jeg har kommet frem med i analysen av intervensjonen i Somalia i perioden 1992-1995. Hovedfokus vil være på hvordan ting endret seg fra tiden før den internasjonale intervensjonen og frem mot slutten av intervensjonen, og hvordan endringene gjorde seg gjeldene som en del av de tre operasjonsfasene UNOSOM I, UNITAF og UNOSOM II. I avslutningen vil jeg oppsummere mine funn og kort komme inn på hvilken betydning disse vil kunne ha for fremtidig forskning.

2. Innledning til teoridelen

Jeg vil innledningsvis i denne delen kort se på studiet av interne konflikter og intervensjoner. Jeg vil videre se på og betydningen av teori i forbindelse med vårt arbeid og se spesielt hvordan man teoretisk har tilnærmet seg studiet av afrikanske konflikter. Jeg vil også kort komme inn på aktørenes handlingsgrunnlag gjennom å se nærmere på rasjonalitet. Jeg vil videre foreta en avklaring av problemstillingen jeg ønsker å jobbe med, og i den sammenheng forta en gjennomgang av hva jeg legger i multifunksjonelle intervensjoner og kort komme inn på hvilke verktøy man har tilgjengelig som en del av en intervensjon. Etter denne avklaringen, ser jeg nærmere på hva jeg legger i konseptet *parallellisering*. Jeg gir også en fremstilling av hvordan jeg vil forsøke å fange opp endringene i en slik parallelliseringsprosess, gjennom blant annet å benytte meg av *aktørdeltakelsesmodellen* og *radikaliseringsprosessen*. I den påfølgende delen, *krig og parallellisering*, vil jeg forsøke å operasjonalisere hva som konkret ligger av samfunnsendring i parallelliserings konseptet. Jeg vil som en del av dette komme inn på begreper som konflikt og krig. Hovedintensjonen med denne delen er dog å foreta en samtidstilpasning av hovedpunktene i Charles Tillys artikkel *War Making and State making as Organized Crime* (1985/1993) gjennom å se på begrepene stats-/styringsdannelse, ekstraksjon, krigføring og beskyttelse. Denne oppdateringen gjør jeg gjennom å se nærmere på teoretiseringen rund dagens samtidskonflikter, med håp om at dette blant annet skal kunne gi oss perspektiver på hvordan de fire områdene vil kunne gjøre seg gjeldene i den somaliske konflikten og den relasjonen vi er ute etter å studere.

2.1. Studiet av interne konflikter og intervensjoner

I denne oppgaven beveger vi oss teoretisk sett innenfor temaene humanitære intervensjoner, konfliktforskning, fredsstudier og svake statsdannelser, områder hvor forskningen har hatt en markant oppsvining fra slutten av 1980-tallet og frem til i dag (Wallensteen 2002). Mye av litteraturen er tidvis preget av at forskningsområdene har vært nytt og ukjent. Dette ser man blant annet i hvordan forsøkene på å utvikle teori på områdene spriker i mange retninger (Deutsch 1991). Samtidig ser man også at en del av teoriutviklingen kan kritiseres for være i for stor grad preget av vestlige teoretiske utgangspunkt, og for liten grad maktet å ta innover seg de empiriske særegenhetene man eksempelvis ser i forhold til konfliktene på det afrikanske kontinent (Gurr 1991, Salem 1997, Rubin 1997). Noe som kan være problematisk blant annet gjennom at vi ikke legger merke til nye og innovative måter politisk virksomhet utføres på (Duffield 1998), eller for den del hvordan sentrifugale krefter innenfor visse områder fungerer kontraproduktivt i forhold til sentraliserende krefter, og vanskeliggjør

statsløsninger i henhold til vestlige forventninger (Menkhaus og Prendergast 1995). Man kan dermed si at politiske og ideologiske motivasjoner for dagens interne konflikter vil kunne være vanskeligere å se fordi observatører ser etter «vestlige» mønstre av allianser og diskurser (Kalyvas 2001). Dette er også et poeng Duyvesteyn fremmer, når hun stiller spørsmålet: [...] is there something wrong with our perspective on or attitude towards the conflicts we are intervening in?” (2005 s. 110).

2.2. Betydningen av teori i forskningsarbeid

For å gjøre sakskomplekset overkommelig, behøver vi derfor teori for å strukturere forskningsarbeidet vårt. Teori hjelper oss med å organisere arbeidet, den setter vår fokus på noen områder, mens andre utelates. Hauss skriver at:

”[...] theory helps us understand common patterns or similarities and differences we find in a large number of related phenomena” (2001 s. 15).

Teorien skal dermed være med å hjelpe oss til å identifiserer felles mønstre, likheter og forskjeller i vårt studie av samfunnet. Dette betyr at valget av teori, eller hvilke teoretiske tradisjoner vi bygger vårt arbeide på, vil være med å avgrense studieobjektet, hva vi vektlegger, hvordan vi reflekterer og hva vi i siste instans kommer frem til rent epistemologisk. Innenfor internasjonal politikk er eksempelvis skillet mellom realistenes, idealistene og globalistene et tydelig eksempel på både forskjellige forklaringsmodeller, og forskjellig perspektiver og konklusjoner i forhold til det samfunnet vi lever i (Ibid).

2.3. Teoretiske tilnærminger til studiet av afrikansk politikk og konflikt

Studiet av politisk virksomhet og konflikt på det afrikanske kontinentet har i lang tid vært en stor utfordring for samfunnsvitere og andre interessert i temaet. Som innenfor de fleste andre fagområder, har også studiet av det afrikanske kontinentet og den politiske virksomheten blitt påvirket av endrede strømninger og trender innenfor metode- og teoriutviklingen (Chazan m.fl. 1992). Kanskje har man vært for opptatt av å finne ut hvorfor kontinentet ikke har utviklet seg i tråd med en vestlig eller østeuropeisk politisk modell (Chabal og Daloz 1999). Forskningen har i lang tid vært preget av overdrevent positive forventninger vedrørende kontinentets utviklingspotensial. Samtidig har mye av arbeidet med kontinentet vært sterkt preget av en snever forståelse av utvikling, hvor blant annet retningen for politisk, økonomisk og sosial progresjon har vært predefinert (Ibid). *Liberal Peace-paradigmet* vil eksempelvis

kunne falle inn under en slik kritikk, hvor man blant annet er opptatt av konfliktløsning og –prevensjon, oppbygging av sosiale nettverk, styrking av sivile og representative institusjoner, fremming av lovstyring og markedsøkonomi, noe som må kunne betegnes som omfattende sosial omdannelse (Duffield 2001). Paradigmet har også blitt kritisert for eksempelvis ikke å ta til seg tradisjonelle afrikanske tilnærminger til fredsbygging (Karbo 2008). Behovet for å revidere våre antagelser og se nærmere på alternative synspunkter er derfor viktig (Duffield 1998). Det er viktig å ta med seg at Afrika som kontinent er mangfoldig og et resultat av en rekke forskjellige erfaringer når det gjelder utfordringer knyttet til relasjonen mellom stat og samfunn. Det finnes med andre ord ikke ett Afrika, men mange (Francis 2008).

Med et slikt bakteppe, vil også aktørenes handlingsgrunnlag være utfordrende å gripe fatt i. Selv om også dette er med og kompliserer det vi ønsker å se nærmere på, er det viktig å forsøke å nærme seg det vi kan betegne det ontologiske handlingsgrunnlaget, eller rasjonaliteten som ligger til grunn for aktørenes handlinger. Dette er ikke et helt uproblematisk tema innenfor arbeidet med våre interne samtidskonflikter. Såkalte ikke-rasjonelle forklaringsmodeller på konflikter har fått en viss popularitet, blant annet i media hvor ”ancient tribal feuds” har vært en yndet beskrivelse på mange konflikter (Duffield 2001 s. 111). Robert Kaplans arbeider, hvor han peker på en fremvekst av stadig flere dysfunksjonelle og uregjerlige samfunn, som betegnes som en tilbakevending til barbarismen (Kaplan 1994, 1996), har spesielt markert seg innenfor denne tradisjonen. Angstrom plasserer flere innenfor denne retningen. Han siterer blant annet Alvin og Heidi Toffler, som advarer mot en ny ”dark age of tribal hate, planetary desolation, and wars multiplied with wars” (2005 s. 7).

Når det gjelder rasjonalitetsbegrepet, så anser jeg det som utenfor denne oppgaven å foreta en lang drøfting omkring hvilken form for rasjonalitet som ligger til grunn for de forskjellige aktørenes handlinger, selv om det absolutt må sies å være en interessant videreføring av tematikken.¹² Rasjonalitet er i hovedsak knyttet til individnivået, og det ligger i dette en utfordring i forhold til det å snakke om rasjonalitet på gruppenivå. Når det eksempelvis gjelder relasjonene mellom stater, snakker man gjerne om rasjonalitet på et aggregert nivå. Siden relasjonen mellom statene er analysenivået, vil det ”[...] være tillatelig å gjøre sterkt

¹² Stathis N. Kalyvas foretar i boken ”*The logic of Violence in Civil War* (2006) en mikroanalyse av den greske borgerkrigen. Boken er et godt eksempel på at nærstudier av konflikter gir et mer flertydig bilde av aktørenes beveggrunner og rasjonale i forhold til eksempelvis voldsbruk.

forenkende forutsetninger om den interne beslutningsprosessen i hvert land [...]” (Hovi og Rasch 1994 s. 32). Det er naturligvis fristende å gjøre en slik forenkling også i vår sammenheng, men jeg mener samtidig at det i forhold til mitt studieobjekt vil være noe problematisk. Dette blant annet på grunn av at jeg mener at interne, institusjonelle rammer er en viktig forutsetning for at man skal kunne foreta denne typen forenklinger omkring eksempelvis beslutningsprosessene. Dette vil være vanskelig å gjøre i forhold til Aidid og hans gruppering, siden fraværet av denne typen rammer er det som faktisk preger den relasjonen vi skal se nærmere på. Jeg forutsetter at aktørene agerer rasjonelt, men samtidig så mener jeg at når det gjelder den somaliske siden av relasjonen, så ligger det i denne oppgaven et ønske om å forsøke å forstå og avdekke hvordan denne rasjonaliteten gir seg til kjenne. Oppgavens søker med andre ord å belyse og forstå denne rasjonaliteten.¹³

3. Avklaring av problemstilling

Som jeg var inne på tidligere, er jeg ute etter å se nærmere på hvorfor humanitære intervensjoner er utfordrende. I etterkant av konflikten i Somalia har utvilsomt mye av de analysene som har blitt gjort hatt et militærteoretisk utgangspunkt.¹⁴ Når jeg her tar for meg konflikten i Somalia på begynnelsen av 1990-tallet, så ligger det i dette at jeg innenfor internasjonale operasjoner befinner meg innenfor *peace enforcement*-kategorien. Som Bellamy og Williams (2010) skriver, er det en del problemstillinger knyttet til *peace enforcement*-operasjoner. De peker på at mandatene som danner grunnlaget for denne typen operasjoner, ofte har vært uklare, omfattende og åpne for fortolkninger. Dette er et forhold som spesielt er problematisk i forbindelse med bruken av tvangsmidler. Videre peker de to på det organisatoriske knyttet til denne typen operasjoner også vil være en utfordring. FN og det internasjonale samfunn mangler entydige organisatoriske virkemidler for å kunne håndtere operasjoner i et slikt omfang, noe som gjør at man mangler kapasiteter. Som en del av dette problemet, ser man eksempelvis at medlemsstatene i liten grad ønsker å overgi egne militære styrker til andres kontroll i denne typen operasjoner. Det jeg i denne sammenhengen likevel finner mest interessant, er debatten knyttet til hvorvidt *enforcement*-tiltak virker kontraproduktivt i forhold til å bygge langsiktig, stabil fred eller ikke. Spesielt problematisk anser de to forfatterne bruken av militærmakt i forbindelse med interne konflikter å være.

¹³ Se Hovi og Rasch (1994) for en gjennomgang av forskjellige typer rasjonalitet.

¹⁴ Se for eksempel T. Frank Crigler: *The Peace-Enforcement Dilemma* (1993), Walter Clark og Jeffery Herbst: *Learning From Somalia, The Lessons of Armed Humanitarian Intervention* (1997), Kenneth Allard: *Somali Operations, Lessons learned* (1995), Richard W. Stewart: *The United States Army in Somalia 1992-1994* (xxxx) Åke Norling: *Tvangsmakt I sönderfallna stater: Somalia 1992-1993* (2003) for noen eksempler på dette.

Dette da særlig på grunn av at det i denne typen konflikter vil være vanskelig å forutsi utfall og resultater knyttet til bruken av militærmakt. Andre igjen peker på at nødhjelpsarbeid kan ha utilsiktede konsekvenser: ”In Somalia, relief workers attempted to save hundreds of thousands of people from conflict-induced famine generated by warlords seeking food aid to feed their ambitions” (Barnett og Weiss 2008 s. 1). Jeg mener dette er en interessant tematikk å se nærmere på, som ikke har vært godt nok belyst tidligere.

Jeg ønsker i denne oppgaven å se nærmere på og skissere noen problemstillinger som forsøker å se på intervensjonssituasjonen som helhet, med spesiell fokus på uintenderte sideeffekter av de tiltakene man foretar. Rammen for min problemstilling ligger dermed i spørsmålet: *Hva om intervensjonstiltakene virker mot sin hensikt?* For å forsøke å gripe fatt hva som kan være årsaken til intervensjonsproblemene vil jeg se nærmere på tre spørsmålsstillinger:

- 1) Hva om multifunksjonelle intervensjoner skaper rom for kapasitetsbygging hos konfliktpartene?
- 2) Hva om en systematisk utnyttelsen av mulighetene for kapasitetsbygging resulterer i en (politisk) parallellisering?
- 3) Hva om en slik parallellisering vanskeliggjør en internasjonal intervensjon?

Spørsmålene baserer seg på en antagelse om at hvis en av konfliktpartene på ulovlig vis klarer å tilrøve seg bistandsmateriell, som mat, vann, medisiner, telt, tepper og annet utstyr, vil dette i positiv forstand kunne påvirke dennes evne til å drive krigføring. Det er også grunn til å tro at hvis dette skjer systematisk og over tid, vil dette ha en mer markant betydning, enn hva tilfellet vil være ved kun sporadiske hendelser. For å forsøke å fange opp det systematiske og vedvarende ved dette, ønsker jeg å benytte meg av begrepet parallellisering. Jeg mener også det er grunn for å tro at en slik utvikling potensielt kan være med på å skape større utfordringer for intervensjonspartene i forhold til det arbeidet de er satt til å gjøre.

For å kunne se nærmere på disse spørsmålene, så er det et par ting vi bør avklare. Jeg vil først komme inn på hva jeg mener med multifunksjonelle intervensjoner. Jeg vil videre forklare hva jeg legger i konseptet (politisk) parallellisering. Etter dette vil jeg forklare hvordan jeg ønsker å se nærmere på problemstillingene og foreta min analyse av det som skjedde i Somalia.

3.1. Hva er en multifunksjonell intervensjon?

Intervensjon som begrep innbefatter et bredt spekter av aktiviteter. Vanligvis benytter man begrepet om handlinger fra en statsdannelse eller overnasjonale organisasjoner hvor intensjonen er å påvirke en økonomi eller et samfunn i den ene eller andre retningen.¹⁵ Dette betyr eksempelvis at det internasjonale pengefondet (IMF) og Verdensbankens strukturtilpasningsprogram ovenfor utviklingsland faller inn under begrepet. Intervensjonen i Somalia betegnes som en bevæpnet *humanitær intervensjon* (Rutherford 2008), og det er innenfor denne bruken av begrepet denne oppgaven plasserer seg. Uttrykket humanitær intervensjon er brukt for å beskrive et vidt spekter av handlinger, fra diplomatisk lobbyvirksomhet til krig. Holzgreffe benytter følgende definisjon på humanitære intervensjoner:

”[...] the threat or use of force across state borders by a state (or group of states) aimed at preventing or ending widespread and grave violations of the fundamental human rights of individuals other than its own citizens, without the permission of the state within whose territory force is applied” (Holzgreffe 2003: 18).

Nøkkelord for betydningen av humanitære intervensjoner er i følge en slik definisjon, trussel om eller bruk av tvangsmakt, ønske om å forhindre grove brudd på fundamentale humanitære rettigheter og fravær av godkjenning av de styrende i den gjeldende staten. En humanitær intervensjon inkluderer med andre ord at man åpner for bruken av tvangsmidler, og skiller seg i så måte både fra tradisjonelle fredsbevarende operasjoner og multifunksjonelle fredsbevarende operasjoner. Et gjennomgangstema for disse handlingene er at de er utført av eksterne parter med intensjon om å påvirke interne forhold (Eknes 1994).

Tredjepartintervensjoner skjer når en konfliktsituasjon går utover de involverte partenes egne evner til å håndtere situasjonen (Omeje 2008).

Når det gjelder denne typen operasjoner var Sikkerhetsrådet spesielt under 1990-tallet aktive i forhold til å autorisere bruk av militære virkemidler under kapittel VII i FN-charteret (Bellamy og Williams 2010). Dette betyr at man går imot en stats *suverenitet*, et sentralt forhold i FN-traktatet artikkel 2(1). At man vektet menneskerettighetene og menneskelige

¹⁵ Se [http://en.wikipedia.org/wiki/Interventionism_\(politics\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Interventionism_(politics))

hensyn over stateres selvvråderett er noe som først ble aktualisert i perioden etter den kalde krigen (Ignatieff 2002).

Dette går dermed i mot John Stuart Mills syn på stater som "self-determining communities" (Walzer 1992, s. 87). Mill argumenterer for at den interne friheten i et politisk fellesskap kun kan utgå av medlemmenes egne handlinger, og at ikke-intervensjon derfor bør være det gjeldende prinsippet. Walzer mener at Mill med sitt ikke-intervensjonsprinsipp er for kategorisk. Det er viktig at man har en forhåndsgitt respekt for statsgrensene, men det finnes likevel unntak som vil kunne kreve ekstern innblanding i interne forhold. Walzer nevner i denne sammenhengen tilfeller hvor en statsgrense inneholder to eller flere politiske fellesskap/grupper, og hvor man kan tenke seg at en eller flere av gruppene ønsker å løsrive seg og skape en egen, alternativ styringsenhet, beskrivelser som er dekkende for situasjonen i Somalia. Et annet forhold som Walzer trekker frem er i tilfeller hvor brudd mot allmenne menneskerettigheter er av en slik karakter at fokus på statens selvstendighet og egenrådighet blir kynisk og lite relevant. Intervensjonen vil være en respons på handlinger "that shock the moral conscience of mankind" (Walzer 1992 s. 107).

For Somalias del ble autorisasjonen til å benytte alle tilgjengelige midler iverksatt gjennom sikkerhetsrådsresolusjon nr. 794 hvor det heter:

"[...]authorizes the Secretary-General and Member States [...] to use all necessary means to establish as soon as possible a secure environment for humanitarian relief operations in Somalia" (Sikkerhetsrådsresolusjon 794, 1992. Original kursivering).

Og alvoret i situasjonen fremgikk blant annet igjennom at Sikkerhetsrådet:

Expressing grave alarm at continuing reports of widespread violations of international humanitarian law occurring in Somalia, including reports of violence and threats of violence against personnel participating lawfully in impartial humanitarian relief activities; deliberate attacks on non-combatants, relief consignments and vehicles, and medical and relief facilities; and impeding the delivery of food and medical supplies essential for the survival of the civilian population (Ibid. original kursivering)

Walzer åpner for innblanding i staters indre anliggende i denne typen situasjoner. Men dette betyr ikke at spørsmålet hvorvidt om det er riktig å intervenere er enkelt. Walzer skriver blant annet at han hadde vanskelig for å finne klare eksempler på rene humanitære intervensjoner, intervensjoner kun basert på medmenneskelige hensyn. Det er et kontroversielt spørsmål, og motstandere av humanitære intervensjoner mener begrepet er med og skjuler de egentlige strategiske, økonomiske og politiske motivene (Weiss 2008). Som Wathen (2001) peker på er det kun tre argumenter som legitimerer at man setter staters selvråderett tilside: det som skjer internt i statsdannelsen har betydning for internasjonal fred og sikkerhet, staten utfører masse mord eller grove brudd mot menneskeheten, og systematiske overgrep mot en menneskegruppe som ikke på egne vegne kan utøve sin selvråderett.

Videre skriver Walzer at stater som er kapable til å stoppe denne type handlinger i det minste har rett til å forsøke å stanse dem. Humanitære intervensjoner ligner derfor i følge Walzer på mange måter det vi innenfor en statsdannelse ser på som opprettholdelse av lov og orden og politiarbeid (Walzer 1992), noe vi ser blir forsøkt som en del av intervensjonen i Somalia.

3.2. *Intervensjon og intervensjonsverktøy*

All necessary means som rammer for en intervensjon, setter få om noen begrensninger på hva FN og det internasjonale samfunn kan ta i bruk av verktøy for å påvirke interne forhold i en statsdannelse. Typologiseringen av FN-involvering ble som et resultat av en slik *all necessary means*-tilnærming mer kompleks. I dag benytter FN selv seg av betegnelse *conflict prevention, peacemaking, peacekeeping, peace enforcement* og *peacebuilding* som tilnæringskomponenter til fred og sikkerhetsaktiviteter.¹⁶ Bellamy og Williams (2010) deler fredsoperasjoner inn i syv hovedkategorier: *preventive deployments, traditional peacekeeping, wider peacekeeping, peace enforcement, assisting transitions, transitional administrations* og *peace support operations*. Brown og de Jonge Oudraat (2001) deler FN's tilgjengelige policyinstrumenter i ti kategorier, hvor syv av dem baserer seg på samarbeid med konfliktaktørene og de siste tre baserer seg på tvang.¹⁷

¹⁶ Capstonedoktrinen S. 17 og 18 (Se referanseliste for lenke til dokumentet)

¹⁷ Selv om det gjøres et skille mellom samarbeid og tvang, er det viktig å peke på at dette er en entydig dikotomi. Humanitær assistanse som listes opp under samarbeidskategorien, vil også kunne ha et element av tvang i seg når eksempelvis mottaker har et desperat behov for den nødhjelpen som tilbys. Makt kan derfor knyttes til alle formene for intervensjon som trekkes frem her.

Slike operasjonstypologier vil naturlig nok ikke være gjensidig utelukkende, og i mange tilfeller vil man se at operasjoner beveger seg mellom de forskjellige tilnærmingene (Bellamy og Williams 2010). I de aller fleste intervensjoner som blir gjennomført vil man derfor se bruk av flere av disse instrumentene, og dette vil være den type operasjoner jeg betegner som multifunksjonelle intervensjoner. Multifunksjonelle operasjoner vokste frem som et reaksjonsmønster ut i fra de sikkerhetsutfordringene man stod ovenfor både på internasjonalt og individuelt nivå i løpet av 1990-tallet (Weiss og Collins 2000).

Doyle og Sambanis tydeliggjør noen av de oppgavene som bør dekkes som en del av multifunksjonelle intervensjoner:

”[...] it reduces the parties’ fear of victimization by providing security; improves the flow of information to prevent the political manipulation of fear by elites; facilitates the negotiation and implementation of peace agreements; reassures parties of each other’s compliance with the terms of a negotiated settlement; identifies spoilers and increases their cost from violating peace agreements; identifies moderates and offers them inducements to cooperate in building participatory political institutions; permits the emergence of new actors – voters, parties, civil society – committed to a sustainable peace ” (2006 s. 49-50)

Men oppgaveomfanget innenfor multifunksjonelle intervensjoner er utvilsomt stort. Man skal sørge for befolkningen, spesielt i forholdt til fravær av voldshandlinger, men naturligvis også i forhold til andre nødvendigheter som mat, vann og medisiner. Når det gjelder konfliktpartene, skal man som ekstern aktør følge opp i forhold til å diskutere, komme frem til og implementere fredsavtaler. I tillegg skal man overvåke og følge opp den faktiske gjennomføringen av en fredsavtale og forhindre avtalebrudd. Utover dette påpeker Doyle og Sambanis at man i tillegg skal identifisere moderate aktører og stimulere dem til å være med på å bygge politiske institusjoner og med tiden et inkluderende, sivilt samfunn. Når man jobber med såpass omfattende med så komplekse problemstillinger, vil så tiltakene også kunne ha utilsiktede konsekvenser?

4. Parallellisering – en redegjørelse og forsøk på begrepsavklaring

I mitt arbeid benytter jeg meg av et konseptet *parallellisering*. Begrepet er ikke ment å beskrive en tilstand, men er hovedsakelig tenkt å beskrive en prosess.

Begrepet intenderer å beskrive møtet mellom divergerende systemer, en prosess hvor aktørenes handlingsrom i relasjonene til hverandre endres. Jeg mener også at man i ytterste konsekvens vil kunne se en fremvekst av alternative politiske systemer, ved siden av hverandre, og at man da vil kunne snakke om en *politisk parallellisering*. Jeg vil også påpeke at når to aktører regnes som parallelle, så vil de som to linjer som ikke krysser hverandre, være uten kontaktpunkt. Det er imidlertid relativt utenkelig i den type relasjoner denne oppgaven ser nærmere på.

Forholdet mellom to eller flere stater som ikke samhandler, er et enkelt eksempel på hva som menes med parallelle politiske systemer. En fullstendig isolasjon hører naturligvis til unntakene, og er ikke spesielt vanlig. På statsnivå vil Albanias isolasjon fra omverden i perioden 1976-1990, være et eksempel på en statsdannelse som opererte nært uavhengig av andre statsdannelser, og som dermed kan sees på som en parallell politisk entitet til de øvrige.¹⁸ Et eksempel på det prosessuelle i en slik parallellisering kan være relasjonsutviklingen mellom Warszawapakten og NATO-landene under den kalde krigen. Partene hadde et forhold hvor man relaterte seg til hverandre, men ikke i en slik form at hele spektret av politisk samhandling ble brukt eller var tilgjengelig. De politiske virkemidlene man hadde til rådighet endret seg under perioden. Under de mest ansente periodene var også krig blant de mest aktuelle politiske verktøyene.¹⁹ Man ser samtidig at det politiske spillerommet i relasjonen mellom de to blokkene utvidet seg radikalt med slutten på den kalde krigen.

For å forsøke å summere opp, så kan man se på politisk parallellisering som veien frem mot et fravær av politisk samhandling. Men intensjonen med begrepet er ikke å beskrive en relasjon hvor politiske handling nødvendigvis er fraværende. Begrepet beskriver en situasjon hvor samhandlingen, eller samarbeidet, mellom partene endres, samtidig som man ser en reduksjon eller innsnevring i det politiske handlingsrommet for partene. Forholdet mellom partene svekkes, samtidig med at deres muligheter for å utøve politikk i fellesskap reduseres. Spektret

¹⁸ <http://no.wikipedia.org/wiki/Albania>

¹⁹ Cubakrisen i 1962 kan sees på som et eksempel på dette.

av politiske handlingsmuligheter kan dermed sies å bli snevrere, de politiske samhandlingsvirkemidlene blir færre. I forhold til en fredsprosess, så ligger det i dette en forestilling om at endringer man ønsker å foreta vil være vanskeligere å gjennomføre, og de vil kreve mer omfattende strukturelle og samfunnsmessige endringer. Jeg mener samtidig at en slik relasjonsutvikling vil være med å skape grobunn for alternative politiske systemer og ”institusjonaliseringer”, eller strukturering og formalisering av disse, hos de aktørene som er involvert i dette. En slik politisk parallellisering vil være spesielt vanskelig å reversere under en fredsoperasjon.

Et viktig forhold knyttet til parallelliseringsbegrepet, er at det er tenkt å inkludere noe utover en eskalering i en konfliktsituasjon. Når det gjelder intervensjonen i Somalia, så er vi kjent med at relasjonen mellom intervensjonsaktørene og eksempelvis Aidid og hans gruppering gjennomgikk en militær eskalering. En slik gradvis opptrapping av militære sammenstøt, vil kunne være en del av en parallelliseringsprosess, men ikke alene. I en parallellisering vil man snakke om mer omfattende samfunnsendringer. For at det skal være aktuelt å snakke om politisk parallellisering, så må parallelliseringen i tillegg være av en slik karakter at den er i henhold til den forståelsen av politikk som jeg introduserte i innledningen.

I forhold til hvordan intervensjonsaktørene så for seg en gradvis overgang fra bruk av militære virkemidler til mer politiske virkemidler, så peker mitt spørsmål på at den politiske delen isteden tatt over av en parallell prosess, hvor den kapasitetene i forhold til konfliktpåvirkning heller skjer internt hos en eller flere av konfliktpartene. Jeg har satt begrepet politisk i parentes i spørsmålsstillingen, fordi jeg regner dette mer som en gradering av parallelliseringen. Jeg vil også derfor vurdere denne problemstillingen i to omganger, først i forhold til hvorvidt en parallellisering har forekommet, så i forhold til hvorvidt denne kan sies å ha vært politisk eller ikke.

I den påfølgende delen vil jeg foreta en gjennomgang av hvordan jeg ønsker å se på parallelliseringen, og hvordan jeg operasjonaliserer min tilnærming til dette området. Det er først etter at vi har gjennomført en analyse av kapasitetsbyggingen og at denne kan sies å være av et slik omfang at den kan benevnes som en parallellisering, at vi kan vurdere hvorvidt om denne utviklingen har bidratt til å vanskeliggjøre den internasjonale intervensjonen i Somalia.

4.1. Aktørdeltakelsesmodellen – hvordan se på relasjonsutvikling?

Min intensjon er ikke å fremstille en modell som gir en fullverdig beskrivelse av den somaliske konflikten og relasjonen mellom Aidid og de internasjonale intervensjonsaktørene, til det er denne typen relasjoner for komplekse. Modeller innenfor samfunnsvitenskapene vil alltid være:

“[...] limited and simplified. They attempt to explain, or at least to link, a wide range of phenomena using the minimum number of concepts, variables and relationships, but cannot cope with every detail or the entire range of phenomena“(Allen 1995 s. 311).

Modeller vil med andre ord på sitt beste kun kunne være en abstraksjon av virkeligheten.

Modellen jeg benytter tar utgangspunkt i at det er en pågående intervensjon, hvor de eksterne partene tar på seg et *governorship-in-trust* (Chopra m.fl. 1995) som jeg tidligere var inne på. Hovedintensjonen med modellen er å bidra til å systematisere den empiriske fremstillingen av relasjonsutviklingen mellom aktørene jeg studerer. Aktørmodellen jeg tegner opp her er inspirert av interessentanalyse, eller stakeholder analysis, som ofte benyttes i forbindelse med prosjektarbeid.²⁰ En interessentanalyse skjer vanligvis i forkant av at man foretar seg noe, mens min analyse er et tilbakeblikk.

Modellen tar for seg to variabler, deltagelse og legitimitet. Deltakelse ser jeg på som involvering i politiske prosesser iverksatt av intervensjonsaktørene, slik som eksempelvis forhandlinger, fredskonferanser og lignende. Legitimitet betegner intervensjonsaktørens vurdering av aktørens handlinger. Jeg vil også påpeke at modellen er min fremstilling med utgangspunkt i Somalia, og at aktørene som listes opp vil bære preg av dette.

²⁰ Se MSH og UNICEFs gjennomgang av begrepet <http://erc.msh.org/quality/ittools/itstkan.cfm> og Wikipedias definisjon: http://en.wikipedia.org/wiki/Stakeholder_analysis

Modell 1: Basisutgave av aktørrelasjonsmodellen

	A) Ikke-deltagelse	B) Deltagelse
1) Legitimitet	Grasrota, eksilregjeringer, intellektuelle, kvinnegrupper, kjendiser, fredsaktivister, finansfolk osv.	Politikere, diplomater, militære, ministre, religiøse ledere og klanledere
2) Illegitimitet	Parallellaktører: (terrorister [politiske], kriminelle [økonomiske] sekter/kulter [sosiale])	Spoilers (begrensede, grådige, totale) krigsherrer, konfliktantagonister

I fremstillingen ovenfor forsøker jeg meg på en aktørklassifisering innen variablene legitimitet og deltagelse. Plasseringen innenfor de enkelte kategoriene er her kun ment som et eksempel på hvordan kategoriseringen kan benyttes. Det vil være slik at de forskjellige aktørenes plassering innenfor kategoriene vil kunne endre seg i løpet av en tidsperiode. I denne oppgaven er kategoriene 2 A og B mest relevante. Jeg vil også hevde at overgangen til felt A2 er et særlig kritisk punkt, og at når man som intervensjonsaktør ”velger” flytte en aktør over i dette feltet, så reduserer de denne aktørens handlingsrom og dermed valg. Dette bør man antageligvis ta konsekvensen av og eventuelt stille til rådighet nødvendig militærmakt i de tilfellene dette skjer, og være godt forberedt på de relasjonsendringer som kan ligge i dette.

Jeg vil nå foreta en gjennomgang av de fire kategoriene.

A1 – legitime ikke-deltakende aktører

I denne kategorien finner man aktører som scorer høyt på legitimitet, men som gjør det dårligere i forhold til deltagelse. Problemet for disse gruppene ligger i at de er relativt betydningsløse i forhold til pågående voldsutøvelse, og på den måten gjort seg selv uaktuelle og ubetydelige som konfliktløsningsaktører i den innledende kriseløsningsfasen. Denne kategorien innbefatter for eksempel grasrotbevegelser, eksilregjeringer, intellektuelle, kvinnegrupper, kjendiser, fredsaktivister, finansfolk, investorer osv. Denne gruppen vil også innbefatte Somalias tradisjonelle lederskap i henhold til Menkhaus (1997).

B1 – legitime deltagende aktører

Denne kategorien inkluderer aktører som scorer høyt på legitimitet og deltagelse i pågående prosesser. I basismodellen er eksempler på aktører innenfor denne kategorien politikere,

diplomater, militære, ministre, religiøse ledere og klanledere. Dette vil være aktører som av intervensjonsaktørene inkluderes i forhandlinger, planlegging og oppbygging under en intervensjon. De sees på som relevante i forhold til konfliktløsningen i den gitte situasjonen, og ansees å ha legitimitet både ut i fra at de representerer legitime interesser, grupperinger og handlingsmønstre.

B2 – illegitime deltagende aktører

Dette er en av de viktigste kategoriene, da denne på sett og vis kan betegnes som en overgangskategori i kritisk forstand. Kategorien er inspirert av Stephen John Stedmans (1997) arbeider med spoilere i interne konflikter.

I min bruk representerer feltet B2 aktører som i en eller annen grad av intervensjonsaktørene, med utgangspunkt i handlingsmønstre, holdninger og ytringer oppfattes som illegitime, men at dette så langt har fått begrensede konsekvenser for deltagelsen i fredsprosessen. Dette betyr at aktøren fortsatt er inkludert i en konstruktiv relasjon til intervensjonsaktørene, men at de tidvis ønsker å posisjonere seg eller markere missnøye gjennom å ta i bruk virkemidler som av intervensjonsaktørenes sees på som illegitime.

A2 – illegitime ikke-deltakende aktører

Innenfor denne kategorien vil man finne aktører som kan betegnes som benevnes som *parallellaktører*. Som det fremgår av firefeltstabellen ovenfor innbefatter dette aktører som er ekskluderte (på eget initiativ eller på andres initiativ²¹) innenfor politiske og/eller økonomiske og/eller sosiale sfærer. Jeg har her eksemplifisert disse som terrorister, kriminelle og sekter/kulter. Det er flere grunner til det. Parallellaktørene er illegitime ikke-deltagere og vil derfor “tvinges” til å benytte seg av alternative maktstrategier for å fremme sitt syn. Dette kan være blant annet være gjennom bruk av vold. Utfordringen innenfor denne kategorien av aktører, er at rasjonalitetsgrunnlaget vil kunne være vanskelig å gripe fatt i, som jeg også var inne på i min gjennomgang av rasjonalitet. Handlinger kan for uforstående virke uforståelige, kriminelle, umoralske og irrasjonelle. Det er innenfor denne kategorien jeg samtidig mener det vil være mest sannsynlig å se fremveksten av alternative parallelle systemer.

²¹ På eget eller andres initiativ: Dette er et problematisk punkt i min fremstilling blant annet fordi man lett tyr til demonisering av de vanskelige aktørene. Dette er blant annet problematisk i militære intervensjoner hvor kravet til kirurgisk gjennomføring av operasjonene og i forhold til tap av menneskeliv og materiell er strenge. Så spørsmålet blir: hvem skal ha skylden for at Aidid ble en parallellaktør? Det er viktig at man tar med seg at menneskelig interaksjon består av aksjon - reaksjon.

Jeg har valgt å la denne modellen være en bistand til å foreta en empirisk avgrensning og på denne måten forsøke å tydeliggjøre hva jeg er ute etter å studere. For å operasjonalisere Aidids relasjon til intervensjonsaktørene innenfor de enkelte kategoriene, vil jeg i denne forbindelse benytte meg av Bjørgo og Heradstveits (1993) begrepsapparat knyttet til avlegitimeringsprosesser. Dette betyr at jeg vil benytte meg av deres arbeid knyttet til tillitskrisestadiet, legitimitetskonfliktstadiet og legitimitetskrisestadiet for bedre å kunne forstå og observere hvordan aktører beveger seg fra en kategori til en annen.

4.2. Tre stadier i radikaliseringsprosessen – mulig innfallsvinkel til å forstå transformasjonsprosessen?

I boken Politisk Terrorisme (1993) presenterer Bjørgo og Heradstveit en tre punkts avlegitimeringsprosess som de henter fra Sprinzak.²²

Det første stadiet, *tillitskrisestadiet*, betegner fremveksten av kritikk og motstand av det eksisterende regimet. Men selv om kritikken kan være både militant og aggressiv, så rettes den mot politikere og enkeltsaker i den politikken som føres, ikke mot fundamentale normer og regler som samfunnsordenen er tuftet på. Samfunnets politiske instanser er fortsatt ansett som legitime, man stiller seg kun kritisk til deler av politikken, og skiller dermed mellom feilslått og ikke feilslått politikk. For å se om konflikten befinner seg innenfor legitimitetskonfliktstadiet vil jeg forsøke å besvare følgende spørsmål: *Finnes det systemkritikk, men ikke av en slik art at man kan snakke om et alternativt system?*

Innenfor *legitimitetskonfliktstadiet*, har kritikken utviklet seg, og det er ikke lengre deler av politikken som føres og noen av de politikere som fins som kritiseres, men selve det politiske systemet er under angrep. Man er dermed interessert i å kritisere selve grunnlaget, reglene, det som gjør det mulig for dem som sitter med makten å utøve makten på den måten som de gjør. Denne fasen vil kunne gi seg til kjenne gjennom mer militante aksjonsformer som tidvis grenser mot vold på et lavt nivå (Bjørgo og Heradstveit 1993). For at man skal kunne definere konflikten som en del av tillitskrisestadiet, vil jeg forsøke å svare på spørsmålet: *Finnes det kritikk, men ikke av en slik karakter at det kan regnes som systemkritikk?*

²² Deres fremstilling tar for seg en slik prosess innenfor det man kan betegne et fungerende politisk system. Prosessen beskriver dermed et forhold mellom styresmaktene og en eller flere opponerende grupperinger. De tar også i hovedsak utgangspunkt i venstreradikale grupperinger i sin fremstilling, siden det i følge forfatterne er disse grupperingene som vanligvis gjennomgår denne typen transformasjoner.

I Innenfor *legitimitetskrisestadiet* kan avlegitimiseringen sies å være fullført. Forventningene til endring er av stort omfang, og gjelder hele systemet og alle som er knyttet til dette. Man befinner seg nå innenfor:

”[...]ei legitimitetskrise som medfører at ein er i krig med alt og alle som representerer systemet. Alt må endrast for at det nye samfunnet - den imaginære ordenen som eksisterer i gruppa sin fantasi - skal kunne realiserast” (Bjørge og Heradstveit 1993, s. 115-16).

Representantene for eksisterende systemet blir også avhumanisert, og det kan sågar anses som akseptabelt og kanskje til og med anbefalt å ramme disse. For å se om konflikten befinner seg innenfor legitimitetskrisestadiet vil jeg forsøke å besvare følgende spørsmål: *Kan relasjonen mellom aktørene sies å være av en slik karakter at de utgjør alternative systemer til hverandre?*

Radikaliseringen blir dermed den første faktoren i det fenomenet jeg kaller *parallelisering*.

Da kan man eksplisitt si at en av konfliktaktørene befinner seg innenfor feltet A2.

Utfordringen i forhold til dette blir da å få avklart den kvalitative endringen i en slik utvikling, slik om vi kan avklare om dette kun er snakk om en illegitim ekskludert aktør, eller en parallellaktør. Med dette nærmer vi oss kjernen i det teoretiske arbeidet i denne oppgaven.

5. Krig og parallelisering - En teoretisk tilnærming til krig som skapende kraft

Før vi går videre og ser på hvordan vi skal studere den kvalitative endringen i en paralleliseringsprosess, er det viktig å se nærmere på hva vi legger i konflikt- og krigsbegrepene, slik at vi får avklart rammen for de relasjonsendringene vi er ute etter å se på.

Konflikt i generell forstand er utvilsomt en omfattende side ved vår eksistens. Det oppstår i alle livets nivåer. Hos individet, mellom individer, i grupper og mellom grupper. Konfliktenes art vil variere når det gjelder substans, viktighet, type, omfang og varighet.

Konfliktforskningen spenner over et vidtrekkende spekter, fra psykologenes fokus på interpersonlige konflikter, til statsvitere og internasjonale teoretikeres fokus på internasjonale former for konflikt. For vår del vil det være viktig å forstå konflikters natur, blant annet i

forbindelse med policyutformingen knyttet til intervensjoner og for å forhindre at intervensjoner misslykkes (Angstrom 2005).

Konflikt har likevel, uavhengig av hvilket nivå den måtte oppstå, en del sentrale fellestrekk. Galtung (1996) hevder at det i alle former for konflikt er et eller flere motsetningsforhold, inkompatible målsetninger innenfor det han benevner som de *mål-søkende systemer*. I denne forbindelse gjør han et skille mellom *disputt* og *dilemma*. En *disputt* vil være en situasjon hvor to personer, eller aktører, forfølger de samme målsettingene. Et *dilemma* vil være en situasjon hvor en person, eller aktør, forfølger to inkompatible målsettinger. Galtung gjør også et skille mellom strukturell og direkte vold (Omeje 2008). Strukturell vold brukes av Galtung for å betegne "[...] violence of an insidious nature, such as exploitative and oppressive relationships typically buildt into the diverse social structures and institutions of a society" (Omeje 2008 s. 70). Direkte vold beskriver den mer synlige og gjenkjennelige voldsbruken.

For vår del er den siste av Galtungs voldstypologier, direkte vold, som er av interesse. Denne typen vold kan sees på som "[...] the arbitrary use - or threat of the use - of physical force in order to achieve compliance [...]" (Chabal og Daloz 1999 s. 77). Ut i fra en slik definisjon kan vold gi seg tilkjenne på en rekke måter: Tyveri, sjikanering, misshandling, utpressing, politikorrupsjon, bevæpnede ran, drap og krig (Ibid). Hele spektret av vold er dog ikke interessant for oss. Vilkaerlig vold mellom eksempelvis enkeltpersoner og gjengoppgjør vil være utenfor denne oppgaven. Det vi her er opptatt av er vold som fremgår som strukturert og som befinner seg under det vi vanligvis forstår med krig.

5.1. Krig – et forsøk på begrepsavklaring

Krig som begrep er ikke entydig og enkelt å gi en presis definisjon på. Krigsbegrepet brukes om mange konfliktsituasjoner og over forskjellige tidsepoker. Iboende i krig er det i følge Paret (1992) en dualitet. Krig har sine egne karakteristikk, men er samtidig knyttet til alle andre områder av samfunnet og dets kultur. Krig er både noe unikt, og en implisitt bestanddel av den menneskelige erfaring. Bruk av våpen, makt og vold er sentrale sider ved det man oppfatter som krig. En av klassikerne innenfor studiet av krig er Clausewitz' bok *On War*. Her starter han med å fremstille krig som analog til duellen, men i større skala. Han presenterer videre en definisjon av krig, hvor krig er «[...] *an act of violence intende to compel our opponent to fulfil our will*» (Clausewitz s. 5, 1997 org. kursivering). Krigens funksjon,

eller hva den skal være et redskap for å oppnå, er av Brodie oppsummert slik: "[...] (a) to impose our will on the enemy, to do which (b) we use the *means* of maximum available force, with (c) the *aim* of rendering him powerless (1976/1993 s 776). Man vil også finne andre innfallsvinkler til å forstå hva en legger i begrepet. Eksempelvis finner man i Correlates of War-prosjektet en mer numerisk forståelse av krig, hvor man har knyttet en konkret, numerisk faktor til krigsbegrepet, og opererer med minst 1000 døde på slagmarken i definisjonen av krig (Gleditsch 1996). I denne oppgaven så ser jeg på krig som *systematisk bruk av vold med mål om å oppnå noe*.

Hva vi legger i begrepet er ikke den eneste utfordringen, hvem er aktørene er også et spørsmål. Miall m.fl. (1999) gjør et skille mellom konflikter som er *interstate* og *non-interstate*, konflikter som enten er av en mellomstatlig karakter eller som befinner seg innenfor en statsenhet. Fra begynnelsen av 1990 og frem til slutten av 1995, som innbefatter den perioden denne oppgavens empiri hentes fra, var det 93 pågående kriger. Disse involverte 70 forskjellige stater, og medførte mellom fire og fem millioner døde. I stor grad var disse interne konflikter; borgerkriger. Kun syv av disse var i mellom anerkjente stater, og to såkalte frigjøringskriger (Smith 1997). Miall m.fl. (1999) deler videre denne konflikttypen inn i tre forgreninger: revolusjonære/ideologibaserte, identitet/seksjonisme og fraksjonskriger.²³ Et slik mangfold av kriger gir oss naturlig nok også utfordringer i forhold til å gi en entydig krigsdefinisjon.

I diskusjonen omkring *new and old wars* har interne og mellomstatlige konflikter blitt satt opp mot hverandre nærmest som en dikotomi. Old wars er sett på noe kvalitativt annet enn det som regnes som våre samtidskonflikter (Kalyvas 2001). følge Gilbert er old wars:

«[...] typically wars between states, seeking to promote the interests that states have *qua* states - secure borders and other conditions for a peaceful, prosperous and orderly life» (Gilbert 2003, s. 6).

De gamle mellomstatlige krigene presenteres, noe forenklet, som ryddigere: Lederne handler på vegne av sine innbyggere, i henhold til fastsatte beslutningskanaler, for å sikre deres stats vitale interesser, spesielt i forhold til sikkerhet, men med respekt for menneskerettighetene og

²³ Min oversettelse av begrepene revolution/ideology, identity/secession og factional. Se Miall m.fl. (1999) s. 309

internasjonale normer og regler, slik at man siden skal kunne ha annen interaksjon med det internasjonale samfunn. Men en slik fremstilling må kunne sies tidvis å være en overforenklet fremstilling av denne type krig. Robinson (1994) har blant annet sett på britenes handlingsgrunnlag under Falklandskrigen og argumenterer for at beslutningene ikke nødvendigvis er så entydig instrumentelle og rasjonelle som det blant andre Gilbert fremstiller det som.

I denne diskusjonen pekes det på at dagens kriger ikke lenger har de tradisjonelle frontlinjene man så i Clausewitz' samtid, voldsbruken har fått et annet uttrykk.²⁴ Man ser isteden en autonomisering av volden som tidligere var en del av statlige militære systemer (Münkler 2005). Resultatet er en konkurranse mellom aktører hvor forståelsen av krig som kamp mellom likemenn ikke eksiterer. Münkler stiller spørsmålet om hvorvidt det er noen fornuft som helst i å forsøke å opprettholde et altomfattende krigsbegrep. Som han skriver:

”[...] military force and organized crime go increasingly together, and it is often scarcely possible to distinguish between criminal organizations with political claims and the remnants of former armies, or armed followings of warlords, that keep themselves going through plunder and trade in illegal goods!” (Ibid s. 3-4)

Som Angstrom (2005) poengterer, har en rekke begreper blitt fremmet for å forsøke å beskrive disse konfliktfenomenene, og det synes at Deutsch (1991) utsagn om konfliktforskningen som mangfoldig og fragmentert fortsatt er gjeldene. Det kan derfor være at denne diskusjonen representerer et tegn på at man har fått økt forståelse for krigers iboende kompleksitet ut i fra hvordan situasjonen er i dag. Det er innenfor denne kompleksiteten denne oppgaven vil bevege seg.

I relasjon til vårt arbeid, så er det konflikter av intern karakter som er interessant. For Somalias del, så må vi derfor ta høyde for noen av de utfordringene i forhold til å forstå og klassifisere våre samtidskonflikter. Hvis vi eksempelvis skal si oss enige i Zurs omtale av krig som ”[...] a cultural phenomenon that depends on a number of complex sociological and psychological factors to exist” (1987 s. 127), må vi ha en fleksibel tilnærming hva vi legger i vår forståelse av krig. Blant annet så vil det være relevant at voldsbruken kan knyttes til den

²⁴ Se f.eks Kaldor 1999, Kalyvas 2001 og Gilbert 2003

sosiale gruppen, og deres erfaringer og oppfatninger av situasjonen. Men hvordan skal vi kunne fange opp disse forholdene, analysere og forstå dem?

Jeg mener i denne sammenhengen at Tillys perspektiv på krig og relasjonen mellom krigføring, ekstraksjon, beskyttelse og etableringen av en statsdannelse, vil kunne gi et viktig og tilpasningsdyktig bidrag til å se nærmere på parallelliseringen som en del av en konfliktsituasjon. På denne måten vil jeg forsøke å gripe fatt i de komplekse sosiologiske og psykologiske faktorene krig er en del av, som blant andre Zur (1987) er inne på.

5.2. Krig, samfunn og fremveksten av politiske organisasjoner

I stedet for ensidig å se på krig som et virkemiddel som kun tas i bruk for å oppnå noe, mener Tilly krig også har en tilbakevirkende kraft på det samfunnet som berøres av den. Dette er et noe annet perspektiv enn det Clausewitz har, hvor fokus på politikk og krig relatert til en etablert samfunnsorden er viktigst. ”War makes states” hevder Tilly (1985/1993 s. 170). Han hevder også at banditt- og piratvirksomhet, gjengrivalisering, politivirksomhet og krigføring er en del av det samme kontinuumet. Krigføring, ekstraksjon, kapitalakkumulering og beskyttelse, var i følge Tilly en del av den europeiske statsdannelsesprosessen. Men disse aktivitetene ble ikke utført med mål om å etablere en sentralisert, differensiert, autonom og distribuert politisk organisasjon. Selve statsdannelsen var ikke forutsett eller en del av en plan, og regnes derfor av Tilly som en på forhånd ikke medregnet konsekvens av disse aktivitetene. Krigføringen, ekstraksjonen og kapitalakkumuleringen var gjort i en konkurransesituasjon, og for å bygge opp under egen maktbase og sikkerhet. Det å etablere en statsdannelse viste seg å være en effektiv måte i forhold til å sikre ens krigskapasitet, både i forhold til tilgang til personell og i forhold til ressurs- og kapitaltilgang, blant annet gjennom beskatning. Denne organiseringen, eller institusjonaliseringen om man vil, viste seg å være formålstjenlig i forhold til evnene til å drive krig.

Tilly fremstiller en idealisert og generaliserende modell som viser relasjonen og interaksjonen mellom de fire områdene statsbygging, beskyttelse, krigføring og ekstraksjon. Alle disse fire tilhører i følge Tilly samlebetegnelsen *organisert vold*. Begrepet krigføring omhandler de aktivitetene som omhandler å eliminere eller nøytralisere de rivalene man har utenfor det territoriet hvor man selv er den avklarte makthaveren. Beskyttelse omhandler å eliminere eller nøytralisere ens egne klienters fiender. Statsdannelse omhandler elimineringen eller nøytraliseringen av rivalene innenfor det området man selv befinner seg, og er makthaver.

Ekstraksjon omhandler å skaffe til veie de redskapene eller ressursene man behøver for å kunne utøve de tre ovenfornevnte aktivitetene.

Enkelt fortalt beskriver denne sekvensen hvordan en makthaver gjennom effektiv bruk av krigføring fikk kontrollen over et landområde, noe som betegnes som den første av Tillys statsbyggingsprosesser (Leander 2003). Krigføringen medførte igjen at befolkningen ble utsatt for økt ekstraksjon av krigsmateriell, det være seg personell, utstyr, mat, hus, transport, penger eller andre ting. Genereringen av økt krigskapasitet ga også økt kapasitet i forhold til ekstraksjon av andre nødvendige ressurser, noe som igjen bedret maktbasen i forhold til både interne og eksterne rivaler og som igjen førte til en styrking av selve statsdannelsen. Dette utgjør den andre fasen av statsbyggingsprosessen (Ibid.). Nødvendigheten for å etablere effektive krigføringskapasiteter medførte et behov for effektivisering og organisering av militæret, organiserende og systematiserende prinsipper som også ble benyttet utover det militære i dannelsen av et statsapparat. I denne utviklingen ligger det i følge Leander (Ibid) en sentralisering og organisering av tvangsmakt og økonomi. Som en følge av dette så man også at det sivile samfunn stilte krav til den sentrale makten. Dette utgjør i følge Leander (ibid) den tredje prosessen og det som gjorde at statsbyggingen var fullført. I følge Tilly (1993) var disse prosessene gjensidig forsterkende, og man kan se i den europeiske statsdannelseshistorien hvordan disse faktorene har fremmet lignende, men på mange måter også forskjellige statstyper. Det som vi ser både av Zur og Tilly, er at krig også må regnes som et sosialt fenomen. *Systematisk bruk av vold med mål om å oppnå noe* må derfor kunne sees ut i fra et sett av definerte gruppeinteresser.

Tillys arbeid er knyttet til den europeiske statsdannelsen, og det vil derfor være nødvendig å se modellen i forhold til dagens konflikter. Tilly poengterer innledningsvis i sitt arbeide at "[t]he Third World of the twentieth century does not greatly resemble Europe of the sixteenth or seventeenth century" (1985/1993 s. 169). Det er også hevdet at krigens statsbyggende kraft er svekket og har en motsatt effekt i en globalisert verden. Et av poengene i denne sammenhengen er at globaliseringen har medført en dreining fra intern til ekstern statsbygging (Leander 2003). Jeg kommer nærmere inn på Leanders kritikk når jeg diskuterer samtidstilpasningen av Tilly. Dette er et poeng som vi må ta hensyn til når vi ser på Afrika generelt og Somalia spesielt. Det er samtidig viktig å ta med seg at det ikke er staten som sådan vi her er ute etter, men en form for styringsdannelse som ligner de funksjoner man vil se i en statsdannelse. Som Leander (2003) har påpekt, og som vi skal se i den videre

gjennomgangen, pågår disse prosessene under andre forhold enn under den pre-statlige perioden i Europa.

Jeg velger likevel å benytte meg av Tillys begrepsapparat i den videre diskusjonen av teori knyttet til vår samtids konflikter og i analysen av den Somaliske konflikten. Jeg vil ta i bruk de tre begrepene *krigføring*, *ekstraksjon* og *beskyttelse* i samme språkdrakt som Tilly. Det siste begrepet *statsdannelse* velger jeg å omskrive til *styringsdannelse*. Jeg mener begrepet styringsdannelse vil frigjøre oss for noe av de konnotasjonene statsbegrepet bærer med seg, i tillegg til at det innenfor det tidsrommet og den relasjonen vi studerer vil være unaturlig å snakke om statsbygging. Det som blir viktig for oss nå er å se nærmere på hvordan disse fire områdene ventelig kan gjøre seg gjeldende i dag. Krigføring og voldsbruk er det første området jeg velger å se nærmere på, før jeg kommer inn på de øvrige områdene.

5.3. Krigføring i vår tids konflikter

Tilly stiller spørsmålet hva er det som skiller vold utført av statsdannelser fra vold utført av andre aktører? Skillet ligger i følge Tilly i om de blir regnet som *legitime* eller ikke. Men legitimitetsbegrepet har ikke vært like entydig i forhold til staten og dannelsen av staten. Tilly peker blant annet på at det tok lang tid før staten som organiserende prinsipp ble ansett å ha makt på en såpass overordnet måte, i forhold til egen befolkning og i relasjon til andre statsdannelser, at det var naturlig å benytte begrepet legitim for å beskrive statsdannelsen. Tidlig i statsdannelsesprosessen var det mange grupperinger som benyttet seg av vold. Legitim og illegitim bruk av voldsmakt, ble først et tydelig skille etter hvert, blant annet i forbindelse med at den enkelte stats militære ble mer permanente, profesjonelle, underlagt systematisk trening og befalingsstruktur, og man kunne se en klarere monopolisering i bruken av voldsmakt. Vurder i ettertid kan man se på den suverene herskerens handlinger i statsbyggingsprosessen både som noble, heroiske, fredsskapende og samlende, men i følge Tilly var handlingene i hovedsak gjort for å utvide egen maktbasis. Men Tillys omtale av vold behandler en annen tidsepoke enn vår. En av hovedpoengene i beskrivelsen av våre samtidskonflikter er nettopp at voldsbildet har endret seg. Dette er også en av Leanders (2003) kritiske bemerkninger til Tilly, hvor hun blant annet peker på en desentralisering og privatisering av tvangsmidlene og -makten. Dette må vi ta høyde for.

Det hevdes at volden og krigføringen blitt privatisert, staten har mistet sitt tradisjonelle monopol, det har skjedd en *de-statization* (Münkler 2005). Allen (1999) peker på at vold i

løpet av 1990-tallet, har blitt en inkludert del av politisk og sosial adferd. Voldsbruken er derimot ikke nødvendigvis en siste utvei, men kan tidvis sees på som et mål i seg selv, reproduserende og uten klare løsningsmåter. Dette mener han kan være forklaringen på at volden i større grad er rettet mot sivilister fremfor bevæpnede militærgrupper, og mot hele grupper fremfor enkeltindivider. Volden utføres som en følge av at statens kontroll er blitt svekket, økonomisk nedgang har etablert økonomisk ekskluderte grupper og kriminelle aktiviteter har overtatt for legale økonomiske aktiviteter (Chabal og Daloz 1999). Disse ekskluderte grupperingene er involvert kriminell aktivitet, de er ekskludert fra statsapparatet og fra autoriteten generelt, og ikke tilhørende de som nyter godt av 'spoils of politics'. Dette er grupperingen etablerer voldelige og begrensede ideologier, og trekker veksler fra religiøse, populistiske og revolusjonære ideer og etnisk propaganda. Krigføringen bærer preg av fragmenterte og spredte kamphandlinger som inkluderer paramilitære grupper, kriminelle gjenger, barnesoldater, lette våpen, ritualmord, voldtekt, amputeringer og beleiringer (Allen 1999, Kaldor 1999). Konfliktene karakteriseres av en større militær asymmetri, et poeng som blant annet er nært knyttet til forskjeller mellom opponentene (Ancker 2003), og et fravær av felles muligheter for sammenligning i forhold til kvalitet, eller i operasjonelle termer, kapasiteter (Meigs 2003). Denne typen syn gir også endrede forutsetninger for å avklare hvem som er soldater eller ikke, eller hvem som er militæret i henhold til Clausewitz' forståelse. Dette er også en utvikling som er en motsats til det Tilly peker på.

Dette vil naturligvis være et sentralt poeng i forhold til at vi betegner krig som *systematisk bruk av vold med mål om å oppnå noe*. For vårt vedkommende så vil en utvikling fra denne typen voldsbeskrivelser, til en mer systematisk bruk av vold for å oppnå synlig mål på vegne av gruppen, være med og bekrefte at en parallellisering har forekommet.

5.4. Beskyttelse i vår tids konflikter

Det voldsbildet vi har vært inne på her, skaper en spesiell situasjon i forhold til sikkerhet. Det menneskelige aspektet, folkegruppen som sådan, har vært en aktuell faktor helt tilbake til Clausewitz og hans forståelse av krig. I forhold til de konfliktene vi står ovenfor i dag, så har folkegrupperinger fått en sentral posisjon. Hva som utgjør denne entiteten, hvorvidt det er nasjonen, den etniske gruppen, klanfelleskapet eller noe annet, vil variere fra kasus til kasus. Slik jeg oppfatter Tilly, er dette fellesskapet noe som dannes som en del av interaksjonen mellom krigføring, beskyttelse, ekstraksjon og statsdannelse. Slik jeg ser det er Tillys beskyttelseskategori som har særlig relevans i denne sammenhengen, blant annet på grunn av

at dette er knyttet til spørsmålet *hvem skal beskyttes mot hvem?* Beskyttelse må også sees i sammenheng med de forventninger en befolkning stiller til en sentralisert autoritet (Leander 2003). Slik Kaldor (1999) ser det har globaliseringen vært med på å fremme tradisjonelle identiteter som nasjon, stamme og religion – såkalte partikulære politiske identiteter. Samtidig mener hun å se at globaliseringen har løst opp de gellnerske, vertikalt organiserte og sekulære nasjonale kulturene.²⁵ Ideologi, som hun da mener har utspilt sin rolle, hevdes likevel av andre å ha en funksjon for flere opprørsledere i afrikanske konflikter, blant annet i forhold til rekruttering og indoktrinering (Herbst 2000).

Fokus på identitetsrelaterte faktorer som religion, etnisitet og gruppetilhørighet er en av de sentrale teoretiske skillelinjene som trekkes frem i arbeidet med dagens konflikter (Duyvesteyn 2005). Etnisitet trekkes eksempelvis frem som en av flere faktorer som betegner for afrikanske konflikter:

”[...] the various conflicting groups and armed factions must be understood in the light of the socio-economic context in which they operate, and within this context ethnicity is just one among many variables” (Braathen m.fl 2000 s 4).

Etnisitet som kategori må naturligvis ikke ensidig benyttes som forklaringsvariabel, men temaet har vært sentralt innenfor forskningen etter at ideene om ”den nye verdensorden” mistet noe av sin appell (Rotman og Olsen 2001).

En av de første som satte etnisitet på forskningsagendaen var Donald L. Horowitz (ibid). Horowitz, som blant annet trekker likhetstrekk mellom det uhierarkiske etnisitetssystemet og det internasjonale systemet, mener å se at kollektiv selververd har særlig stor betydning i utviklingsland, hvor blant annet den politiske sfæren har et bredt og betydningsfullt nedslagsfelt (Horowitz 2001). En faktor Horowitz trekker frem i forhold til gruppekonflikter, er betydningen av makt. Horowitz hevder at det vil være for ensidig å ha et politikkbegrep som omhandler ”hvem får hva” og hvor makt kun sees på som et instrument for hvordan ting fordeles. Isteden bør man også se på og forstå makt som et gode i seg selv, som noe som man etterstreber for å kunne bekrefte egen status, posisjon og betydning. Dette behovet for å tilstrebe seg makt, ligger i følge Horowitz blant annet i frykten for å bli dominert og

²⁵ Se eksempelvis Ernst Gellner: *Nasjonalisme* (1998) for en beskrivelse av vertikalt organiserte og sekulære nasjonale kulturer.

undertrykket av andre grupper. Makt ønskes dermed makt for å sikre og bekrefte egen status (ibid). Gruppens usikkerhet i forhold til hverandre begrunnes i at arven fra kolonitiden har resultert i en misstro til hvordan institusjonaliseringen av makt skjer. I dette ligger det også en frykt for at etableringen av nye systemer skal kunne skjevfordele i negativ forstand for egen gruppe. Denne usikkerheten trekkes frem av Horowitz som en kilde til etnisk vold, blant annet som en følge av at man ønsker å beskytte seg selv mot mulig undertrykkelse. I følge Posen (1993), vil det eksempelvis kunne være slik at selv latent nasjonalisme kan vekkes til live både hurtig og intenst i en kritisk, gjerne krigslignende, situasjon, og at dette kan sees på som en rasjonell handling både fra lederskapet og befolkningens side.

Beskyttelse må derfor fortsatt måtte sees i nær sammenheng med identitetsgruppens betydning i dagens konflikter: "Ethnopolitical conflicts are fought not just about resources or power, but about protecting group status, culture, and identity" (Gurr 1994, sitert i Perarson 2001 s. 278). Mobilisering av personell til krigføringen handler ikke lengre om legalisert innkalling eller å appellere til patriotisme, men i større grad om media, korrupsjon, religion, magi og frykt (Kaldor 1999). Dette er også en av Leanders (2003) kritikker mot bruken av Tilly innenfor dagens konfliktbilde. Hun mener dreiningen over til en ekstern statsbygging, også resulterer i en splittelse mellom grupperingene fremfor en felles nasjonsfølelse.

I dagens konflikter så handler dog ikke beskyttelse kun om beskyttelse fra voldsutøvelse. Arbeider knyttet til *sikkerhetsdilemmaet* har etter den kalde krigen også blitt knyttet til intrastatlige forhold. Når det gjelder studiet av sikkerhetsdilemmaet i forbindelse med mellomstatlige forhold, har de i stor grad vært knyttet til oppbyggingen av militære kapasiteter. Det militære aspektet har fortsatt en relevans i forbindelse med intrastatlige forhold, men andre ikke-militære dilemma, knyttet til mat, vann, medisiner, miljø, kultur og så videre, vil da også inkluderes. Mye av det arbeidet som har vært utført i forhold til sikkerhetsdilemmaet internt i statsdannelser, har omhandlet relasjonene mellom etniske grupperinger. Man har i denne sammenheng blant annet sett på og funnet paralleller mellom den anarkiske samhandlingen mellom stater og hvordan etniske grupper relaterer seg til hverandre.²⁶ Debatten har også fått innspill fra den såkalte *Copenhagen School* som knytter identitet og sikkerhet sammen gjennom begrepet *societal security*. Ett av poengene for retningen er blant annet å vise at et samfunns overlevelse avhenger opprettholdelsen av

²⁶ Eksempler på dette er arbeider av Kaufmann og av Posen som Roe (1999) viser til.

samfunnets identitet (Ibid). Ole Wæver ser på societal security som "[...] the ability of a society to persist in its essential character under changing conditions and possible or actual threats" (Siteret i Roe 1999 s 193).

Konsolideringen av gruppen som en del av beskyttelsesaspektet, oppfatter jeg som viktig i Tillys modell. Dette er utvilsomt også forhold som vil ha en betydning i studiet av våre samtidskonflikter. En slik endring vil etter mitt syn være med og underbygge antagelsen om at en parallellisering har skjedd.

5.5. Styringsdannelse i vår tids konflikter

I beskrivelser av hvordan styringsorganiseringen foregår i flere av dagens konfliktpregede områder, benyttes den eksisterende statsdannelsen som forklaring på noen av de utfordringene man står ovenfor. Statsdannelsen sees mer på som et problem knyttet til konfliktsituasjonen enn et redskap for politisk virksomhet, økonomisk utvikling og sosial utjevning og forbedring. Dette vil også være avgjørende i forhold til hvilke forventninger vi skal ha til styringsdannelsen i vår studie.

Robert Jackson peker på hvordan fremveksten av statsdannelser etter kolonitiden mislyktes gjennom sitt arbeid med kvasistater (1990/1993). Innenfor flere afrikanske statsdannelser var ikke den politiske autoriteten tuftet på konvensjonelle institusjonelle metoder, slik som i den vestlige demokratimodellen forutsetter, isteden sikret man maktbasen ved hjelp fra eksterne støtteaktørene (Reno 1998). Svake statsdannelser ble dermed holdt i live gjennom ekstern hjelp, gjennom bi- og multilateral bistand, internasjonale lån, gjeldslettelse, flyktninghjelp og andre tiltak. Som Jackson skriver: "underdevelopment serves as legitimate grounds for international assistance" (1990/93 s 30). I mange tilfeller foregikk dette også på bekostning av opposisjonsgrupperinger, som ikke hadde dette mulighetsrommet (Reno 1998). Situasjonen var med på å bygge opp under patrimonialistiske systemer, hvor skille mellom privat og offentlig ofte var uklart, hvor statsstrukturene var uformaliserte, private og i hendene på makteliten, og hvor lojaliteten til den styrende var et aktivum i forhold til egen posisjon.²⁷

Perioden etter den kalde krigen har på mange måter intensivert noen av disse utviklingstrekkene. Konflikt har blant annet oppstått som et resultat av at alternative

²⁷ Se David J. Francis (2008) s 10 for mer informasjon om patrimonialisme.

maktsentra starter å konkurrere om statsmakten og landets ressurser (Omeje 2008). Denne konkurransen om makt og posisjoner har i flere tilfeller resultert i at lederskapet i svake statsdannelser har vært tjent med å holdet en statsinstitusjonene på et minimalt nivå (Reno 2000b). Man ser samtidig at de administrative strukturene innenfor statsapparatet har også blitt svekket som en del av dette (Leander 2003). Utviklingen har også ført til en fremvekst av styringsrammeverk utenfor de tradisjonelle statlige strukturene, eller fremveksten av det Reno (2000a) betegner som *skyggestaten*, en avart av statsbyråkratiet basert på personlige bånd hvor skille mellom privat og offentlig er vanskeligere å gripe fatt i. Denne svekkelsen av skillet mellom offentlig og privat har i følge Jean-Francois Bayart bidratt til det han benevner som *en kriminalisering av staten* (Reno 1998). Nasjonalstaten i dette sies å ha mistet sitt ”monopoly on war” (Wilson m.fl. 2001 s. 73). Dette forholdet gjør også at sannsynligheten for en statsdannelse etter en vestlig Webersk modell, er lite sannsynlig. Chabal og Daloz (1999) mener blant annet det afrikanske kontinentets sosiale og kulturelle forhold står som en motsetning til det nødvendige skillet mellom offentlig og privat. Dette medfører naturligvis utfordringer både i forhold til styringsdannelsen og vår forståelse av politikk i en afrikansk sammenheng. Somalia er ett av de landene som trekkes frem som særlig berørt av denne endringen (Reno 1997).

Et annet utviklingstrekk knyttes til hvem som vil inkluderes i en styringsdannelse. En forhold som ofte trekkes frem er at ideologi som kollektivt konsolideringsverktøy hevdes å være på vikende front i forbindelse med konfliktene i vår samtid. Universelle prinsipper, som demokrati, fascisme eller sosialisme, som tidligere hadde en viktig betydning for relasjonene mellom stater, har en svekket posisjon. Isteden handler det i større grad om stamme- eller gruppetilhørighet, om *identitetspolitikk* (Kaldor 1999). Begrepet identitetspolitikk kan forstås som ”[...] movements which mobilize around ethnic, racial or religious identity for the purpose of claiming state power” (Ibid s. 77).

Donald Snow mener eksempelvis at det mest spesielle ved dagens konflikter er at det vi forstår som politikk ikke lengre har en sentral posisjon: Dagens krigføring er pre-Clausewitz, apolitiske og selvrettferdiggjørende (Angstrom 2005). Andre peker på en stadig tetter sammenveving av krig og kriminalitet, dette bidrar til økt etnisk fiendtlighet, flyktninger og utnyttning fra kriminelle (Wilson m.fl. 2001).

I forhold til styringsdannelse og relasjonen til handel, pekes det blant annet på at globaliseringen av økonomien har bidratt til å utvikle et mulighetsrom for konkurrerende

politiske konstellasjoner i forhold til å etablere eksterne næringslivskontakter, gjennom det Kaldor betegner som "[...] the intensification of global interconnectedness - political, economic, military and cultural" (1999: 3). Bauman (1998) benytter Paul Virilios omskriving av Fukuyamas historiens slutt, 'the end of geography' for å beskrive globaliseringens endringer på samfunnet vi lever i. For de afrikanske konfliktene har denne globale geografien blant annet bidratt til en militarisering av handel og økonomi, og en privatisering av volden (Reno 1997). At den globale handelen med våpen, lovlig så vel som ulovlig, spiller en rolle i forhold til intensiteten i en del av de konfliktene vi ser, er vel udiskuterbart. Som en del av disse internasjonale påvirkningene har det også pågått en læringsprosess i forhold til å befeste makt på nye ikke-statssentrerte måter (Duffield 2001).

En slik forståelse av styring står i sterk kontrast til Clausewitz' forståelse av relasjonen mellom krig og politikk. Sentralt for Clausewitz er frasen "war is a mere continuation of policy by other means" (bok 1, 1, 24). En uttalelse som er blitt underlagt en rekke fortolkninger (Willmot 1997). Men leser man ferdig avsnittet, er Clausewitz tydelig på at det må finnes en grunn til å gå til krig: "[...] the political view is the object, war is the means, and the means must always include the object in our conception" (op.cit.). Krig er med andre ord ikke noe man utfører for krigens skyld, men må alltid være forankret i eksempelvis målsetningen om å beskytte staten og dens interesser. I dette ligger det også at krig blir sett på som for viktig til at generalene skal kunne styre den, det må til enhver tid være politisk styring med hvorfor og hvordan krigen utføres. Kontrollen over militæret og krigen må være politisk håndtert. Politiske mål vil ikke bare bestemme *hvorfor* krigen gjennomføres, men også *hvordan* krigen gjennomføres.

Men den Clausewitzke idealforståelsen av relasjonen mellom politikk og krig, synes å være vanskelig å få til å passe på mange av de konfliktene vi ser i Afrika i dag. Chabal og Dalozs (1999) mener det er viktig å tilpasse forståelsen av politikk og styring til en særskilt afrikansk virkelighet, med åpenhet og respekt til alternative former for strukturering av menneskenes livsverden. Det følgende sitatet bringer til torgs noen av de utfordringene som ligger i å forstå politikk i en afrikansk kontekst:

"Understanding politics in Africa [...] is a matter of explaining the myriad ways in which political actors, within both 'state' and 'civil society', link up to sustain the

vertical, infra-institutional and patrimonial networks which underpin politics on the continent” (Chabal og Daloz 1999: 21-2)

Denne utviskingen av grensene for politisk virksomhet, er en av de store utfordringene for oss som er interessert i styringsdannelse innenfor en afrikansk kontekst. Staten som det organisatoriske prinsipp for det politiske liv, står sentralt i den vestlige, industrialiserte delen av verden. Staten som konfliktbuffer, som instrument i konfliktarbeide/-reduksjon og fredsbygging og som rammeverk for politisk virksomhet, har stor gjennomslagskraft. Statens monopol på legitim bruk av makt/vold er sett på som selve grunnpilaren i statsdannelsen: ”Den moderne stat kan man sosiologisk sett bare definere ut fra et særskilt *middel* som er særegent for den og for ethvert politisk samband: Den fysiske bruk av vold” (Weber 2000 s. 4). Clausewitz mener i tillegg at staten har i kraft av å ha monopol på bruk av makt/vold også *rett* til å bruke makt (Kaldor 1999). Statens egeninteresser blir dermed ut i fra et slikt perspektiv sett på som den legitime rettferdiggjøringen for å gå til krig - *Jus ad bellum*.²⁸

Denne typen rammer for styringen i den somaliske konflikten vil vi ikke finne. Statsdannelsen er for Tilly et produkt av utviklingen, derfor vil også våre forventninger til styringsdannelsen på mange måter være knyttet til hva som skjer innenfor de tre andre områdene, beskyttelse, ekstraksjon og krigføring. Finner vi tegn på at det forekommer en konsolidering innenfor disse, så vil dette også underbygge det at det har forekommet en styringsdannelse.

5.6. Ekstraksjon i våre samtidskonflikter

Ekstraksjonsbegrepet omhandler de ressursmessige kapasitetene nødvendig for å føre krig, utøve beskyttelse og inneha styringsmakt.²⁹ Dette feltet har blitt tatt til torgs innenfor konfliktforskningen blant annet gjennom arbeid med økonomiske perspektiver på interne konflikter.

Målsetningen er ikke å redusere alle interne konflikter til å kunne forklares økonomisk, men å bidra til å skissere et rasjonalitetsgrunnlag blant konfliktaktørene som skiller seg blant annet

²⁸ Begrepet *jus ad bellum* er hentet fra teologi og omhandler den moralske aspektet ved det å gå til krig. Det er verd å påpeke at *jus in bello*, som omhandler de moralske aspektene ved gjennomføringen av krig, også i stor grad er utgått av statssystemet; blant annet igjennom opprettelsen av diverse internasjonale lover knyttet til hva som er akseptabel og hva som ikke er akseptabel adferd i krig (Walzer 1977/1992 s. 21).

²⁹ Sentrale bøker innenfor et økonomisk perspektiv på krig er eksempelvis Reno (1998) og Berdal og Malone (2000)

fra Kaldors globalistiske innfallsvinkel på den ene siden og de kaplanske barbarismeforklaringene på den andre (Berdal og Malone 2000).

Retningens hovedanliggende fremgår isteden av dette sitatet:

“An awareness of the economic self-interest of local elites, vulnerable populations concerned with survival, and external actors in pursuit of profit helps correct earlier and more simplistic explanations of the prevalence of intrastate wars in the 1990s (Berdal 2003 s. 489)

Spesielt vil en slik innfallsvinkel opponere mot forklaringsmodeller som peker på en “new barbarism”, og fokus på såkalte fundamentale konflikter som etnisk splittelse og spenning, på bekostning av andre variabler. Man mener å ha observert at dagens konflikter ikke følger de tradisjonelle politiske målsetningene man finner i de clausewitziske konfliktene, men isteden preges av sterke økonomiske interesser og agendaer (Berdal og Malone 2000). Innenfor en slik kontekst har konflikt og bruk av vold en funksjon i forhold til noe, fremfor å være irrasjonelle. Dette mener man gir en forklaring på fremveksten av denne typen konflikter og hvorfor denne typen konflikter er såpass langvarige og vanskelige å løse. Som Angstrom skriver ser man innenfor denne retningen på krig som “[...] a continuation of *economics* by other means” (2005 s. 11 – original kursivering)

I bunnen for dette ligger en antagelse om at den politiske økonomien i dagens interne konflikter er med på å påvirke hvorfor de startes, hvordan de utkjemper, varighet og mulighetene for en fredelig løsning. På denne måten håper de å øke vår forståelse for den politiske økonomien i dagens interne konflikter, se nærmere på hvordan globaliseringen er med og påvirker mulighetene for antagonistene til gjennom handel og investeringer, både legalt og som en del av skyggeøkonomien, å forfølge sine økonomiske agendaer, og se nærmere på hvordan eksterne aktører, slik som regjeringer, internasjonale organisasjoner, NGOer og kommersielle firmaer kan være med på å påvirke pågående konflikter i en positiv retning

Erfaringer fra Sierra Leone, Liberia, Sudan, Somalia, El Salvador, Tsjetsjenia og Kambodsja viser oss at økonomiske faktorer kan virke som uoverkommelige beskrankninger i forhold til antagonistenes vilje til å komme frem til fredelige løsninger. Krigføringen og bruk av vold har

en nær tilknytning til ønsket om å kontrollere handel og andre ressurser, utnytte arbeidskraften, melke veldedige organisasjoner og sikre at spesifikke grupperinger opprettholder sine verdier og privilegier på bekostningen av andre. Som en konsekvens av dette kan man observere at nøkkelaktører i konflikter i mange tilfeller har spesifikke interesser i forhold til å opprettholde en konfliktsituasjon (Reno 2000a). I denne beskrivelsen ligger også en påpekning av den nære relasjonen mellom økonomisk og politisk organisering innenfor en slik samfunnssituasjon. Reno forklarer blant annet hvorfor noen statsaktører foretrekker å utøve politisk makt gjennom økonomiske kanaler (markedet) fremfor innenfor det eksisterende statssystemet, eller for den del fremfor å bygge opp ikke-eksisterende, risikable og kostnadskrevenne politiske institusjoner. Leander (2003) bruker dette som ett av sine ankepunkter mot Tillys relevans i dag, hvor hun mener at man heller vi se oppblomstringen av alternative systemer, på siden av statsorganisasjonene, fremfor fremveksten av en stat etter en vestlig modell, noe som er i tråd med våre antagelser knyttet til parallellisering.

Aktørenes motivasjonsfaktorer er sentrale innenfor økonomiske perspektiver på konflikt. *Greed and grievance* diskusjonen har særlig vært sentral innenfor diskusjonen knyttet til dette. Denne typen økonomiske perspektiver mener ikke at konflikt oppstår som en følge av større politiske spørsmål, eller at beveggrunnene for adferden er ideologisk tuftet, men at det er forhold knyttet til økonomi og økonomisk makt som er viktig (Herbst 2000). Det vurderes slik hen at grådighet og missnøye har en funksjonalitet i forhold til det å forstå hvorfor interne konflikter oppstår og hvorfor de ofte kan være vanskelige å løse.

Når det gjelder grådighet, oppstår dette gjerne ut ifra grupperingers ønske om å øke sin egen velstand gjennom å tilrøve seg makt og ressurser, gjerne illegalt. Missnøye betegner en gruppes utilfredshet med det sittende styresettets forvaltning av ressurser og makt, og at de på bakgrunn av dette ønsker å overta styringsmakten. De to konfliktmotivene vil implisere forskjellige intervensjonsmessige reaksjoner om man ønsker å fremme løsninger på konflikten (Collier 2000).

Berdal (2003) mener at mange overfokuserer på *grådighet* som motivasjonsfaktor i dagens konflikter. Etter hans syn mangler perspektivet evnen til å gjøre regnskap for mangfoldet av motiver som påvirker og inspirerer voldelig adferd. Slik Berdal ser det, finnes disse motivene i flere nivåer av konflikten (for eksempel på elitenivå, grasrotnivå og eksternt); og disse har

en kompleks dynamikk og interaksjon som vil være med og skape den spesifikke konfliktens dynamikk. Dette er et forhold også Allen (1999) trekker frem. I tillegg kritiseres denne tilnærmingen for å mangle et tilfredsstillende historisk perspektiv. Her tenker Berdal på en modell som både trekker veksler fra tidligere konflikter, samtidig som man lager rom for den aktuelle konfliktens særegne historiske kontekst. Collier (2000) mener likevel at eksistensen av økonomiske *muligheter* i en konfliktsituasjon har en sentral posisjon i forhold til å forstå konflikter. I kjølevannet av tilstedeværelsen av økonomiske muligheter, vil man i de fleste tilfeller se at en eller flere grupperinger er tjent med å opprettholde konfliktsituasjonen og det mulighetsrommet som ligger i en slik situasjon.

Når det gjelder ekstraksjon som en del av den parallelliseringen vi ser på her, forventer jeg å se en overgang fra usystematisk plyndring til mer systematisk og omfattende utnyttelse av de mulighetene den internasjonale intervensjonen bringer med seg.

6. Introduksjon til analysedelen

Jeg vil nå ved hjelp av tilnærmingen jeg har skissert i forrige kapittel se nærmere på den somaliske konflikten. Som jeg var inne på i teoridelen, er jeg interessert i se på om multifunksjonelle intervensjoner skaper rom for kapasitetsbygging hos konfliktpartene, om en systematisk utnyttelse av disse mulighetene kan bidra til en parallellisering, for så å kunne vurdere hvorvidt om en slik utvikling har vært med og vanskeliggjort den internasjonale intervensjonen eller ikke. Jeg vil se på dette gjennom å benytte aktørdeltakelsesmodellen og peke på radikaliseringsrelasjonen mellom intervensjonsaktørene og Aidid. Jeg vil som en del av dette også se på hvordan ekstraksjon, styringsdannelse, beskyttelse og krigføring har endret seg under intervensjonsperioden for å fange opp hvorvidt og i hvilken grad det har skjedd en (politisk) parallellisering.

Etter en kort introduksjon til landet og konflikten forut for den internasjonale intervensjonen, hvor jeg blant annet tar for meg hvordan ekstraksjon, beskyttelse, styringsdannelse og krigføring foregikk i forkant av intervensjonen, vil jeg se på hvordan det internasjonale engasjementet for situasjonen i Somalia gradvis økte i omfang. Jeg vil videre se nærmere på de tre delene av intervensjonen: UNOSOM I, UNITAF og UNOSOM II. Analysen følger utviklingen av relasjonen mellom Aidid og hans gruppering og intervensjonsaktørene og peker på hvordan radikaliseringsrelasjonen forekommer. I løpet av gjennomgangen forsøker jeg å analysere endringen av hvordan ekstraksjon, krigføring, beskyttelse og styringsdannelse forekommer i sammenheng med denne relasjonsutviklingen. Spesielt viktig vil det være å vurdere hvordan dette forekommer seg i siste del av intervensjonsperioden. En sammenligning av dette i forhold til hvordan det var i forkant av intervensjonen vil fungere som en indikator på hvorvidt om det har skjedd en parallellisering eller ikke.

Jeg vil i avslutningen peke på noen av de funnene jeg mener å ha kommet frem til, og se nærmere på noen av de svakhetene og styrkene en slik tilnærming vil kunne ha. Jeg vil også kort skissere hvordan jeg ser for meg at man bør jobbe med denne tematikken videre.

6.1. Historie og bakgrunn

Somalia befinner seg i den nordøstlige delen av Afrika i området som betegnes som Afrikas horn, og er nesten 600.000 kvadratkilometer i utstrekning.³⁰ Den somaliske språkgruppen

³⁰ Se appendiks II for kart

utgjør en av de aller største etniske enhetene på det afrikanske kontinent. Det somaliske folks opprinnelse er noe vanskelig å datere, men man mener å vite at den går minst 2000 år tilbake i tid. Somalias klanstruktur består i all hovedsak av seks klanfamilier som de fleste somaliere faller innenfor. Sagnet sier at somaliene er etterkommere etter de to brødrene Samaal og Saab. De to klansgruppene Digil og Rahanweyn er etterkommere av Saab, og driver hovedsakelig med nomadisk jordbruk (Chopra m.fl 1995 og Issa-Salwe 1996). Begge disse gruppen har tradisjonelt holdt til i sydlige deler av landet, i området mellom hovedstaden og grensene til Kenya og Etiopia.³¹ Det er undergrupper til begge disse to. Fra Samaal utgår Dir, Daarood (Darod), Isaq og Hawiye, som i hovedsak er gjeternomadiske grupper (Chopra m.fl 1995 og Issa-Salwe 1996). Dir er hovedsakelig sentrert i områdene mot grensen til Djibouti, og over grensen til Etiopia. Isaq befinner seg sør for denne gruppen og finnes også i Etiopia. Daarood-klanen er den gruppen som sprer seg utover de største landområdene i Somalia. Daarood befolker den nordøstlige «tuppen» av landet og store områder inn i Ogaden området i Etiopia. Hawiye-klanen befinner seg sør for Daarood-klanen og ned mot hovedstaden Mogadishu. Med unntak av noen mindre grupperinger utgjør disse seks størsteparten av Somalias befolkning.

6.2. Et økende behov for internasjonal hjelp

Under kamphandlingene desember 1990 - januar 1991, som rev ned det siste av landets sentralstyre og medførte General Said Barres avgang som president, flyktet nesten alle utenlandske diplomater og representanter fra internasjonale kontorer fra hovedstaden og fra landet. Lenge før det somaliske statssystemet kollapset, hadde det militære, politiet, regjering og storting, skoler og helsevesen sluttet å fungere (Chapin Metz 1993). De fleste analytikerne som har sett på kollapsen av det somaliske samfunn og politiske system, har begrunnet dette i de mislykkede forsøkene på å etablere politisk lederskap. Den tidligere presidenten Barre og måten han utførte sin politikk på, får skylden for å ha segmentert det somaliske samfunn i betente klanmotsetninger. Klanlederne beskyldes for å ha bidratt til å forsterke disse skillene ytterligere, og for å forsøkt å overta etter Barre for å sikre sin egen posisjon.

I de fleste urbane områdene av Somalia, og særlig i Mogadishu, var det lovløse tilstander med vold, drap og ran - livet var et mareritt for sivilbefolkningen, stadig mer undertrykt og

³¹ Informasjonen om gruppens plassering er hentet fra Lyons og Samatar (1995). De har sin informasjon fra International Institute for Strategic Studies, *Strategic Survey, 1989-90* (London: IISS, 1990). Dette betyr derfor at gruppens geografiske plassering er fra tiden for oppløsningen av Barres styre i januar 1991 og de påfølgende kamphandlingene.

terrorisert av væpnede gjenger. I perioden november/desember 1991 og frem til mars 1992, antas det at opp mot 30000 mistet livet, og litt i underkant av dette antallet ble såret. Like etter årsskiftet resulterer sultkatastrofen i stadig flere ofre. Så mange som 3000 mennesker døde per dag. Dette er et tall som frem mot sommeren 1992 øker til 5000. Så mye som 25% av barna under fem år hadde på dette tidspunktet mistet livet som en følge av krig, tørke og hungersnød (Chopra m.fl 1995).

Barres flukt januar 1991 og oppløsningen av statlige institusjoner, skapte en uavklart situasjon i forhold til politisk styring og tilhørende institusjoner. Dette situasjonen ble løst og forsøkt løst på forskjellig vis rundt om i landet. I de sørlige delene i Somalia, spesielt i området mellom elvene Juba og Shebele og i hovedstaden Mogadishu, var lovløsheten, anarkiet og konsekvensene av stadig tiltakende tørke aller tydeligst. I dette området fantes det ingen enkeltgruppe som hadde kontrollen, og en kontinuerlig kamp om makten gjorde det vanskelig å løse problemene regionen stod ovenfor (Lyons og Samatar 1995).

Den mest dramatiske volden fant sted i området mellom Belet Weyn, Kismayu og Mogadishu. I hovedsak var konflikten mellom militser, klan- og subklangrupper organisert mot hverandre i en kamp om kontroll over det som fantes av ressurser og viktige territorier. Ved siden av denne fraksjonskonflikten fantes det også bevæpnede, kriminelle ungdomsgjenger, såkalte *mooryaan*, som ranet og herjet i sine ”technicals”.³² Disse ungdomsgjengene hadde et kortsiktig perspektiv på sine aktiviteter og var først og fremst ute etter å tilrøve seg verdier og bedre sin egen situasjon, og de hadde derfor ingen eksplisitt gruppetilhørighet. Ungdomsgjengene ble på mange måter bildet av den somaliske konflikten i vestlige medier, selve symbolet på fraværet av lovlydighet, volden, smerten og anarkiet i landet (Lyons og Samatar 1995).

I løpet av samme periode tok den Hawiye-baserte USC gruppen kontroll over Mogadishu og regionene nord for hovedstaden, hvor de tidligere hadde vært i majoritet.³³ I løpet av begynnelsen av 1991 kjempet USC og forskjellige fraksjoner fra Darod-klanen i områdene som strakk seg fra Mogadishu, sørvest til Kismayu og inn mot sentrale deler av Somalia. Selv om Barre hadde trukket seg tilbake, så var han fortsatt interessert i å ta makten tilbake. I April 1991 klarte Barres styrker sammen med soldater fra SNF-grupperingen å kjempe seg frem til

³² ”Technicals” er en betegnelse på kjøretøy som har blitt påmontert grovkalibrete maskingevær.

³³ Se appendiks I for gjennomgang av de viktigste politiske gruppene i den somaliske konflikten

utkanten av hovedstaden. Dette ble av møtt av et motangrep General Mohamed Farah Aidid, som resulterte i at Said Barre og hans styrker ble slått og trakk seg tilbake (Lyons og Samatar 1995).

Barres styrker trakk seg ut i fra områdene rundt Mogadishu. Tilbakerekningen var voldsom og gikk hardt utover sivilbefolkningen. Dyr og mennesker ble drept, og hus og avlinger ble stjålet, brent eller ødelagt på annet vis. Dette gikk særlig sterkt utover de fattige og ressurssvake stammene Rahanwin, Digil og Gosha som bodde i området. Barres handlinger resulterte i frykt og store menneskemengder flyktet derfor mot Kenya, Etiopia og mot urbane områder for å få beskyttelse. Hundretusener av somaliere flyktet, noe som igjen medførte at store deler av jordbruksområdene i sentrale deler av Somalia ble ødelagt (Lyons og Samatar 1995).

I dagene som fulgte etter Barres flukt, proklamerte Ali Mahdi Mohamed, lederen for USC fraksjonen assosiert med Manifesto gruppen, seg som interimpresident. Mahdi påbegynte med dette arbeidet med å etablere en regjering i landet. Hans rival i USC, General Aidid og andre fraksjonsledere, reagerte negativt på Ali Mahdis selvdeklarererte lederskap. Men på grunn av usikkerheten knyttet til angrepet fra Barre, kom ikke disse konfliktene innen USC frem i dagens lys før i slutten av året. Da ble motsetningene innen USC tydelige, og voldelige kamper brøt ut mellom fraksjonene. Denne konflikten var forvirrende på mange måter. Det var en kamp mellom fraksjoner innen USC, en personlig kamp mellom Aidid og Ali Mahdi, og en kamp mellom de to underklanene Habir Gedir og Abgal. Dette var en desperat kamp om å vinne politiske posisjoner og å få de godene dette kunne føre med seg. Aidid på sin side mente han til forskjell fra Mahdi faktisk hadde vært en aktiv deltaker i overtakelsen av områdene tidligere kontrollert av Barre, og at dette gjorde han til den rettmessige presidentkandidaten (Lyons og Samatar 1995).

I løpet av disse kamphandlingene rådet totalt kaos i hovedstaden Mogadishu. Tyveri og hærverk omfattet ikke lengre bare løse verdier, men dørkarmer, stålvaiere, rør av forskjellige typer, armeringsjern og annet ble stjålet. Nesten all infrastruktur i byen, fra vannledninger, strømledninger, broer osv., var enten sprengt eller ødelagt på annet vis. Det ble tilslutt opprettet en «grønn linje» som skilte de to fraksjonene og som delte byen. Ali Mahdis Abgal-baserte hær var lokalisert nord i Mogadishu, mens Aidids Habir-baserte hær kontrollerte de sørlige områdene i byen. Den sørlige delen som inkludert flyplassen og havneområdene var

av særlig viktig strategisk interesse. Det ble i løpet av slutten på 1991 gjort en rekke forsøk fra nøytrale klan eldre på å mediere mellom de to fraksjonene, uten at det førte frem (Chapin Metz 1993).

6.3. Beskyttelse, styringsdannelse, ekstraksjon og krig i tiden før den internasjonale intervensjonene

Etter Barres flukt var situasjonen særlig anspent i områdene i og rundt hovedstaden Mogadishu. I dette området mottok Mahdi og Aidid støtte fra hver sin klan, og begge var villige til å bruke våpenmakt for å få igjennom sine krav. Særlig alvorlige kamphandlinger oppstod i september 1991, litt i overkant av et halvt år etter Barres flukt. Kamphandlingene intensiverte og situasjonen ble stadig verre. I mars 1992 estimerer Afrika Watch at kamphandlingene har kostet 14 000 livet og at 27 000 hadde blitt såret (Chapin Metz 1993). Situasjonen i landet var ikke kun kritisk på grunn av kamphandlingene. Samtidig med at dette skjedde, var sentrale og sørlige deler av landet sterkt rammet av tørke. I August 1992 estimerte man at det fantes 500 000 flyktninger i Etiopia, 300 000 i Kenya, 65 000 i Yemen, 15 000 i Djibouti, og 100 000 i Europa (Ibid). Muhammad Sahnoun, FNs spesialrepresentant i landet og Bernard Kouchner, Frankrikes minister for helse og humanitære affærer, estimerte ved et besøk i landet, at omtrentlig en fjerdedel av landets befolkning, eller ca. 1.5 millioner, risikerte å dø av sult. Andre estimater overgikk disse tallene (Chapin Metz 1993).

I denne fasen forut for den internasjonale intervensjonen, bærer landet sterkt preg av den uavklarte situasjonen Barres fall førte med seg. I tillegg til dette preges landet sterkt av en pågående sult- og tørkekatastrofe. Sikkerhetssituasjonen for befolkningen er prekær både i forhold til å få dekket basale behov og som en følge av de pågående kamphandlingene, plyndringen og styringssituasjonen.

Vi ser initiativ i forhold til å etablere styringsmakt i Mahdis forsøk på å innsette seg selv som interimpresident. Aidid reagerer sammen med flere andre fraksjonsledere negativt på dette, men siden situasjonen i forhold til Barre fortsatt er uavklart, kommer ikke denne splittelsen tydelig frem. Denne misnøyen skal likevel vise seg å bli en av de viktigste konfliktlinjene i perioden fremover.

Ekstraksjonen bærer i liten grad preg av å være systematisk, og kan ikke med utgangspunkt i det empiriske materialet jeg har hatt tilgang til sies å være institusjonalisert på noe vis.

Ekstraksjonen minner mer om at man forsøker å få fatt på det man kan få hånd om, det være seg mat, militærkapasitet, landområder og løsøre av forskjellig art. Folk forsøke å sikre seg det de kunne få fatt på, dørkarmer, stålvaiere, rør av forskjellige typer, armeringsjern og det meste som fantes av løse verdier. Dette var ingen systematisert form for ekstraksjon, det minner mer om hærverk, plyndring eller kanskje for den del en form for brent jords-taktikk, men likevel så må dette innenfor en den somaliske konfliktkonteksten kunne sies å være en form for ekstraksjon på bakgrunn av de mulighetene som fantes. Slik jeg vurderer det, har denne ekstraksjonen elementer av posisjonering, kriminalitet, desperasjon og livsnødvendighet i seg. I denne fasen synes motivasjonen for ekstraksjonene å være *greed*, er enn *grievance*, for å benytte begrepsapparatet vi var inne på i teoridelen.

Hovedstaden Mogadishu blir delt mellom Aidid og Mahdi og det utkjemper kamper om de to andre sentrale byene i sør, Kismau og Baidoa. Selv om situasjonen er uavklart mange steder, så kan man i dette se en territoriell fordeling mellom partene. Denne fordelingen har også betydning for partenes evne til ekstraksjon. Blant annet så kan det pekes på at Aidids kontroll over områdene i sør av hovedstaden, som både inkluderte flyplassen og havneområdene, er betydningsfull i forhold til å sikre nødvendig ressurstilgang for krigføring, beskyttelse og styringsdannelse.

Den splittelsen som skjer mellom Aidid og Mahdi, oppløsningen av USC, kan sees på som starten på en avklaring i forhold til hvem som hører til hvem. Abgalklanen slutter seg i hovedsak opp om Mahdi og habirklanen slutter i hovedsak opp om Aidid. I forlengelsen av dette kan man også fortolke dette til å bety en forenkling for henholdsvis Mahdi og Aidid i forhold til styringsdanning, sett på som nøytralisering av rivaler innenfor egne rekker og territorier. I denne atomiseringen, har man endt opp med støtte fra de som er i nærmest klantilhørighet. Dette har igjen gjort bildet klarere i forhold til hvem som er ens fiender og hvem som er ens klienter, noe som er av betydning i forhold til organiseringen av vold knyttet til beskyttelse. Dette er i henhold til hva vi tok opp i teoridelen i relasjon til gruppetilhørighet, og til det vi var inne på i forhold til økt betydning for gruppeidentiteten i forhold til styring.

De fire faktorene krigføring, styringsdannelse, beskyttelse og ekstraksjon er slik jeg ser det aktuelle i den fasen av konflikten som her er beskrevet. Somalia betegnes på dette tidspunktet som inndelt i enklaver, ideen om en løsning for hele Somalia ser ut til å være fåfengt, en *balkanisering* av landet har skjedd (Lyons og Samatar 1995). Situasjonene er uryddig og

uavklart, men det finnes likevel tegn på at det pågår en form for konsolidering både innenfor krigføringen, styringsdannelsen, beskyttelsen og ekstraksjonen. Krigsherrenes rolle i konflikten som representanter for avklarte grupperinger har allerede på dette tidspunktet materialisert seg og blitt tydelig.

Jeg skal i den påfølgende delen se nærmere på hvordan det internasjonale engasjementet for konflikten i Somalia vokste frem mot UNOSOM I-engasjementet. Jeg vil også kort komme inn på noe av den kritikken intervensjonen har blitt utsatt for, og for å peke på hvordan jeg seg for å konkretisere relasjonsutviklingen mellom intervensjonsaktørene og Aidid, presentere dette i aktørdeltakelsesmodellen.

7. Internasjonalt engasjement og tilstedeværelse

Som vi var inne på i innledningen har de internasjonale intervensjonsaktørene blitt kritisert for å ha vært for ensidig og prematurt opptatt av å gjenoppbygge den somaliske staten (Menkhaus og Prendergast 1995). Andre har pekt på at UNOSOM II var et stort, eksperimentelt prosjekt, som rommet for mange oppgaver, og som viste seg å være vanskelig å koordinere (Crigler 1993). Menkhaus og Prendergast (1995) mener at de sentrifugale kreftene i landet, politisk så vel som sosialt og økonomisk, har vært sterkere enn de sentraliserende kreftene, og at dette vanskeliggjorde mulighetene for å restituere den somaliske staten og etablere et sentralisert styresett i landet. Mohamed Sahnoun, FNs tidligere spesialrepresentant i Somalia, konkluderer i boken *Somalia: The Missed Opportunities* at hvis det internasjonale samfunn hadde intervenert tidligere og mer effektivt, så hadde mye av katastrofen blitt unngått (Adam 2008).

Kritikken av studier foretatt av den somaliske konflikten går også på at de har vært inadekvate når det kommer til å inkludere historiske og sosiopolitiske endringer og aspekter ved konflikten. Eksempelvis så tar Gundel for seg hvordan den humanitære hjelpen i Somalia, selv om den også bidro positivt i forhold til den pågående sultkatastrofen, var med på å utvikle de politiske voldsstrukturene. “[...] a system of structural violence emerged, characterised by institutionalised inequalities of status, rights and power (Gundel 2002 s. 134)”. Dette systemet var i stor grad et resultat av handlinger gjennomført av de mektigste grupperingene i samfunnet, og var i følge Gundel med på å blokkere mulighetene for å bygge bro mellom det sivile samfunn og den formen for politisk autoritet som landet eventuelt trengte.

Den internasjonale intervensjonen hadde grovt sett to mulige strategier for sitt arbeid: den første var å jobbe innenfor rammene av de eksisterende maktkonstellasjonene - noe som også innebar et samarbeid med fraksjonslederne og krigsherrene i landet. Den andre var å fremme nye institusjoner og ledere gjennom å tilrettelegge for Somalias sivile samfunn. Lyons og Samatar benevner disse to som ”accommodate existing forces” og ”encourage new institutions” (1995 s. 37). I forhold til relasjonen mellom den internasjonale intervensjonen og Aidid, kan man si at disse to tilnærmingen representerer to ytterpunkter – hvor det å arbeide innenfor de eksisterende maktkonstellasjonene vil inkludere General Aidid, og ekskludere han hvis man ønsket å fremme nye institusjoner og ledere.³⁴

Den internasjonale strategien i landet vekslet også på mange måter mellom de to nevnte tilnærmingene. Innledningsvis var fokus på å jobbe innenfor de eksisterende maktkonstellasjonene, og man fokuserte blant annet på forhandlingen med Aidid og de andre krigsherrene. Etter hvert som denne tilnærmingen ikke førte med seg de ønskede resultatene, gikk man gradvis mer over til en encourage new institutions-tilnærming. Det internasjonale samfunnets strategiske flertydighet i forhold til disse tilnærmingene, må kunne sies å ha vært med og skapt en uheldig dynamikk, blant annet i relasjonen til Aidid og hans gruppering.

I tabellen under har jeg plassert Aidid inn i *aktørdeltagelsesmodellen* i et forsøk på å billedgjøre den relasjonsutviklingen som jeg mener finner sted mellom intervensjonsaktørene og Aidid og hans gruppering.

Modell 2: Aktørdeltagelsesmodellen – relasjonen mellom Aidid og intervensjonsaktørene

Legitimitet og deltagelse	Ikke-deltagelse	Deltagelse
Legitimitet		Aidid under UNOSOM I og UNITAF
Illegitimitet	Aidid ved etterlysning og krig med UNSOM II	Aidid Første del av UNOSOM II

Min intensjon med denne fremstillingen er å vise hvordan relasjonen mellom partene undergikk en transformasjon under intervensjonsperioden. Denne endringen mener jeg har en betydning for Aidid og hans posisjon innad i Somalia og da spesielt i forhold til egen

³⁴ Se Hansen 2003 for en mer finmasket fremstilling av mulige tilnæringsstrategier.

klanggruppe og andre grupperinger. Jeg vil gjennom å se på radikaliseringsprosessen i denne relasjonen forsøke å argumentere for denne utviklingen.

7.1. Første fase av det internasjonale engasjementet

De følgende tolv månedene etter Barre var det eneste internasjonale nærværet i landet journalister, noen representanter fra Leger Uten Grenser og en knippe andre NGOer. FN hadde ingen landlig tilstedeværelse i denne perioden. Den humanitære situasjonen i Somalia var på denne tiden kritisk, og den pågående konflikten og sultkatastrofen begynte å få økt internasjonal oppmerksomhet, både i media og innenfor politiske og diplomatiske kretser.

I slutten av desember 1991 informerte avtroppende Generalsekretær i FN, Javier Pérez de Cuéllar, Sikkerhetsrådet om at han ønsker å sende undersekretær James Jonah, til landet for å undersøke mulighetene for å komme frem til en fredsavtale (Clark 1997). Jonahs hovedfokus var den vanskelige situasjonen i Mogadishu og forhandlinger mellom de to fraksjonslederne Aidid og Mahdi (Hirsch og Oakley 1996). Jonah fikk i februar 1992 på plass en våpenhvileavtale mellom partene, som mer eller mindre fungerte frem til implementeringen av UNITAF. Hirsch og Oakley peker på at Jonahs fokus på Mogadishu og Aidid og Mahdi som forhandlingsparter, var med og styrkes deres posisjon og legitimitet som aktører i konflikten. Hirsch og Oakley skriver også at pressens fokus var ensidig på de to nevnte aktørene. Aidid var på denne tiden innenfor forhandlingsprosessen, og vil slik jeg ser det kunne regnes som en deltakende aktør som både har legitimitet fra Jonah og FN. I tillegg til dette så styrkes gjennom denne deltakelsen hans anseelse ovenfor egen gruppe. Aidids rolle i forhold til FN ble i den kommende tiden stadig viktigere.

De Cuéllars etterfølger, Boutros Boutros-Ghali, hadde stor tro på FN-systemets muligheter som globalt, fredsbevarende instrument. Fraværet av den kalde krigens bipolare begrensninger på organisasjonen, ga gode muligheter for en aktiv rolle som konfliktløser og fredsbevarer. Somalia ble organisasjonenes test på hvordan man evnet å håndtere en slik rolle. I følge Clark (1997) var allerede noen av de problemene organisasjonen videre skulle stå ovenfor allerede tilstede i den nye generalsekretærens første rapport til Sikkerhetsrådet. I de innledende fasene aksepterte man blant annet uimotsagt krigsherrenes utsagn om at de var sine grupperingers legitime representanter. Både Mahdi og Aidid snakket med Generalsekretæren i løpet av forhandlingene i januar 1992. Avtalen mellom de to ble signert i Mogadishu, med James Jonah tilstede (Chopra m.fl. 1995).

7.2. General Aidid som legitim og deltakende aktør

De to krigsherrene blir beskrevet å ha forskjellige måter å forholde seg til FN på (Chopra m.fl 1995). Aidid hadde liten tiltro til FN og kanskje enda mindre til Boutros-Ghali. Aidid mistenkte Boutros-Ghali og flere andre aktører i tilknytning til FN-systemet å ha nære forbindelser med den tidligere presidenten i landet. Aidid har i ettertid i intervjuer utført av Chopra og hans medforfattere, vist misnøye med å bli betegnet som krigsherre av FNs daværende Generalsekretær. Aidid var i tillegg redd for at et internasjonalt engasjement i landet kunne styrke og videreføre Mahdis interim presidentskap (Rutherford 2008). Etter Jonahs besøk i landet samlet Aidid sine koalisjonspartnere til møte. I tillegg til Aidid var Ahmed Omar Jess fra the Somali Patriotic Movement (SDM), og Abdi Warsame Isaw fra the Southern Somali National Movement (SSNM) tilstede. Formålet med møtet var å enes om en felles strategi i forhold til de annonserte fredssamtalene, ledet av FN, som skulle til å begynne i Mogadishu (Clark 1997). Denne alliansen befestet en motstand mot FN-organisasjonen og den internasjonale intervensjonen i landet. Et slikt tiltak kan sees på som et forsøk på posisjonering og konsolidering av makt fra Aidids side. I tillegg viser det at styringskapasitet utover egen gruppe også var viktig for Aidid.

Ali Mahdi hadde på den andre siden større tiltro til FN og stilte seg blant annet grunnet sin svakere militære positiv til FN's involvering i landet (Hirsch og Oakley 1996). Mahdi hadde nært foregående deklart seg som statsleder, men med sine 5000 soldater mot Aidids 10000 var Mahdi klart underlegen i militærstyrker.³⁵ For å styrke sin posisjon så derfor Mahdi seg tjent med å samarbeide med FN. Samtidig som dette hjalp Mahdi å befestet sin posisjon, virket dette samarbeidet negativt for FNs del, da flere fraksjonsledere viste misnøye med konstellasjonen, som nevnt ovenfor. Fra begynnelsen av 1992 og utover var det et nært samarbeid mellom Mahdi og FN.

Denne første delen av det internasjonale samfunns engasjement i Somalia har særlig relevans i forhold til befestningen av de såkalte krigsherrene som forhandlingsparter, og som en følge av dette representanter for sine respektive grupperinger. Den forhandlingsmessige tilnærmingen til konflikten vil endre seg gjennom hele intervensjonsperioden og i tiden etter

³⁵ Den eksakte størrelsen på Aidid og Mahdis styrker er uklart. Aidid skal selv påstått å ha hatt opp mot 30000 soldater under sin kontroll, mens etterretning fra UNSOM II mener at han hadde nærmere 2000, mens Mahdi kontrollerte mellom 1000 og 1500 (Chopra m.fl 1995 fotnote 20).

(Hansen 2003). For Aidids del mener jeg at han i denne perioden kan klassifiseres som en legitim, deltakende aktør, dog noe i grenselandet mot å kategoriseres som illegitim. Det er samtidig viktig å merke seg at Mahdi og Aidid på dette tidspunktet fremgår som forhandlingsparter og representanter for sine grupperinger. Og selv om det ligger en viss nødvendighet i FNs tilnærming til Aidid, ligger det i dette også at han har tilstrekkelig legitimitet til å fungere som forhandlingspart. Man har med andre ord valgt, som internasjonal intervensjonsaktør, å inngå i en relasjon med Aidid. Hvordan denne relasjonen utvikler seg, vil naturlig nok ikke ensidig være under de internasjonale aktørenes kontroll.

7.3. Konflikteskalering, våpenembargo og humanitær assistanse

Etter Mahdis etablering av en overgangsregjering med seg selv som interimspresident, brøt det i sør ut kamper mellom USC og deler av Darod-klanen da Said Barre forsøkte å etablere støtte for sin gruppe Somalia National Front (SNF). Dette splittet en del av darodklanen, ogadenklanen, og dens politiske bevegelse the Somali Patriotic Movement (SPM). Den ene gruppen støttet SNF og styrkene samlet av General Mohamed Said «Morgan». Den andre fraksjonen av SPM, ledet av Col Ahmed Omar Jess, gikk sammen med USC i forsøket på å forhindre Barre å komme tilbake til makten (Regional Surveys of the World 2004). Mange av kamphandlingene var mellom Hawiye (USC) og Darod (SNF eller SPM), eller mellom subklaner fra Ogaden, som støttet forskjellige fraksjoner av SPM (Regional Surveys of the World 2004).

Som en respons til den gjeldene situasjonen, vedtar sikkerhetsrådet Resolusjon 733, i januar 1992. Denne resolusjonen innfører en våpenembargo på landet og tar også i bruk kapittel VII av FN-charteret (Sikkerhetsrådsresolusjon 773³⁶, 1992, Lyons og Samatar 1995).

Resolusjonen ytrer at man ønsker økt humanitær bistand til landet, og autoriserer ansettelsen av en spesialrepresentant til å overvåke det hele (Hirsch og Oakley 1996). I resolusjonen fremgår det også at FNs sikkerhetsråd i hennhold til Generalsekretærens rapportering er ”[c]oncerned that the continuation of the situation in Somalia constitutes [...] a threat to international peace and security ” (Sikkerhetsrådsresolusjon 733, 1992 s 55. Original kursivering). Dette kan forstås som et klart ønske om å påvirke krigføringen i landet. Den humanitære bistanden man her involverer seg i, vil ganske raskt få betydning for blant annet ekstraksjonen i landet.

³⁶ Sikkerhetsresolusjonene jeg benytter finnes her: <http://www.un.org/documents/scres.htm>

Den pågående innsatsen rettet mot å få til en avtale mellom Aidid og Mahdi resulterte i at man fikk på plass en våpenhvileavtale mellom de to 3. mars 1992. Men avtalen var langt på nær det som behøvdes, til det ble den ansett for svak (Chopra m.fl 1995). Avtaledokumentet fastslo fri innførsel av nødhjelp, våpenhvile, og opprettelsen av et observatørkorps på 50 personer til å overvåke gjennomføringen av avtalen. Avtalen som FN fikk på plass mellom de to krigsherrene blir beskrevet både å intensivere rivaliseringen mellom de to klanlederne (Hirsch og Oakley 1996), men også å skape et visst pusterom for det videre diplomatiske arbeidet (Lyons og Samatar 1995).

Jeg vil i de følgende delene se nærmere på UNOSOM, UNITAF og UNOSOM II, med fokus på hvordan disse initiativene var med og endret på krigføringen, styringsetableringen, beskyttelsen og ekstraksjonen, i tillegg til relasjonen mellom Aidid, hans gruppe og intervensjonsaktørene.

8. UNOSOM I – en avgrenset internasjonal intervensjon

17 mars 1992 vedtar sikkerhetsrådet Resolusjon 746 i tilknytning til fredsavtalen fremforhandlet mellom fraksjonene i Mogadishu. Resolusjonen innbefattet et vedtak om å gjennomføre forundersøkelser for hvordan man videre skulle gå frem med fredsavtalen. I tillegg til dette oppfordrer man partene til å respektere sikkerheten til både FNs personell og de humanitære organisasjonene som operer i landet. Samtidig understrekes det at den innsatsen blant annet det internasjonale Røde kors gjør i Somalia, er av stor viktighet i forhold til den situasjonen landet er i. Det oppfattes også som viktig at det tekniske teamet fra FN klarer å etablere gode systemer for leveranser av humanitær hjelp (Sikkerhetsrådsresolusjon 746, 1992).

Selv om avtalen mellom de stridende partene hadde fått klargjort flere sentrale problemstillinger, ble de forskjellige avtalepunktene forsinket i implementeringen. På den humanitære siden, ble fortsatt kun små mengder nødhjelp innført til landet. Aidid nektet også innledningsvis å godta at observatørene som overvåket fredsavtalen bar våpen og uniform. Dette begrunnet han med at han mente dette var et brudd på Somalias uavhengighet. I tillegg var det slik at våpenhvileavtalen som var signert, kun innbefattet Aidid og Mahdis fraksjoner, ikke de øvrige. Dette resulterte at Aidids styrker på samme tid var under angrep fra Barres styrker kun 60 km fra Mogadishu (Clark 1997).

Den 24 april 1992 vedtok Sikkerhetsrådet Resolusjon 751 og autoriserte gjennom denne bruken av 50 observatører, 3500 sikkerhetspersonell, 719 militært støttepersonell, og ca 200 sivilt ansatte.³⁷ Dette regnes som begynnelsen på United Nations Operation in Somalia (UNOSOM, senere betegnet som UNOSOM I) (Mohamoud 2006). Resolusjonen har en varighet fra april 1992 - mars 1993. Målet med denne operasjonen var blant annet å overvåke den eksisterende våpenhvilen mellom Aidid og Mahdi (Clark 1997). Samtidig ønsket man å sikre sikkerheten for FN-personell i landet, utstyr og forsyninger ved havneområdene og flyplassen, og eskortere ut humanitære forsyninger i byen og dens nærområder (Chopra m.fl 1995).

UNOSOM I var iverksatt som en reaksjon på den humanitære situasjonen i landet, grunnet interne stridigheter og en pågående sult- og tørkekatastrofe. I følge FN utviklet denne operasjonen seg til å bli ett bredt forsøk på å stoppe den pågående konflikten og gjenninnføre statens basisfunksjoner. Den somaliske situasjonen ble oppfattet som et viktig kasus, blant annet grunnet landets strategisk viktige geopolitisk posisjon på Afrikas horn. En sentral utfordring for de internasjonale tiltakene var landets politiske kultur, som på denne tiden var sterkt influert av konkurranse mellom en rekke klaner og klanbaserte fraksjoner, noe som blant annet gjorde situasjonen uoversiktlig, fremmed og kompleks.³⁸

Selv om fredsavtalen som dannet grunnlaget for FNs tiltak kun omfattet de to krigsherrene i Mogadishu, omtalte FN avtalen som en fredsavtale for hele Somalia. Man satte inn observatører i Mogadishu for å overvåke skillelinjen mellom de to fraksjonene. Observasjonsgruppen arbeidet under vanskelige forhold. De manglet blant annet den nødvendige logistikkstøtten, og utførte ofte sine oppdrag fra hotellrommet. Når de eventuelt beveget seg på gateplan, var de sårbare og uten tilfredsstillende beskyttelse. Dette gjorde det vanskelig for observatørene. Deres hovedoppgave ble på mange måter å forhandle frem fri passasje for konvoiene med nødhjelp, og da spesielt mellom havnen og Mahdis nordlige deler av byen (Clark 1997).

³⁷ http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unosom1facts.html

³⁸ Informasjonen i dette avsnittet er hentet fra <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unosom1backgr2.html> (lenke sist sjekket 17.01.2010)

Det er forskjellige meninger blant analytikerne hvordan man skal vurdere og fortolke denne grensesettingen mellom de to fraksjonene i Mogadishu. Clark (1997) mener dette ikke kan sammenlignes med en grense mellom to stater, men at det heller må ses på som et skille mellom to områder med uorden og kaos. Duyvesteyn (2005) mener, som en motsetning til dette, at denne skillelinjen kan brukes som et klart eksempel på at krigshandlingene var avgrenset, og i større grad ordnet og i henhold til en befalingsstruktur enn det Clark synes å fremme. Slik jeg ser det, kan denne grenseetableringen oppfattes som delaktig i å etablere et tydeligere skille mellom partene, et geografisk skille som avklarer hvem som er innenfor og hvem som er utenfor. En slik grensesetting vil naturligvis ikke ha den samme funksjonalitet som en statsgrense, men den vitner uansett om en endring mot noe annet, som en konsolidering av hvem som kontrollerer hva. En slik konsolidering kan man se for seg vil kunne bidra til å skape et mulighetsrom for den enkelte gruppering å selv skape alternative styringsformer, systemer for ekstraksjon, beskyttelse og krigføring.

8.1. Ekstraksjon – nye verdier, mer å kjempe om?

Formålet med Resolusjon 751 var ikke kun for å overvåke relasjonen mellom Aidid og Mahdi. Resolusjonene autoriserte også bruken av sikkerhetsstyrker for å:

“provide security for United Nations personnel, equipment and supplies at the port of Mogadishu and to escort deliveries of humanitarian supplies from there to distribution centres in Mogadishu and its immediate environs. They would also, as necessary, provide security for United Nations personnel, equipment and supplies at the airports in Mogadishu.” (sitert i Chopra m.fl 1995 s 35).

Man så at situasjonen for det humanitære arbeidet i landet, både knyttet til distribusjon av utstyr og forsyninger og sikkerhet, var utfordrende. Til dette formålet foreslo Generalsekretæren bruk av 500 infanterisoldater. Dette var i følge Chopra og hans medforfattere (1995) et urealistisk antall, gitt de argumentene han hadde brukt for å argumentere for nødvendigheten av sikkerhetsstyrken innledningsvis. Tanken om at selve distribueringen av nødhjelp var det store problemet, ble den dominante posisjonen. I løpet av oktober 1992 variert estimatene på hvor mye av nødhjelpen som forsvant mellom 15 til 40% og 10 til 80%. Konfliktpartenes metoder for ekstraksjon hadde også på dette tidspunktet gjort seg til kjenne. Bistandsorganisasjonene betalte blant annet på dette tidspunktet beskyttelsespenger for å sikre sine medarbeidere. Sikkerhetsrådet og generalsekretærene

mente situasjonen var uholdbar, og diskusjonen om bruken av militærmakt under kapittel VII var stadig mer aktuell (Chopra m.fl. 1995). Skulle FN lykkes i distribusjonene av nødhjelp, måtte de i mange tilfeller også forhandle frem betalingsløsninger med krigsherrene. Samtidig så ser vi at UNITAFs innsats ser ut til å hatt en positiv effekt blant annet i forhold til de humanitære organisasjonenes evne og muligheter for å gjennomføre deres programmer (Kennedy 1997). Det er også pekt på at den påfølgende økningen i humanitær hjelp i landet var med på å bidra til at det var mer å kjempe om for de forskjellige fraksjonene (Prunier 1995 og Rutherford 2008).

En annen form for ekstraksjon lå i korrupsjon - forstått som bruk av offentlige verdier til private formål – noe som var tydelig tilstede i konflikten i Somalia (Gundel 2002). Både statlige ressurser og internasjonal assistanse ble benyttet på denne måten. Dette forholdet var fremtredende som en del av økonomien under hele konflikten. Plyndring av var utbredt, både ovenfor de humanitære aktørene og andre som kunne oppfattes som «offentlige». Dette er på mange måter et godt eksempel på det man kan betegne som moderne ekstraksjon, eller ekstraksjon som en del av moderne konfliktsituasjoner. Denne typen handlinger kan sees på som en form for beskatning fra Aidids side. Det er også naturlig å se på dette som en systematisert utnyttelse av de mulighetene man hadde. En slik bunnløs kilde til rikdom fantes ikke statsdannelseskonfliktene Tilly skriver om, men er en realitet i en konflikt som Somalia.

Det kan dermed fortolkes slik at det ble skapt et helt nytt handlingsrom i forhold til det å ekstrahere ressurser. I forkant av den internasjonale intervensjonen handlet ekstraksjonen mest om å sikre seg det som fantes etter lang tids krig. De internasjonale aktørene brakte med seg mat, vann, medisiner, telt, tepper og andre nødvendigheter. De brakte også med seg muligheter for arbeidsoppdrag. Aidids kontroll over flyplassen og havnen i Mogadishu viste seg ikke kun å være strategisk rent militært, men også økonomisk og i forhold til mulighetene for ekstraksjon. Som en del av det internasjonale engasjementet i landet, ble det generert mye penger i Somalisk sammenheng, blant annet som et resultat av donorkonferansen som ble holdt i Addis Ababa i mars 1993.

I følge Gundel (2002) stod ”vinneren tar alt” prinsippet sterkt i Somalia. Dette impliserte at de sterkeste grupperingene forsøkte å forhindre andre fraksjoner fra tilgangen til diverse ressurser. Hvis man kan stå inne for et slikt perspektiv, så vil man også i forlengelsen av dette kunne si at måten den internasjonale samfunnet endret ekstraksjonsmulighetene, gjorde det

umulig for fraksjonslederne eventuelt å sitte passivt å se på at de andre nyttegjorde seg de ekstraksjonsmulighetene som oppstod. Hvorvidt den ekstraksjonen som pågikk kan vurderes som kriminell eller ikke er slik jeg ser det en moralsk problemstilling. Man er i utgangspunktet i en desperat situasjon, i en krigssituasjon hvor muligheten for å dekke basale behov er små. For flere av grupperingene vil det å la nødhjelpsutdelingen skje uhindret i tillegg kunne bety at man tillater at ens motstandere å motta forsyninger. Situasjonen kan sammenlignes med allmenningens tragedie: Jeg må sikre meg og mine før det som finnes forsvinner.

Tanken om å dele politisk lederskap var i følge Gundel dermed også utenkelig og urealistisk, noe en rekke mislykkede fredsinitiativ viste. Dette grådighetsprinsippet krasjet også med tradisjonelle egalitære somaliske verdier, og skapte dermed grobunn for mye konflikt. Gundel (2002) er også inne på at en økende konkurranse mellom den politiske eliten var med på å svekke den økonomiske utviklingen i landet. Situasjonen var dermed også preget av private interesser for å opprettholde status quo.

Bildet er naturligvis ikke entydig, men det er likevel grunn til å hevde at de forskjellige aktørene i den somaliske konfliktens muligheter for ekstraksjon ble påvirket som en del av det internasjonale engasjementet. Den internasjonale oppmerksomheten og de tiltakene man valgte å gå for, gjorde at det var mer å gå til krig for. Ikke bare i forhold til styringsmakt, men også økonomisk og sosialt. Jeg mener også utviklingen vi ser støtter opp under de forventningene som ble presentert tidligere i forhold til ekstraksjon. Etter min oppfatning så er det også grunnlag for å si at dette støtte opp under min første antagelse, *multifunksjonelle intervensjoner skaper rom for kapasitetsbygging hos konfliktpartene*. Men i dette ligger det ikke kun at det etableres rom for kapasitetsbygging. Antagelsen hevder også at multifunksjonelle intervensjoner er en medvirkende årsak til denne muligheten for kapasitetsbygging etableres – jo flere oppgaver man tar på seg i en intervensjonssituasjon, desto flere mulighetsrom vil det dannes for konfliktpartene. Dette må vi ta med oss i det videre arbeidet og se nærmere på før vi konkluderer i forhold til dette.

8.2. Økt internasjonal oppmerksomhet rundt sikkerhetssituasjonen

I sin 24 august 1992 rapport foreslo Generalsekretæren som en følge av disse utfordringene innføringen av fire sikkerhetsenheter på 750 soldater hver til Bossaso, områdene i sørvest, Berbera og Kismayu. Antallet på 3500 ble godkjent av resolusjon 775, 28. august. I september

ble det vedtatt en godkjenning av 719 personell, inkludert tre logistikkenheter, noe som gjorde at UNOSOM I på dette tidspunktet hadde et autorisert personell på 4219 stykker (Chopra m.fl 1995). Fokus på militært personell som en del av operasjonen i Somalia var økende, samtidig som situasjonen i landet ble stadig vanskeligere. Dette eksemplifiserer også at det internasjonale samfunn hadde en økende fokus på sikkerhetssituasjonen i landet.

Kun kort tid etter vedtaket av resolusjon 751 blir Mohamed Sahnoun ansatt som FNs spesialrepresentant i Somalia.³⁹ Sahnoun hadde en noe annen tilnærming en Jonah og ønsket også bredere kontakt med de øvrige klanlederne/krigsherrene i tillegg til kvinnegrupper og andre sivile initiativ til forsoningstiltak. I dette lå det en start i dreiningen bort fra en rendyrket "top down" tilnærming til konflikten i Somalia. Sahnoun jobbet i samme perioden for å få på plass metoder for å overvåke våpenhvilen og for å forbedre distribusjonen av nødhjelp.

Aidid var en utfordring for det internasjonale arbeidet i Somalia. Sahnoun fikk likevel etter hvert på plass en avtale med Aidid som gjorde at FN observatørene kunne påbegynne sitt arbeid i juli, uniformert, men ikke bevæpnet (Hirsch og Oakley 1996). Det er etter min mening naturlig å se for seg at Sahnouns tilnærming skapte en viss usikkerhet for Aidids del, blant annet i forhold til egen relasjon til de internasjonale intervensjonsaktørene. Krigsherrene, inkludert Aidid, var ikke lengre det eneste fokuspunktet for det internasjonale intervensjonsarbeidet. På dette tidspunktet mener jeg fortsatt det er naturlig å definere Aidid som en deltakende og legitim aktør. Aidids relasjon til de internasjonale intervensjonsaktørene er ikke enkel, men Aidid blir vurdert som en naturlig part i de prosessen de eksterne partene iverksetter. Jeg vil likevel hevde at man allerede her ser tegn til at man befinner seg innenfor *tillitskrisestadiet*, da Aidids handlinger kan sees på som en kritikk, men på dette tidspunktet ikke av en slik karakter at det kan regnes som kritikk av systemet som sådan.

8.3. Styrking og utvidelse av UNOSOM I

Rundt midten av 1992 hadde den omfattende mediedekningen av forholdene i Somalia gjort de aller fleste klar over den alvorlige humanitære situasjonen i landet (Clark 1997). I resolusjon 775, 28 august 1992, vedtok sikkerhetsrådet en etablering av fire soner i Somalia:

³⁹ Sahnouns virketid i Somalia var fra mars-oktober 1992: <http://www.iisd.org/50comm/panel/pan34.htm> (adresse sjekket 19.03.10)

Berbera, Bossasso, Mogadishu og Kismayo. I hver av de fire sonene skulle man ha 750 UNOSOM-soldater. Det samlede tallet militært sikkerhetspersonell ble da 3500. Allerede i september ble dette antallet økt. Aidid var meget misfornøyd med denne resolusjonen, og var i følge Clarks vurderinger den som tydeligst hadde mest å tape på de internasjonale engasjementet (1997).

Situasjonen i landet utviklet seg stadig til det verre. Generalsekretæren uttalte:

“the desperate and complex situation in Somalia will require energetic and sustained efforts on the part of the international community to break the circle of violence and hunger”⁴⁰

Samtidig med styrkingen av UNOSOM I forsøkte generalsekretæren å bedre planleggingen og koordineringen av nødhjelpen gjennom å sette sammen en 100-dagers handlingsplan (Hirsch og Oakley 1996). Denne planen hadde åtte hovedformål: 1) Innførsel av store mengder mat; 2) utvidelse av tilleggsbistand; 3) hjelp med basiske helsetilbud og vaksinasjon mot meslinger; 4) øyeblikkelig levering av rent drikkevann, sanitæranlegg og hygieneartikler; 5) hjelp med materialer til husly, tepper og klær; 6) levere korn, verktøy og dyrevaksiner samtidig med matrasjonene; 7) forhindre økning i antallet flyktninger og promotere programmer for returnering av eksisterende flyktninger; 8) bygging av institusjoner og rehabilitering av det sivile samfunn.⁴¹

Implementeringen av dette programmet skulle vise seg å bli vanskelig. Ifølge FN var en av årsakene til dette uenigheten mellom FN og blant andre Aidid. Det vanskelige forholdet mellom Aidid og FN bidro til en spent situasjon i landet. Det som er ganske tydelig i forhold til de punktene denne handlingsplanen, er at den har relativt tydelige ambisjoner i forhold til styringsdannelsen for Somalia som sådan, gjennom blant annet målsetningen om å bygge nye institusjoner, og ekstraksjonsmulighetene, gjennom innførselen av mat, medisiner, vann, materialer og lignende.

8.4. UNOSOM I og Aidid – en radikaliserings av forholdet

UNOSOM I hadde som hovedmål å sikre nødhjelpsforsendinger, og da spesielt til de sørlige delene av Somalia. En bataljon av Pakistanske soldater ble forsøkt satt inn i Mogadishu for å

⁴⁰ <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unosomi.htm> (side 3 ved utskrift)

⁴¹ Punktene er hentet fra <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unosomi.htm>

sikre havnen og matforsendelsene til og fra flyplassen og videre ut til de forskjellige matstasjonene i byen. Oppgaven var krevende for de Pakistanske soldatene. De hadde kun mandat til å forsvare seg selv, og bevegeligheten var begrenset til når de fikk tillatelse. De pakistanske soldaten fikk sikret flyplassen 10. november, men ble stadig angrepet av Aidids styrker. Senere i samme periode ble også et forsyningskip beskyttet i havnen. Allerede på dette tidspunktet var relasjonen mellom FN og Aidid og hans gruppering preget av krigslignende hendelser. Dette kan man fortolke som at Aidid bruker vold for å posisjonere seg i forhold til FN. Men samtidig er ikke bruken av militærmakt det eneste virkemidlet, men ett av flere, hvor forhandlinger fortsatt er det mest sentrale.

Sahnoun fortsatte forhandlingene med Aidid for å forsøke å få han mer positivt innstilt til FNs operasjoner, men hans fremgangsmåte møtte kritikk fra Boutros-Ghali og Jonah. Etter manglende støtte fra Boutros-Ghali valgt etter hvert Sahnoun å gå av (Hirsch og Oakley 1996). Sahnounens rolle ble etterpå tatt over av irakeren Ismat Kittani. Han representerte på mange måter en strengere tilnærming til Aidid, og han var opptatt av å være tydelig på at FN verken støttet hans eller Mahdis kandidatur til maktposisjonene i Somalia. I slutten av november var det som en følge av denne linjen i liten grad kommunikasjon mellom FN og de to krigsherrene. Det som foregikk av samtaler var på et lavere nivå innad i de to grupperingenes organisasjoner. På samme tidspunkt var Robert Oakley på vei til Mogadishu som USAs spesialsending til Somalia. I denne forbindelsen deltok Oakley i en mindre delegasjon som jobbet opp mot alle de somaliske fraksjonene i tillegg til kvinnegrupper, stammeeldre og religiøse ledere (Hirsch og Oakley 1996).

Aidids relasjon til FN/USA er klart under endring i denne perioden. Her ser man et eksempel på at relasjonen mellom partene går fra at Aidid er regnet som legitim og deltakende til at hans rolle mer må kunne vurderes som i retning av illegitim. De stadige sammenstøtene mellom FN-personell og Aidid, gjør det relativt nærliggende å tro at Aidids handlinger er problematiske og av intervensjonsaktørene regnes som illegitime. Aidid mottar heller ikke Kittanis støtte til lederskap, heller tvert imot. I tillegg forfølger Oakley en tydelig grasrottilnærming som plasserer Aidid på siden av det arbeidet som gjøres. Jeg mener derfor at det på dette tidspunktet kan argumenteres for at Aidid befinner seg nært opp mot kategorien illegitim, men deltakende aktør. Han er ikke tatt ut av de pågående prosessene fullt og helt, men det påpekes eksempelvis tydelig at man ikke anser han som en aktuell presidentkandidat. På dette tidspunktet kan man derfor hevde at relasjonen mellom Aidid og de internasjonale

intervensjonsstyrkene er i en *legitimitetskonflikt*. Dette er også en naturlig konklusjon ut i fra Aidids aktive militærbruk. Slik jeg oppfatter det ligger det en også en form for systemkritikk i Aidids handslingsmønster. Likevel forholder han seg fortsatt til det eksisterende systemet, og har en relasjon til de internasjonale intervensjonsaktørene, noe som tilsier at alternative systemer fortsatt ikke er fullt ut aktualisert. Men relasjonen mellom partene skulle endre seg ytterligere.

Sikkerhetssituasjonen ble i deler av landet stadig verre. Spesielt ble ting mer usikkert i kjølevannet av den forverrede tørken i landet oktober/november 1992. Man følte derfor at den nevnte handlingsplanen, beskrevet ovenfor, ville bli ineffektivt uten de ekstra soldatene man hadde vedtak om å introdusere. I løpet av 12. oktober til 3. desember ble kun 18.900 tonn av de planlagte 100.000 tonn mat utlevert. Det er uvisst hvor mye av dette som faktisk kom sivilbefolkningen og de berørte av sultkatastrofen til gode (Chopra m.fl. 1995).

9. UNITAF – Amerikansk militær løsning på utfordringene?

3. desember 1992 vedtar sikkerhetsrådet resolusjon 794. I denne resolusjonen tar FN imot USAs tilbud om å etablere et sikkert miljø for innførsel av bistandshjelp til Somalia. Resolusjonen autoriseres med grunn i kapittel VII av FNs charter, og åpner for bruk av alle nødvendige midler for å gjennomføre oppdraget. Dagen etterpå responderer USAs president med å initiere *Operation Restore Hope*, i henhold til resolusjonen. Instanser for å koordinere mellom USA og FN blir også etablert. Dette var fjerde gangen i FNs historie at sikkerhetsrådet vedtok en resolusjon som utgikk fra kapittel VII i FN-charteret, men første gang at en slik operasjon ikke stod under direkte styring fra FN (Norling 2003). Operasjonen var en ny retning for USA innenfor internasjonal deltagelse. Operasjonen var verken en rendyrket fredsbevarende operasjon eller militæroperasjon. Den forsøkte å kombinere deler fra begge for å oppnå et effektiv og produktiv utfall (Hirsch og Oakley 1996).

Hovedformålet med denne operasjonen var å sikre de viktigste flyplassene og havnene, viktige installasjoner og matfordelingspunkter, sikre fri ferdsel for nødhjelpsforsendelsene, og sikkerhet for de som jobbet med matkonvoiene og i nødhjelpsorganisasjonene. USAs styrker var ventet å nå 28 000 personer, støttet av omtrentlig 17 000 UNITAF-soldater fra en rekke land. Kommando og kontroll over operasjonen var plassert hos USA, samtidig som FNs sikkerhetsråd og Generalsekretæren ble holdt informert (Hirsch og Oakley 1996). Allerede fra begynnelsen av var det tydelig at UNITAF-intervensjonen både kunne sies å ha positive og

negative følger. På den positive siden trekker Prunier (1995) frem hastighet på intervensjonen og hvor raskt man fikk bedret sikkerhetssituasjonen, redusert konfliktnivået og bedret matsituasjonen i Mogadishu og i Hiran, Baqol, Bay og Lower Shebelle provinsene, forhold som tydelig har nær tilknytning i positiv forstand til blant annet krigføringen, beskyttelsen og ekstraksjonen i landet.⁴²

UNITAF dekket operasjonelt sett omkring 35% av landarealet og omtrent 60% av befolkningen, og med det i bakhodet fremstår operasjonen som vellykket. Men resultatene var ikke ensidig positive. Slik Prunier ser det, får man likevel en missbalanse i regnskapet hvis man tar for seg det politiske rammeverket for intervensjonen. Intervensjonen og USAs engasjement ble bestemt raskt og med liten politisk planlegging og diskusjon. Man manglet dermed en overbyggende politisk strategi for aksjonen, og det hele bar preg av at man var tvungen til å improvisere. Ifølge Prunier resulterte dette i at flere av de tidlige tiltakene politisk sett hadde en kontraproduktiv effekt, et interessant poeng i forhold til det vi ser på.

Etter etableringen av UNITAF påbegynte Oakley arbeidet med å gjøre klart for intervensjonsopptrappingen i landet. 7. og 8. desember holdt han separate møter med Aidid og Mahdi for å sikre deres aksept og samarbeid i forbindelse med ilandføringen av amerikanske soldater i Somalia. Begge forpliktet seg til både offentlig og internt i egen organisasjon til å oppfordre alle til å holde seg unna havner og flyplasser hvor amerikanerne ville gå i land. Aidid fikk også flyttet en av sine alliertes soldater fra områdene rundt flyplassen slik at innføringen av UNITAF-soldater skulle gå enklere (Hirsch og Oakley 1996). I følge Rutherford (2008) var Oakley opptatt av å fremme diskusjon og ha en åpen kommunikasjon med Aidid og Mahdi. Oakley uttalte blant annet i intervju med Rutherford at han aldri fortalte noen av dem at de ikke kunne bli president.

De amerikanske styrkene går i land i Somalia 9. Desember. Kun få dager etter får Oakley et møte på plass mellom Aidid og Mahdi. Dette er første gang de to møtes siden Barres fall to år tidligere. De to fraksjonslederne går med på å signere syvpunkts avtale som blant annet inneholdt våpenhvile, fjerning av veiblokkader og tunge våpen fra gatene, og en avtale om ikke å bære våpen offentlig. Etter møtet offentliggjorde de to fraksjonslederne avtalen og

⁴² Se appendiks II for kart over Somalia.

fortalte at de begge ville støtte den internasjonale engasjementet i landet og den pågående humanitære operasjonen (Rutherford 2008).

9.1. Vold, samtaler og ansvarsdeling – en radikaliserings av relasjonen?

De første voldelige sammenstøtene mellom amerikanske soldater og somaliere skjedde kun tre dager etter at UNITAF var på plass i landet. To somaliske *technicals* beskjøt amerikanske helikopter som besvarte og ødela de somaliske kjøretøyene. UNITAF og Oakleys håndtering av denne type hendelser var at de tok kontakt med Aidid og Mahdi. I følge Rutherford (2008) kunne da Oakley eksempelvis si:

”I assume that these were not your people, and I’d appreciate it if you’d go on the air with your radios and tell everybody that this was not done by you, that you’re not having a war with us. Otherwise, it’s going to be dangerous for you” (s. 100).

Respsen fra krigsherrene var da også at dette ikke var deres folk og at de selv ikke hadde noe med dette å gjøre. Som Oakley forteller videre til Rutherford, var dialogen viktig. De ønsket å føre dialogen videre, så langt som mulig, nærmest for enhver pris, helt til de eventuelt stod ovenfor en faktisk krigstilstand. Dette er et godt eksempel på at man på daværende tidspunkt strakk seg langt for å inkludere Aidid som deltaker.

Rutherford (Ibid.) peker på at maktsituasjonen i landet var en utfordring for Oakley og UNITAF. Landet manglet på mange måter den tradisjonelle eliten, som hadde flyktet som en del av borgerkrigen, personer med tidligere styrings- og regjeringserfaring. Dette var kyndighet som krigsherrene i større eller mindre grad manglet. Mens krigsherrene i stor grad baserte sin autoritet på bruk og trussel om bruk av voldsmakt, så baserte de emigrerte elitegruppene seg på finansielle resurser og utdanning.

Man forhandlet på dette tidspunktet med Mahdi og Aidid, samtidig som at man egentlig kunne ha tenkt seg andre parter å forholde seg til. Relasjonen var anspent, det forekom blant annet trefninger mellom somaliere og UNITAF-styrker. For Aidids del så var han på dette tidspunktet fortsatt regnet som en part, men da hovedsakelig i forhold til håndteringen av sikkerhetssituasjonen i landet. Det vil derfor fortsatt være riktig å betegne situasjonen som fortsatt innenfor *legitimitetskonfliktstadiet*.

9.2. Somalisk kultur og kritikk av de politiske initiativene

Et av de politiske tiltakene som problematiseres i denne sammenhengen, er de internasjonale aktørenes relasjoner til krigsherrene, og da særlig Aidid og Mahdi. Begge bygget de allianser med de andre klanledere, som Omar Jess og General Mohamed Said Hersi "Morgan". Prunier (1995) mener disse aktørene fikk styrket sin rolle gjennom de internasjonale intervensjonsstyrkenes forhold til dem. Ingen av disse aktørene var i følge Prunier klanledere, de var krigsherrer, men hadde liten eller ingen egentlig rolle som ledere av sine klangrupper. Den somaliske kulturen er historisk sett sterkt demokratisk, nært anarkisk, og lederne har vanligvis mer fluktuerende roller. Autoriteten til krigsherrene utgikk derfor ikke fra tradisjonelle somaliske systemer, men i fra deres roller i krigføringen, som en funksjon av oppløsningen av den somaliske stat. Dette er viktig i forhold til den situasjonen man så i Somalia. Som intervensjonsaktør bør man etter mitt syn være interessert i benytte seg av det tradisjonelle somaliske lederskapet og de tradisjonene man kulturelt sett har for politisk virksomhet. Tiltakene man benytter seg av viser også en slik interesse, gjennom økt internasjonalt fokus på en grasrottilnærming. Men Samtidig så foretar man seg også tiltak som går i mot grasrottilnærmingene gjennom å forhandle med Mahdi og Aidid. I forbindelse med risikoen forbundet med en slik tilnærming siterer Prunier I. M. Lewis, en av de fremste ekspertene på Somalia:

“America must be aware of the dangers it faces. Peacemaking between Ali Mahdi and Aydeed and any of the other warlords can only be a short-term expedient and cannot in itself lead to the formation of a viable Somali government [...] As long as military support is available, the UN could organize clan assemblies and interclan meetings [...]” (Prunier 1995 s. 15.).

Krigsherrene blir dermed sett på som en kortsiktig tilnærming. Skal man klare å bygge varig fred, så er det nødvendig å ta i bruk de tradisjonelle, somaliske skikkene for konfliktløsning.

10. Fra UNITAF til UNOSOM II – En parallellisering av relasjonene?

Tidlig i mars 1993 foreslår generalsekretæren ovenfor sikkerhetsrådet at man foretar en overgang fra UNITAF til UNOSOM II. Etter at Sikkerhetsrådet hadde vedtatt resolusjon 794 (1992) hadde omtrent 37 000 UNITAF soldater deltatt i aksjoner, og dekket omtrentlig 40% av landets areal, i sørlige og sentrale deler av Somalia. I følge generalsekretæren hadde disse

aksjonen hatt en positiv effekt på sikkerhetssituasjonen i landet og i forhold til utdelingen av nødhjelp. Selv om situasjonen var forbedret, var likevel sikkerhetssituasjonen fortsatt langt fra tilfredsstillende, og sammenstøt mellom fraksjonene forekom fortsatt hyppig. Det var heller ikke gjeninnført et velfungerende nasjonalt styre, politi eller noen disiplinert nasjonalhær. Sikkerhetssituasjonen for FN-personell og samarbeidspartnere var derfor fortsatt vurdert som kritisk.

På den positive siden fikk man i januar 1993 gjennomført en forsoningskonferanse i Addis Abeba, hvor femten av de somaliske fraksjonene deltok. Utfallet av konferansen ble en skisse over en stegvis avvæpning og demobilisering av de somaliske fraksjonene. I følge Rutherford (2008) var et av de viktigste utfallene av denne konferansen etableringen av et politisk og sikkerhetsmessig miljø som UNITAF og de øvrige intervensjonsaktørene kunne implementere våpenhvile- og avvæpningstiltak innenfor.

USA på sin side ble stadig mer utålmodig i forhold til sitt engasjement i Somalia. USAs spesialsending Robert Oakley hadde under hele operasjonen vært tydelig på at USA ikke skulle delta i avvæpning av fraksjonene. Allerede i januar 1993 annonserte Oakley at slutten av mars samme år ville være avslutningspunktet for USAs engasjement (Prunier 1995). Boutros-Ghali hadde helt i fra UNITAFs begynnelse også sett for seg at USA tok seg av avvæpningen av konfliktpartene som en del av operasjonene (Rutherford 2008). USA på sin side var opptatt av at Operation Restore Hope forble en begrenset operasjon, både i forhold til varighet og oppgaver. President Clinton var blant annet spesifikk på at USA ønsket å trekke seg utoverlate det videre arbeidet til FN så snart de hadde etablert et sikkert miljø i landet (Hirsch og Oakley 1996).

Ansvarsforholdet mellom USA og FN var dermed uavklart, noe som må antas å ha påvirket det internasjonale samfunns evne til å håndtere situasjonen. Det er blant annet tenkelig at denne flertydigheten var med på å skape et annet mulighetsrom for klanlederne/krigsherrene enn hva en mer unison tilnærming ville ha gjort. Det er også tenkelig at Aidid så dette handlingsrommet og evnet å utnytte det.

10.1. *Etableringen av UNOSOM II*

UNOSOM II vedtas gjennom sikkerhetsrådsresolusjon 814 (1993).⁴³ Operasjonen varer fra mars 1993 og frem til mars 1995. Som en del av operasjonen settes det inn en stryke på ca. 28 000 militære og politi, i tillegg til 2800 sivile medarbeidere. UNOSOM IIs oppgave ble å videreføre arbeidet med å etablere fred og stabilitet påbegynt av UNITAF. Det nye mandatet skulle også gi makt til å assistere somalierne med å bygge opp økonomien, det politiske og sosiale liv, blant annet gjennom å oppnå nasjonal forsoning og etablering av demokratiske institusjoner.

Som den foregående UNITAF-operasjonen er man også under UNOSOM II autorisert til å ta i bruk ”all necessary means” for å etablere sikre omgivelser for den humanitære operasjonene i Somalia. Dette skulle skje gjennom avvæpning og forsoning, etablering av fred, stabilitet, lov og orden. Dette satte UNOSOM II operasjonen ovenfor komplekse problemstillinger. Som Prunier skriver:

”This was going to cause a great deal of trouble in a context where the United Nations had started to play politics without really knowing what it was doing” (1995 s. 16).

Sikkerhetsrådets resolusjon 814 hadde et bredt fokus og tok for seg nye og ukjente elementer, blant annet gjennom forsøket på nasjonsbygging, noe som aldri tidligere hadde vært et arbeidsfelt for FN (Rutherford 2008). Resolusjonen utvidet mandatet til FN-styrkene, inkludert handlinger under kapittel VII i FN-charteret og muligheten for ta i bruk militærmakt for å etablere et sikkert miljø i landet (Lyon og Samatar 1995).

FNs Department of Public Information (DPI 2003) skriver at UNOSOM II hadde følgende hovedansvar: Å overvåke reduksjonen av voldsbruk, forhindre nye kamphandlinger; etablere og opprettholde sikkerheten ved flyplasser, havneområder og kommunikasjonslinjer nødvendige for humanitær hjelp; inndra ulovlige håndvåpen; minerydding; og forberede tilbakekomsten av flyktninger. UNOSOM II hadde også som oppdrag å bistå det somaliske folk med å gjenoppbygge landets institusjonelle struktur, økonomi, politisk liv, nasjonal

⁴³ Faktainformasjon om UNOSOM II er i stor grad hentet fra nettsiden: <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unosom2b.htm>. Informasjonen er satt sammen av FNs Department of Public Information (DPI). Lenke sjekket 22.03.10.

forsoning, introdusere en somalisk stat basert på demokratiske prinsipper, og rehabilitere landets økonomi og infrastruktur.

Oppgavene var med andre ord omfattende og stor grad innenfor områdene ekstraksjon, styringsdannelse, beskyttelse og krigføring. I følge Rutherford (2008) var en av UNOSOM IIs største problemer i forhold til Aidid og hans gruppes manglende (militære) kapasiteter, sammenlignet med UNITAF. Man var derfor i en svakere psykologisk posisjon i forhold til Aidid. Han skriver videre at UNOSOM II, i fraværet av en sentral styrende enhet i landet, måtte forholde seg til en rekke fragmenterte grupperinger i sitt arbeide. Dette sammen med en, internt sett, for dårlig organisert operasjon, skapte store utfordringer. Sikkerhetsrådets resolusjon 814 ga også UNOSOM II mandat til å jobbe frem mot en demokratisering av det somaliske samfunn, noe Rutherford beskriver som urealistisk sett i lys av den personell- og ressursituasjonen UNOSOM II var i.

FNs Generalsekretær anbefalte at de militære operasjonene i UNOSOM II ble delt i fire faser: En overgangsperiode fra UNITAF, en fase hvor FN etablerer operasjonell kontroll over Somalia, inkludert grenseområdene, videre en reduksjon av UNOSOM IIs militære aktivitet, med overgang til økt assistanse til sivile autoriteter til å utøve økt ansvar, og til sist en reduksjon av UNOSOM IIs styrker (DPI 2003). Denne planen skulle vise seg å bli vanskelig å følge.

10.2. Beskyttelse og somalisk klanstruktur

Det at de internasjonale intervensjonsaktørene tok på seg å håndtere sikkerhetssituasjonen, både i forhold til den pågående sultkatastrofen og voldshandlingene, gjorde at de tok på seg et oppdrag innenfor beskyttelsessfæren, et område som ut i fra Tillys modellering vil befinne seg innenfor ansvarsfeltet til den som ønsker styringsmakt. En bedring av sikkerhetssituasjonen i landet vil med et slikt utgangspunkt kunne forstås som svekkelse av maktbasen for aktører som Aidid og Madhi. Det å utøve beskyttelse ovenfor noen er en bestanddel i statsbyggingsprosessen, og er derfor også et tiltak som ventelig de somaliske krigsherrene ville være interessert i å benytte for å sikre sin maktbase også. De internasjonale intervensjonsaktørenes inngripen i disse oppgaveområdene, var basert på at somalierne ikke taklet å håndtere disse selv under de rådende omstendighetene.

Den vanskelige sikkerhetssituasjonen var med på å skape et tydeligere klanskille i Somalia. Som Drysdale (1997) nevner, flyttet mange ut av byene og hjem til sin klans tradisjonelle boområde, for å søke tilflukt og sikkerhet hos sitt eget klanfelleskap. Dette var blant annet med på homogenisere befolkningen i de urbane områdene, noe som kanskje særlig har betydning for relasjonen mellom Aidid og Mahdi og deres forhold til FN. Det vil også kunne argumenteres for at en slik utvikling er med og skaper et mer markert ”skjebnefelleskap” innad i gruppene, og bygge mer markante skiller mellom befolkningsgruppene. De somaliske klansgruppene har tradisjonelt vært fleksibelt organisert og tilpassningsdyktige til de kontekstuelle utfordringene man står ovenfor. Dette betyr at man evner å forholde seg til mindre, mellommenneskelige utfordringer i klansgruppen, *reer*, og problemstillinger av en mer allmenn og overordnet art på et felles klansnivå, *xeer*.⁴⁴ I dette ser man kanskje en av de største utfordringene for den somaliske klanstrukturen i den pågående situasjonen:

Problemstillingene man stod ovenfor var av en slik karakter at de burde håndteres og løses på mellomklannivå, *xeer*, men konfliktnivået, lederstrukturen og den ekstreme situasjonen splittet befolkningen opp i de minste sosiale nivåene, *reer*. Flyktnings situasjonen og den påfølgende etableringen av enklavelignende befolkningslokasjoner, var med på å markere og forsterke denne utviklingen. Den tradisjonelle sosiale og politiske organiseringen i landet var etter min oppfatning på dette tidspunktet under sterkt press. Jeg vil benevne denne utviklingen som en atomisering av den somaliske sosiale strukturen. I vår sammenheng, så kan denne reduksjonen til minste gruppenhet fortolkes som en systematisering av klangruppen i forbindelse med beskyttelsesaspektet. Det som er viktig å peke på her er at en slik konsolidering av gruppen er en utvikling som er i henhold til våre forventninger knyttet til beskyttelsesaspektet. Et forsøk på å nyttegjøre seg de tradisjonelle somaliske institusjonene til konfliktløsning, må kunne sees på som et forsøk på å snu denne utviklingen. En parallellisering i relasjonen mellom Aidid og de internasjonale intervensjonsaktørene vil slik jeg ser det også fungere som en markant forsterkning av denne atomiseringen.

10.3. *Diplomatiske forsøk på etablering av politiske institusjoner*

FN gjennomføre i januar og i midten av mars 1993 to forsoningskonferanser mellom grupperingene i Somalia i Addis Abeba. Januarkonferansen resulterte i en våpenhvileavtale og avvæpningspakt mellom partene, i tillegg til enighet om å gjennomføre en ny konferanse i

⁴⁴ Se Lewis *A Modern History of Somalia, Nation and State in the Horn of Africa* (1980) for en nærmere innføring i somalisk klansstruktur.

mars. Uavhenging av våpenhvilen, fortsatte kamphandlingene rundt om i Somalia (Chapin Metz 1993). Neste konferanse resulterte i at alle de 15 deltakende somaliske politiske bevegelsene signerte den 27. mars *Agreement of the First Session of the Conference of National Reconciliation in Somalia*. Avtalen bestod av fire deler som tok for seg avvæpning og sikkerhet, rehabilitering og gjenoppbygging, gjeninnføring av eiendomsretten og løsning av uenighet og til mekanismer for overføring av myndighet fra FN til Somaliske ledere (DPI 2003).

Avtalene resulterte også i at man etablerte *the Transnational Council* (TNC) og et rammeverk for distrikts- og regionsråd for å få fart i etableringene av en nasjonal regjering. Det ble også lagt opp til at UNOSOM II skulle hjelpe til med å etablere lokale politiske enheter, hvor man kunne velge representanter til å delta innenfor nasjonale politiske enheter (Rutherford 2008). Kun noen få dager etter signeringen av National reconciliation-avtalen, signerte de femten fraksjonslederne på eget initiativ den 30. mars en ny avtale. Denne avtalen var mer konkret i forhold til hvem som skulle delta i TNC, men ga også i større grad fraksjonene en viktigere posisjon enn hva den første avtalen hadde intendert. FN hadde åpent støttet den første avtalen, men ønsket ikke å gi sin støtte til avtalen av 30. mars. Dette var i følge Rutherford (2008) med på å legge grunnlaget for det vanskelige forholdet mellom UNOSOM II og de somaliske fraksjonene.

Prunier (1995) peker på at disse konferansene på mange måter ikke ble gjennomført i henhold til somaliske tradisjoner i forbindelse med konfliktløsning (*Shir*). Fremgangsmåten var for rask og alt for stor grad preget av vestlige maler for forhandlinger. Prunier problematiserer videre intensjonene om *national reconciliation*, når mye av problemene i Somalia faktisk var knyttet til manglende kulturelle, sosiale og politiske tradisjoner for å være en statsdannelse. Konferansene som man gjennomførte som en del av de internasjonale tiltakene er også i ettertid blitt beskyldt for å være for snevre i sitt tematiske nedslagsfelt, blant annet gjennom å ikke ta opp krigsherrenes posisjon i konflikten, og hvordan de gjennom å opprettholde konflikten kunne videreføre sin makt, legitimitet og generering av inntekter og rikdom (Hansen 2003).

Det somaliske klansystemet er klart av relevans i forhold til styringsdannelse i landet. Landets tradisjonelle, nomadiske politiske kultur er blitt beskrevet å være så demokratisk at det nært grenser mot anarkisme (Prunier 1995). I de nordlige delene av landet så man med

etableringen av Somaliland og etter hvert også Puntland, at det tradisjonelle politiske mekanismene kunne hentes frem og benyttes positivt i forhold til politiske prosesser. Gundel (2002) ser på klansystemet som den viktigste enkeltfaktoren i forhold til styring. Klanisme er i følge han det viktigste grunnlaget for politisk mobilisering av fraksjonshandlinger i Somalia, ekvivalent til lokal tilknytning i andre samfunn. Dette er også poeng som også trekkes frem av Lewis (1994).

10.4. På vei mot legitimitetskrisestadiet?

I den første uken av mai, kun to dager etter den offisielle overtakelsen fra UNITAF, fikk UNOSOM II erfare hvor vanskelig situasjonen var i landet. Barres svigersønn Hersi Morgan hadde i februar, under UNITAF-perioden, gått til angrep på Aidids allierte Omar Jess og presset han og hans styrker ut av Kismayo, Somalias nest største by. UNITAF valgte å ikke involvere seg i disse kamphandlingene.

I begynnelsen av mai bryter Jess avtalene fremforhandlet under Addis Abeba-møtene gjennom å forsøke å ta tilbake Kismayo fra Morgan. UNOSOM II valgte en annen strategi enn UNITAF som reaksjon til denne typen hendelser, og forsvarte gjennom en tropp belgiske soldater, Morgan og hans gruppering fra Jess sine angrep. Rutherford (2008) mener UNOSOM II med en slik involvering ønsket å oppnå en styrking av egne posisjon i landet. En slik aktiv involvering i konflikthandlinger mellom fraksjonene i Somalia fikk betydning for forholdet mellom Aidid og UNOSOM II. Aidid beskyldte blant annet UNOSOM II for å forsøke å være et "trusteeship" (Chopra m.fl s. 93). Både Jess og Aidid at UNOSOM II ikke var upartiske, slik som UNITAF hadde forsøkt å være. Aidid fryktet også at det i denne responsen lå en ekskludering av han fra den UNOSOM II-styrte prosessen med å etablere en regjering i landet. Aidid følte samtidig at hans militære posisjon i Mogadishu var svekket gjennom at UNOSOM II etablerte sitt Hovedkvarter i områder som tilhørte han og hans gruppering. Samtidig var FNs Generalsekretær til forskjell fra UNITAF, opptatt av at avvæpning skulle være en sentral oppgave innenfor UNOSOM II. For Aidid, som baserte mye av sin maktbase på sine militære kapasiteter, var dette uheldig. I følge Rutherford fungerte UNITAFs begrensede mandat, blant annet i forhold til avvæpning, og Oakleys inkluderende holdning ovenfor Aidid som en buffer i relasjonen mellom Boutros-Ghali og Aidid. Disse hendelsene var derfor med å tydeliggjøre de politiske skillene mellom UNOSOM II og Aidid (Rutherford 2008). I tillegg så markerte de tydelig skillet mellom UNITAF og UNOSOM II.

Som en reaksjon til det Aidid oppfattet som en svekkelse av egen posisjon i Somalia og de pågående prosessene ledet av UNOSOM II, forsøkte Aidid i slutten av mai å gjennomføre en forsoningskonferanse hvor de viktigste krigsherrene og lederne i landet skulle delta. FN var innledningsvis positive til dette tiltaket, men valgte etter hvert å trekke sin støtte grunnet uenigheter med Aidid (Ibid). Rutherford mener Aidid så på seg selv som den naturlige til å ta over ledelsen av Somalia. Han representerte den militære fraksjonen som hadde fått fjernet Barre, hans gruppering hadde kontroll over de viktigste områdene i hovedstaden Mogadishu, samtidig som han representerte den største klangruppen. Også dette må kunne sees på som et styringstiltak utover egen gruppering.

Men under UNOSOM II fikk Aidid stadig mindre innflytelse på det som skjedde. UNOSOM II mente blant annet at frie valg ville være den rette veien å gå, og de arbeidet for å få på plass endringer innenfor det juridiske systemet. Under UNITAF-perioden og Oakleys innflytelse hadde Aidid fått et ord med i laget både i forhold til utnevnelsen av dommere i landet og i forhold til etableringen og utvelgelsen av en somalisk politistyrke. Dette var ikke lengre tilfelle under UNOSOM II (Ibid). Dette sammen med FNs manglende støtte i forhold til gjennomføringen av Aidids konferanse, gjorde forholdet stadig mer anspent. Det kan også sies å endre Aidids handlingsrom i forhold til politisk virksomhet.

Det har i løpet av relasjonen mellom Aidid og de internasjonale intervensjonsaktørene forekommet en radikaliseringsprosess og man ser hvordan ekstraksjon, beskyttelse, krigføring og styringsdannelse har endret seg og hatt betydning for relasjonen dem i mellom. Jeg mener det derfor er grunnlag å snakke om at det har skjedd en parallellisering. Grunnen ekstraksjonen, krigføringen, beskyttelsen og styringsdannelsens rolle i relasjonen, snakker vi ikke kun om en radikaliseringsprosess, men en radikaliseringsprosess hvor det også skapes et grunnlag til å bygge alternative systemer. Som Rutherford peker på, kontrollerer Aidid tydelige områder av landet, og han representerer en stor gruppering. Aidids egne forsøk i forhold til å løse krisen i landet, på eget initiativ og på siden av de tiltakene FN iverksatte, mener jeg er et tegn på at Aidid forfekter alternative systemer. Dette mener jeg er et første tegn på at man nå beveger seg mot *legitimitetskrisestadiet*.

10.5. Politisk bruk av vold - Aidid som illegitim og ekskludert aktør

General Montgomery, nestkommanderende for UNOSOM II, tildelte de Pakistanske styrkene, som var lokalisert i de sørlige delene av Mogadishu, oppdraget med å inspisere Aidids

våpenlagre og radiostasjon. Datoen for dette oppdraget ble satt til å være 5. Juni, og det ble gitt varsler til Aidid og hans SNA-gruppering i forkant om det som skulle skje (Rutherford 2008). De pakistanske styrkene ble møtt og overfalt i et bakholdsangrep av store mengder aididlojalister, og intense kamphandlinger oppstod. Kamphandlingene resulterte i at tjuefire pakistanske soldater ble drept og over femti stykker skadd. I følge SNA resulterte disse kamphandlingene i at 75 somaliere mistet livet (Chopra m.fl 1995). Kampene var særdeles brutale.

FN responderte på disse hendelsene gjennom å vedta resolusjon 837, som fordømte handlingene mot UNOSOM II-styrkene og beordret at de ansvarlige for handlingene skulle arresteres (Lyons og Samatar 1995). Dette betydde at Aidid nå kunne sees på etterlyst, selv om teksten refererte til SNA og ikke Aidid eksplisitt. Situasjonen i Mogadishu mellom Aidids SNA og UNOSOM II var nå verre en noen gang tidligere. Resolusjonen kan beskrives som en omfattende endring i strategien i forhold til Aidid (Chopra m.fl 1995). Det er også naturlig å si at UNOSOM II som en del av dette nå hadde blitt en av konfliktpartene i Somalia. Som en konsekvens av hendelsene 5. juni fulgte fra UNOSOM en periode med økt patruljering i gatene, våpeninndragelser og operasjoner direkte rettet mot våpendepot tilhørende Aidid og USC/SNA. Som en del av dette ble også USAs *Quick Reaction Force* bestående av personell fra *United States Rangers* også involvert som støtte til UNOSOM II.

Aidids fraksjons radiostasjon ble overtatt av UNOSOM II styrker, og man gjennomførte tiltak for å destruere flere våpenarsenal. Parallelt med dette ble det gjennomført etterforskning omkring hendelsene 5. juni. Etterforskningen kom frem til beviser for at Aidids gruppering SNA hadde deltatt. FNs spesialsending oppfordret i lys i juni av dette Aidid til å overgi seg til UNOSOM II, og oppfordret samtidig hans SNA-grupperingen til å overgi våpnene frivillig. Etter at denne forespørselen ikke nådde frem, ble UNOSOM beordret til å arrestere Aidid, noe de ikke lyktes med. Aidids militsia fortsatte angrepene mot UNOSOM-personell i perioden etter dette (DPI 2003).

Som en del av dette iverksatte USAs Rangers operasjoner i sørlige deler av Mogadishu 3. oktober. Intensjonen med operasjonene var å arrestere en rekke sentrale medlemmer av Aidids SNA-gruppe i forbindelse med angrepene mot UNOSOM II i juni. En rekke personer fra Aidids nærmeste krets ble arrestert som en del av denne operasjonen. Operasjonen var dog ikke ensidig vellykket, og skulle i ettertiden heller stå som et av de tydeligste eksemplene på

det motsatte. Under operasjonen ble to amerikanske helikopter skutt ned, 18 amerikanske soldater mistet livet og 75 ble såret. TV-bildene av drepte amerikanske soldater som ble slept gjennom Mogadishus gater, ble for mange dråpen i begeret, hendelsen som så alt for tydelig viste at USA i Somalia befant seg innenfor et oppdrag de i alt for liten grad maktet å håndtere. Som en kortsiktig respons til den daværende situasjonen forsterket USA sitt militære nærvær med luft-, marine- og bakkestyrker. Samtidig annonserte daværende president Clinton at USA ville trekke seg ut av landet innen 31. mars 1994 (ibid).

Jeg mener det på dette tidspunktet er mulig å se på Aidid som en illegitim og ekskludert aktør. Han befinner seg på dette stadiet etter min oppfatning helt på siden av de prosessene som UNOSOM II jobber med, og han kan forstås å være mer opptatt av å etablere alternative systemer for seg og sine. Relasjonen mellom partene må derfor kunne sies å befinne seg innenfor *legitimitetskrisestadiet*. Et slikt alternativt system er ikke staten som en tradisjonell stat i vestlig forstand, men det finnes en systematisering av hvordan beskyttelse, styring og ekstraksjon foregår innenfor den somaliske konteksten. Folket er på dette tidspunktet både definert geografisk sett og klansmessig sett, og det ligger i dette forventninger i forhold til både rettigheter og plikter som inkludert i en slik gruppe. Det finnes også eksempler på at Aidid har organiserte militærstyrker, gjennom å ha en beordrings- og befalsstruktur, noe blant andre Duyvesteyn (2005) har peket på.

Som en følge av USAs bebudede uttrekning fra landet gikk USC/SNA den 9. oktober 1993 ut og annonserte en slutt på sine angrep på UNOSOM II personell (DPI 2003). Dette kan på mange måter sies å være avslutningen på relasjonen mellom Aidid og de internasjonale intervensjonsaktørene. Det internasjonale samfunn overlater på dette tidspunktet Somalias problemer tilbake til befolkningen i landet. Et viktig poeng i relasjon til dette er at Aidid og SNA faktisk oppnår det de har ønsket hele perioden – at det internasjonale samfunns nærvær i landet fjernes. Uansett hvor utstrukturert man mener at Aidid og SNAs krigføring var, så ser det ut til at man nådde frem i forhold til målsetningene som var satt.

11. Beskyttelse, styringsdannelse, ekstraksjon og krig i siste del av intervensjonen

Hvis man bevisst velger handlinger som ekskluderer sentrale konfliktparter, må man være forberedt på at det vil være nødvendig å følge opp disse handlingene. Jeg mener f.eks at den

anspente situasjonen som oppstod mot slutten på den internasjonale militære tilstedeværelsen i Somalia (UNODSOM II) var påvirket av hvordan man fra UNOSOM, UNITAF og UNOSOM II hadde forholdt seg til General Aidid. Man hadde på mange måter en innkonsekvent relasjon til Aidid. General Aidids rolle innenfor de internasjonale operasjonene forandret seg under hele perioden den internasjonale intervensjonen pågikk. Vi ser også at områdene beskyttelse, styringsdannelse, ekstraksjon og krigføring endrer seg i perioden og veksler på å være i hovedfokus. Et slikt vekslende samspill mellom disse områdene, er også noe Tilly peker på er en del av en statsbyggingsprosess.

11.1. En systematisering av utnyttelse av mulighetene for kapasitetsbygging?

Denne delen relaterer seg til det andre spørsmålet, knyttet til hvorvidt den utviklingen vi har sett her kan betegnes som systematisk utnyttelse av mulighetene for kapasitetsbygging eller ikke.

Ser vi dette i forhold til situasjonene i forkant av den internasjonale intervensjonene, mener jeg det er grunnlag å svare bekreftende på dette. Når det gjelder beskyttelsesdelen, og slik vi har jobbet med dette konseptet i denne oppgaven, så har man sett en relativt entydig utvikling mot en atomisering av de sosiale gruppene. Dette er i henhold til det vi var inne på i teoridelen. Somalia har en relativt kompleks, men samtidig fleksibel klanorganisering. Tradisjonelt sett så løses mer overordnede konflikter på et aggregert nivå, *xeer*. Klanorganiseringen kan sies å ha utgjort det somaliske ”statssystemet”:

“Clan life is governed by cultural and political norms and institutions such as the *reer* (the smallest clan family unit) and *xeer* (a social contract between the *reer* outlining the size of *diya* to settle a compensation issue), which regulate intra- and inter-clan relations and conflicts. But, clans (and sub-clans, sub-sub-clans ect.) are only instrumental as long as they serve specific individual and/or group interests (Gundel 2002 s. 137)”.

Under den perioden vi har arbeidet med, har den internasjonale tilstedeværelsen bidratt til å forsterke den splittelsen som fantes under Barres splitt-og-hersk-styre.

Istedenfor å fortsette å bygge på tidligere lederskap, som man i særlig stor grad var opptatt av innledningsvis i engasjementet, valgte man å endre denne tilnærmingen og heller se på

alternative forhandlingsparter, en down-up tilnærming. Jeg mener for så vidt at en slik down-up tilnærming er riktig for Somalias del, sett i lys av landets sterke nomadiske tradisjon og med de skikkene for politisk virksomhet som fantes i landet på den tiden.

Men som vi ser av sitatet ovenfor er dette en instrumentell organisering, en organisering av praktiske årsaker, en organisering av nødvendighet. Det er en organisering med bakgrunn i den nomadiske værensmåten. Den er tilpasningsdyktig og vil være under stadig endring. I dette ligger kanskje noe av nøkkelen i forhold til ambisjonsnivå i en intervensjon i den somaliske konflikten. Politisk byggverk må reises på den nomadiske kulturtradisjonen, noe blant andre Lewis (1994) har vært opptatt av.⁴⁵ Dette betyr at klanorganiseringen også er relevant i forholdt til styringsdannelsen i landet. Av andre relevante forhold til styringsdannelse i siste del av intervensjonen, er at vi ser at Aidid tar ”styringsinitiativ” gjennom å få på plass fredskonferanser med de øvrige konfliktpartene. Vi ser også at Aidids gruppe mer entydig identifiseres til et geografisk område, og at Aidids rolle som leder av sin gruppe må kunne sies å styrkes som en del av den forholdsendringen som skjer mellom partene.

Det er kanskje likevel ekstraksjonen som foregikk i perioden, som er det området som tydeligst utnyttes i henhold til mine antagelser. Her går utviklingen fra at ekstraksjonen mest ligner på plyndring og røverier til at man tydelig nyttiggjør seg de ekstraksjonsmulighetene som intervensjonen bringer med seg: Man tar beskyttelsespenger, raner forsendelser, lar seg smøre og bestikke og tar kontroll over sentrale områder som havner og flyplasser for å bedre ha styringen med innføringen av nødhjelp. Dette er en endring jeg mener har en markant betydning i forhold til utfallet av den internasjonale intervensjonen i Somalia.

Når det gjelder krigføring, så mener jeg også at det innenfor dette området er skjedd en utvikling som tydeligs underbygger mine antagelser. Jeg mener det er grunnlag for å si at vi ser en systematisk bruk av vold med mål om å oppnå noe for gruppen, i henhold til vår forståelse av krig. Vi kan se at krigføringen for Aidid og hans gruppering utviklet seg fra å være mot Said Barres styresett, til å bli rettet mot andre klangrupperinger, både Barresympatisører og tidligere samarbeidspartnere. Dette dreide etter hvert til å bli en form

⁴⁵ Det er verdt å nevne at Lewis er mer opptatt av å argumentere for en dreining bort i fra top-down tilnærmingen, som inkluderer blant andre Aidid, og over mot en mer tradisjonell down-up tilnærming i henhold til somalisk kulturtradisjon. Jeg mener denne dreiningen fra en tilnærming til en annen var en del av et vendepunkt som bidro til å forverre relasjonen mellom intervensjonsaktørene og General Aidid.

for gerilja-krig mot intervensjonsstyrkene, til i siste del å bli en åpen og eksplisitt krigføring med intervensjonsstyrkene. Det er også analytikere som har hevdet at man kan argumentere for at krigføringen ble benyttet et politisk instrument av antagonistene i konflikten. Duyvesteyn (2005) mener blant annet å kunne verifisere dette gjennom å peke på at kamphandlingene i Somalia hadde et konfliktsenter. Kampene var ikke tilfeldig spredt, men konsentrerte seg i flere faser av konflikten om å sikre kontroll over hovedstaden Mogadishu. Selve oppgaven med å sikre kontroll over hovedstaden, med flyplass, havn og andre sentrale fasiliteter, gjorde også at kamphandlingene etablerte tydelige konfliktgrenser. Skulle man inneha disse posisjonene, ville typisk "hit and run" geriljatakikk være lite funksjonell. En slik grensesetting er i henhold til Tillys modellering, og har antageligvis hatt en positiv konsekvens i forhold til Aidids kapasitetsbygging, blant annet ekstraksjonsmessig, organisatorisk og militært sett. Jeg mener derfor at Duyvesteyn (2005) beskrivelser av Aidid som en rasjonell og politisk aktør, passer bedre for den siste delen av intervensjonsfasen, enn hva den gjør i forhold til tiden forut for intervensjonen og de tidligste fasene av intervensjonen.

Som vi har sett i gjennomgangen, endret intervensjonen i landet likevel krigføringen på en noe ambivalent måte. I deler av landet og i deler av perioden var det en klar utvikling mot en bedring i forhold til spenningsnivået og voldsbruken. Områdene nord i landet er positive eksempler på en slik utvikling. UNITAFs inngripen er blant annet trukket frem i forhold til å redusere voldsbruken i landet (Kennedy 1997). Samtidig så var man fra USAs side veldig opptatt av at UNITAFs mandat ikke inkluderte avvæpningen av de forskjellige grupperingene. Denne oppgaven ble isteden overtatt av UNOSOM II etter overtakelsen av oppdraget. Som Rutherford (2008) peker på, var UNOSOM II militært sett ikke så sterk som UNITAF. Dette var noe både Aidid og de andre fraksjonslederne var klar over. UNITAF hadde fått på plass en multinasjonal styrke, med hovedsaklig representasjon fra USA, på omkring 30000 personer. UNOSOM II var en blanding av mindre enhet, fra en rekke forskjellige nasjoner og militære tradisjoner, og var i den første tiden ikke mer enn på omtrent 16000 soldater. Aidid hadde respekt for det amerikanske nærværet og deres militære kapasitet. Det samme kan ikke sies i forhold til UNOSOM II. Denne endringen kan også sies å skape et økt militært mulighetsrom for Aidid.

Aidid hadde også en militær kommandostruktur både som en del av USC og SNM. Som en del av USC mottok Aidid selv ordre fra hovedkommandoen plassert i Etiopia. Etter at Aidid

gikk ut av USC og dannet SNM, ble han selv hovedkommanderende, med seks feltkommandører under seg. Mogadishu ble etter hvert delt inn i atten militære sektorer ledet av hver sin kommandør under direkte befaling av Aidid (Duyvesteyn 2005). mener også det er viktig å peke på at voldsbruken i liten grad synes å ramme tilfeldige sivile, men at den særlig i siste del av intervensjonsperioden tydelig var rettet mot intervensjonsaktørene – en avklart konfliktpart. Det hele lignet da mer på krig i tradisjonell forstand.

I tillegg til dette mener Duyvesteyn å kunne påvise et skille mellom sivilister og soldater, mellom ikke-stridende og stridende. Uniformer var en måte dette ble gjort på. Det var ikke nødvendigvis slik at alle var iført like uniformer, men uansett kunne man skille disse fra den ordinære befolkningen gjennom at de benyttet armband, pannebånd eller deler av gamle militæruniformer. I tillegg kunne man se at militære gradssystemer ble benyttet, dog ikke nødvendigvis på en vestlig stringent måte (Ibid). Dette er et viktig poeng i forhold til de perspektiver man innenfor new wars-tradisjonen presenterer i forhold til soldatkategorien, og peker på at dette ikke nødvendigvis var utydelig hvem som var stridende parter i konflikten. Dette er også en utvikling som Tilly inkluderer i den militære kunnskapsbyggingen som skjer som en del av en statsbyggingsprosess.

Det er etter min oppfatning grunnlag for å si at krigshandlingene i forkant av det internasjonale engasjementet samsvarer med de nye voldsmønstrene som vi var inne på i teoridelen, hvor man blant annet trakk frem desentralisering og privatisering av volden som særtrekk. Det er likevel ting som tyder på at dette endret seg i løpet av intervensjonsperioden. Blant annet ble makt- og voldsbruken fra Aidids side mer målrettet, og da spesielt i forhold til å oppnå noe ovenfor intervensjonsaktørene, og dermed også mer i henhold til Tillys forståelse av utviklingen av krigskapasiteter. Når det gjelder Aidids rolle i dette, så må det også påpekes at hans støtte mot slutten av intervensjonsperioden kun var intern. Den eksterne støtten han eventuelt måtte ha hatt innledningsvis, som en av forhandlingspartene, forsvant gradvis. Vi ser dermed en markant endring i legitimitet og hvor Aidids autoritet hentes fra. Leander (2003) peker på at Tillys teoretiske relevans er svekket som en del av globaliseringen, hvor man i følge henne har fått en dreining mot ekstern støtte på bekostning av intern støtte. Jeg vil likevel hevde at relasjonsutviklingen mellom Aidid, hans gruppering og de internasjonale intervensjonsstyrkene, var med på gjøre prosessene Tilly beskriver til dels interne igjen. Det er eksempelvis ingen ting som tyder på at den rollen Aidid og hans gruppe hadde i forhold til

ekstraksjon, styringsdannelse, beskyttelse og krigføring i siste del av intervensjonen var muliggjort i noen særlig grad av eksterne krefter.

Jeg mener derfor at vi kan si at disse styringsdannelse, beskyttelse, krigføring og ekstraksjon var i interaksjon med hverandre i den perioden vi har sett på. I parallelliseringen ligger det for så vidt ikke en *institusjonalisering* som man eksempelvis vil finne i vår forståelse av maktfordelingsprinsippet.⁴⁶ Man ser med andre ord ikke en overgang til den legal-rasjonelle legitimiteten i denne endringen. Men slik jeg ser det er det likevel snakk om en *konsolidering* av systemer for styring, ekstraksjon, beskyttelse og krigføring, som jeg mener er viktig og betydningsfull for relasjonen mellom intervensjonsaktørene og Aidid.

11.2. *Gjennomgikk relasjonsutviklingen en politisk parallellisering?*

Det gjenstår likevel å stille seg spørsmålet om hvor langt denne parallelliseringen gikk. Er det slik at vi kan snakke om en *politisk parallellisering*? Politikkdefinisjonen jeg presenterte i innledningen, som et: "[...] persistent pattern of human relationships that involves, to a significant extent, power, rule, or authority" (Dahl 1963/1991 s 4), er rommelig i forhold til hva vi kan legge i begrepet politikk. Det er likevel slik at man må snakke om en vedvarende og systematisert interaksjon mellom individer knyttet til makt, styring eller autoritet, og at dette foregår i et signifikant omfang for at vi skal kunne snakke om politikk.

For Aidid fantes det et mål for det som foregikk i relasjonen til de internasjonale intervensjonsstyrkene. Han ønsket å bli landets neste president. For hans gruppering, handlet dette om å støtte opp under dette presidentskapet, blant annet for å sikre ekstraksjon, beskyttelse, styringsdannelsen og evner til å drive krigføring, om nødvendig. Den ytre trusselen var tosidig i store deler av intervensjonsperioden. Intervensjonsstyrkene på den ene siden og opposerende klaner på den andre siden. Den viktigste kanalen for å oppnå sine målsetninger i forhold til dette hadde i lengre tid vært gjennom forhandlinger med intervensjonsaktørene. Man ser likevel i løpet av denne relasjonen, at Aidid går utenfor disse rammene, og forsøker å skape alternative løsninger, blant annet gjennom at han tar initiativet til å samle konfliktpartene. Den politiske forhandlingskanalen er i siste del av intervensjonen ikke lengre tilgjengelig for Aidid og hans gruppering.

⁴⁶ Se maktfordelingsprinsippet: <http://no.wikipedia.org/wiki/Maktfordelingsprinsippet>

Jeg mener kamphandlingen spesielt i siste del av intervensjonen, kan sees på som bruk av makt som et politisk virkemiddel fra Aidids ståsted. Aidid har på dette tidspunktet makt over intervensjonsaktørene og setter agendaen og påvirker deres handlinger i henhold til Lukes' (2005) forståelse av makt. Slik relasjonen på dette tidspunktet var mellom intervensjonsstyrkene og Aidid, var Aidids politiske handlingsrom begrenset. Etter at han ble etterlyst, så var dette handlingsrommet redusert til å benytte militære virkemidler. Aidid var ute etter statsmakt og han var motstander av at det internasjonale samfunn intervenerte i Somalia. Aidid benyttet voldsmakt i relasjon til ekstraksjon og styringsdannelse og dette ble gjort med støtte fra egen gruppering og med intensjon om å sikre seg selv og egne. På dette stadiet, var bruken av voldsmakt det virkemidlet han og hans gruppering rådde over. Ut i fra vår forståelse av maktutøvelse som en del av det politiske, så kan man regne Aidids og hans grupperings handlinger som politiske. I forhold til Webers (2000) autoritetsforståelse, så er ikke Aidid leder i tradisjonell, somalisk forstand, hans legitimitet er primært av en karismatisk karakter.⁴⁷ Det er lite som tyder på at Aidids autoritet under intervensjonsperioden svekkes, heller tvert imot. Det er heller slik at Aidid og gruppens rolle, i fellesskap, ble styrket i henhold til Horowitz' (2001) forståelse av gruppedynamikk, blant annet knyttet til makt og "hvem som får hva". Både utøvelsen av autoritet og makt, skjer av et slikt omfang at det er naturlig å betegne dette som i et signifikant omfang, noe som også var en av politikkbetingelsene vi var inne på innledningsvis.

Det er derfor fristene å gi et positivt tilsvarende på spørsmålet om hvorvidt dette kan sees på som en *politisk parallellisering*. Det er likevel to forhold som gjør at jeg mener det er riktig å være noe tilbakeholden i forhold til dette. Den nomadiske *politikktradisjonen* er mer fluktuerende enn hva som er ventelig ut i fra en vestlig politikkkforståelse, og vi bør vel derfor spørre oss hvorvidt om det kan ventes å finnes en "persisten pattern of human relationships", som Dahl (1963/1991) krever, innefor en slik kulturtradisjon, hvor det forandelige, tilpasningsdyktige og fleksible er et viktig fundament? Kravet til at noe skal være vedvarende, er kanskje derfor et kriterium som er umulig å oppfylle. Ut i fra et nomadisk synspunkt, så vil kanskje det at noe er tilpasningsdyktig være mer fordelaktig enn at noe er vedvarende. Slik jeg ser det, så er det mulig at politikkkdefinisjonen også burde ha hatt med noe om ad-hoc-konstruksjoner knyttet til makt, styring eller autoritet i nøds-, krise eller krigssituasjoner. Det ville antageligvis passet den nomadiske kulturtradisjonen bedre. Uansett så er det slik at både

⁴⁷ Som Lewis har peket på var Aidid en krigsleder, ikke en klanleder (Prunier 1995).

maktutøvelsen og Aidids autoritet er noe som er vedvarende, og heller styrket fremfor svekket, i den perioden vi har sett på.

Det andre forholdet er studieobjektet, krig. Det vi ser på er en ekstrem situasjon. Mennesker sulter, er på flukt, blir drept og lever i konstant frykt. Makt, styring eller autoritet har utvilsomt en betydning innenfor en slik kontekst, men uavhengig om man ser på såkalte new wars eller old wars, så vil man kunne observere menneskelig adferd som ikke faller inn under disse tre begrepene. En idealisert fremstilling av old wars som ekvivalent med *duellen*, vil kanskje gi oss en forståelse av krig som ryddig, instrumentell og entydig knyttet til politikk i henhold til Clausewitz' forståelse av krig.⁴⁸ Ser man på hvordan tyskertøse ble behandlet etter andre verdenskrig, bruken kjemikalier under vietnamkrigen, og hvordan amerikanske krigsfanger ble behandlet i Abu Ghraib-fengslet, så er det vanskeligere å relatere krig som fenomen entydig til politikkbegrepet. Det vil alltid være mye ved krig som ikke kan sees på som politisk. Dette er utvilsomt også tilfelle i forhold til Aidids handlinger i løpet av perioden..

I forhold til den parallelliseringen som skjedde i Somalia, så mener jeg det vi har observert innenfor en del områder ligner på det som skjedde under den europeiske statsdannelsesprosessen. Man er ikke nødvendigvis kommet til et stadium hvor det er naturlig å snakke om at politikken og styringen er institusjonalisert i henhold til hva man forstår med eksempelvis en statsdannelse. Men uansett så ser det ut til at utviklingen er nært noe som passer vår politikkforståelse. Dette gjør at vår antagelse knyttet til politikk, må sies å være understøttet når det gjelder relasjonen mellom Aidid og intervensjonsaktørene. Vår bruk av politikkbegrepet fordrer at *noe* kan betegnes som politisk, og det må i alle fall kunne sies å være oppfylt i vår studie

11.3. *Kapasitetsbyggingen og konsekvensene for intervensjonen i Somalia*

Det som uansett vil være viktigst i forhold til den endringen vi har observert, er hvilke konsekvenser dette har fått for intervensjonen i landet. Dette leder oss over til den siste problemstillingen jeg presenterte: Vil en slik parallellisering, med den kapasitetsbyggingen som ligger i dette, være med på å vanskeliggjøre intervensjonen i Somalia? Jeg mener det er nærliggende å svare positivt på dette spørsmålet. En noe ensidig fokus på militære tilsvar til

⁴⁸ Se eksempelvis Paret 1992

situasjonen, sammen med en manglende entydighet og koordinering av de tiltakene som ble iverksatt, uten å ta tak i disse samfunnsendringene, var antageligvis med på å bidra til den situasjonen som oppstod i landet. En situasjon som absolutt må sies å være et stort tap for det internasjonale samfunn generelt og for humanitære aksjoner spesielt. De endringene og mulighetene intervensjonsaktørene brakte med seg som en del av intervensjonen i Somalia, bidro til at Aidid og hans gruppes kapasiteter innenfor krigføring, beskyttelse, ekstraksjon og styringsdannelse ble styrket. Dette bidro til at de endringene man måtte gjennomføre for å ha muligheten for å lykkes med den somaliske intervensjonen ble større. Aidid og hans gruppe ble en parallell organisasjon som evnet å operere på siden av intervensjonsaktørene. Ikke bare oppstod det et klarere konfliktmessig skille mellom Aidid, hans gruppe og intervensjonsaktørene, som blant annet ga seg til uttrykk gjennom flere voldelige sammenstøt, konsolideringen av styring, beskyttelse og ekstraksjon bidro også til en større, og mer grunnleggende splittelse.

Som et normativt innspill på tampen av oppgaven, så vil jeg påpeke at jeg derfor er av den oppfatning at gradvis endring, en inkrementell tilnærming, er den riktigste metoden for intervensjonsaktørene å benytte seg av i den type situasjoner. Dette betyr at ethvert forsøk på å endre et samfunn bør søkes å gjøres på en slik måte at det fortsatt er mulig å reversere om konsekvensene skulle vise seg å være destruktive i forhold til gitte målsetninger og mandat. Man må med andre ord legge til rette for en det man kan benevne som en *probabilistisk* tilnæringsmetode til håndteringen av situasjonen. Man må med hjelp av senariotenkning og modellbygning kunne se for seg hvordan ens egne aksjoner skaper reaksjoner, og kunne legge opp til tiltak for å minske konsekvensene av de hendelsene som vurderes som uheldige. Dette er naturligvis et normativt uttrykk fra min side, men jeg mener at når det gjelder peace-enforcement-oppdrag, hvor en rekke militære maktmidler står til rådighet, vil en slik tilnærming være spesielt viktig blant annet grunnet voldsmaktens deterministiske og eskalerende karakter.

Dette krever naturligvis at man som intervensjonsaktør er bevisst på hvilken effekt man selv har i forhold til den pågående konflikten. Man må ikke kun være oppmerksomme på positive effekter som økt tilgang på mat, vann og medisiner, reduksjon av voldsnivå, fremforhandlede våpenhvileavtaler og avvæpning, men også de kontraproduktive effektene som denne oppgaven har forsøkt å peke på.

Det som kanskje spesielt var kritikkverdig, var at man ikke var villig til å følge opp den situasjonen man selv hadde vært en del i å skape. UNOSOM II bidro til en ekskludering av Aidid som person, og i forlengelsen av dette også hans tilhørere og hans klangruppe. Denne ekskluderingen mener jeg både skjer gjennom ettersøkningen og markeringen av at Aidid fra intervensjonsstyrkenes side oppfattes som en kriminell, men også i endringen av forhandlingsstrategi fra en top-down til en down-up tilnærming. Når Aidid og hans gruppes tilsvarende er en økt bruk av våpenmakt, så ligger det implisitt i dette et ansvar hos intervensjonsaktørene å følge opp dette. Som Waltzer (2002) skriver må intervensjonsaktører være villige til å ta i bruk våpnene man bærer.

Det er også slik at vi observerer en forskjell mellom UNITAF og UNOSOM II i forhold til tilnærmingen til konfliktsituasjonen og –aktørene, noe som blant annet kan begrunnes i oppgaveomfanget. UNITAF har som hovedformål å etablere et sikrere miljø for innførsel av nødhjelp (Sikkerhetsrådsresolusjon 794, 1992). UNOSOM IIs mål var som vi har sett av et helt annet omfang. Man tok over oppgavene etter UNITAF samtidig som man målsatte å gjenoppbygge det sivile og politiske samfunn i landet.

Dette gjør det naturlig å komme tilbake til min tidligere gjennomgang og vurdering av min første antagelse, hvor jeg endte opp med å si at vi også måtte se hvorvidt om multifunksjonelle intervensjoner, i motsetning til mer begrensede intervensjoner, er en medvirkende årsak til mulighetene for kapasitetsbygging eller ikke. Denne delen av problemstillingen er naturlig nok vanskelig å gi en klar vurdering av på bakgrunn av en kasusstudie, som dette. Men det er likevel ting i den somaliske konflikten som understøtter en slik antagelse. Eksempelvis er det ting som tyder på at konfliktaktørene benytter seg av det mulighetsrommet som oppstår både etter utvidelsene av operasjonene, i etterkant av Resolusjon 775 og Generalsekretærens 100-dagers handlingsplan, og i etterkant av etableringen av UNOSOM II gjennom Resolusjon 814. Den USA ledede UNITAF-operasjonen, som en motsats til dette, hadde nok personell og ressurser i forhold til de begrensede oppgavene de tok på seg. Man kan kritisere USA for ikke å ta del i avvæpningen av konfliktpartene under UNITAF-operasjonen, men samtidig så kan det være at nettopp en slik tilbakeholdenhet var nøkkelen til at disse operasjonene fungerte såpass godt som de gjorde. I en kompleks nød- og krigssituasjon vil det være fristende å ta på seg oppgaver utover det man faktisk kan håndtere. UNOSOM II hadde utvilsomt et ambisiøst mandat, og store utfordringer i forhold til å koordinere de forskjellige aktørene som bidro. Dette ser ut til

å ha bidratt til å skape et større spillerom for en aktør som Aidid å manipulere. For UNOSOM II bidro omfanget av operasjonen til at det var vanskelig å holde oversikt over effektene av de forskjellige tiltakene. Jeg mener derfor det er dekning for å si at min første antagelse er understøttet, utover min første gjennomgang.

12. Avslutning

Vi ser at relasjonen mellom Aidid og intervensjonsaktørene går gjennom de tre stadiene i radikaliseringsprosessen. Aidid går fra å være en deltakende og (i alle fall nært) legitim aktør, til å bli en ekskludert og illegitim aktør.

Vi ser at krigføringen endret seg fra å være usystematisk og rettet mot andre klangrupper, til å kunne sees på som et virkemiddel benyttet i konflikten med intervensjonsaktørene. Når det gjelder beskyttelse, så er blant annet atomiseringen av klanstrukturen og en tydeligere geografisk plassering av Aidid forhold som gjør at vi kan fortolke dette som noe som tydeligere ligger til egen klanggruppe. I den siste perioden av intervensjonen, så er det i alle fall usannsynlig at de som tilhørte Aidids gruppe skulle finne beskyttelse andre steder enn hos Aidid. Når det gjelder ekstraksjon, så var det en markant endring i hvordan dette foregikk under den internasjonale tilstedeværelse i Somalia, sett i forhold til hvordan dette var i forkant dette engasjementet. Dette var et mulighetsrom som spesielt Aidid og hans gruppe utnyttet seg av i stor grad. Dette gjorde at eksempelvis Aidid kunne skaffe seg en sentral rolle gjennom å kontrollere viktige områder som flyplasser og havneområder. I forhold til styringsdannelse så ser det ut til at Aidids rolle innad i egen gruppe styrkes i løpet av intervensjonen. Vi ser blant annet at Aidid opererer med militære befalingsstrukturer, selv tar initiativ til dialog med de øvrige konfliktpartene og fremstår med et ønske om å få bli president i Somalia. Som vi var inne på i teoridelen, så kan vi også ut av systematiseringen av krig, beskyttelse og ekstraksjon trekke slutningen om at det har forekommet en styringsdannelse ut i fra våre forventninger.

For Aidid og hans grupperings del, så mener jeg å ha sett at disse endringene har skjedd systematisk. I alle fall systematisk i forhold til den usikkerheten og kaoset som betegner en slik konflikt, og i et omfang og med konsekvenser av en slik art at det er naturlig å si at antagelsene jeg presenterte i teoridelen faktisk har noe for seg. Aidid har slik jeg ser det maktet å bygge kapasiteter mens han var i krig. Det er ikke enkelt. Det som utvilsomt har skjedd som en del av denne kapasitetsbyggingen, er at intervensjonsstyrkenes arbeid har blitt

en større utfordring, blitt vanskeligere som et resultat av dette. Det er antagelig den mest sentrale konklusjonen ut i fra dette arbeidet.

Man kan i grove trekk si at man for intervensjonsaktørenes del i for liten grad var bevisst den kontekstuelle påvirkningen man selv utgjorde i forhold til konflikten. Det er fristende å benytte seg av en omskrivning av Virilios syn på teknologisk utvikling og ulykker, for å presentere hva som skjedde. Virilio mener ulykken er en del av den teknologiske utviklingen. Oppfinnelsen av toget, var også med å finne opp togulykken, oppfinnelsen av båter var med på å skape skipsforlisene. (Der Derian 1998).

Dette negative ved innovasjon og fremskritt er noe vi mennesker ofte overser. Jeg mener at dette er en del av de utfordringene man møtte under intervensjonen i Somalia også. Man evnet i for liten grad å se de negative sidene ved de tiltakene man benyttet seg av. Dette gjelder eksempelvis i forhold til hvilken rolle nødhjelpen spilte i forhold til ekstraksjon i konflikten, det gjelder Aidids rolle som forhandlingspart, det gjelder dreiningen over mot en grasrotstilnærming til konflikthåndteringen, det gjelder omfanget av operasjonene under UNOSOM II og det gjelder ekskluderingen av Aidid og hans gruppering mot slutten av engasjementet.

Når det gjelder nærstudien av Aidids relasjon til intervensjonsaktørene, så mener jeg å finne grunnlag for å hevde at Aidids rolle som politisk aktør ble styrket under det tidsrommet hvor forholdet til FN ble forverret. Jeg mener konseptet politisk parallellisering har en funksjon da det forsøker å peke på noe utover selve voldsspiralen, og at dette er relevant. En slik tilnærming tror jeg er viktig i forhold til den konflikten jeg her har forsøkt å analysere: Endringene skjer ikke kun innenfor en voldsspiral, men man ser også at relasjonsutviklingen medfører systematisering innenfor områder som ekstraksjon, beskyttelse og styringsdannelse også. Begrepet forsøker å fange opp hvordan en alternativ samfunnsorden kan vokse frem i den type motstand og konfliktsituasjon som vi har sett eksisterte mellom Aidid, hans gruppe og intervensjonsaktørene. Jeg mener noe av det viktigste man kan lære ut i fra dette, er at det i en slik situasjon er sentralt å ha en tilnærming som går utover de rent militære. Konseptet politisk parallellisering forsøker å beskrive en eskalering som også innbefatter kapasitetsbygging innenfor de sosiale, økonomiske og politiske sfærene. Når det gjelder forholdet mellom Aidid og intervensjonsaktørene, mener jeg at en politisk parallellisering kan ha vært med på å vanskeliggjort de internasjonale tiltakene under intervensjonen.

12.1. Oppgavens bidrag og veien videre

Parallelliseringsbegrepet mener jeg også kan være nyttig i fremtidig forskning på sakskomplekset. Begrepet og modelleringen jeg har forsøkt å presentere, kan gi oss relevant innsikt i relasjonen mellom interne antagonister og eksterne intervensjonsaktører, og da kanskje spesielt i forhold til hvordan endringer i denne relasjonen også er med og påvirker handlingsgrunnlaget for blant annet de interne aktørene. Dette kan gi oss økt forståelse for denne type aktørers handlinger, og vil kunne muliggjøre å kjenne igjen aggregert rasjonalitet. Som Ståle Ulriksen ved NUPI sier i forbindelse med rapporten *Kultur på ville veier* (Holo og Andreassen 2010) har marginalisering av pasjtunske grupper i Afghanistan bidratt til å gjøre dem til ”fiender”.⁴⁹ Jeg mener at parallelliseringsbegrepet kan være med og bidra til å øke vår forståelse hva som faktisk skjer i en slik marginalisering. Blir man kun en militær fiende? Eller skapes det et behov hos de ekskluderte også til å styrke sine kapasiteter også innenfor sosiale, økonomiske og politiske områder? Og hvilken betydning har så det for det oppdraget man er satt til å utføre?

Det empiriske materialet og kompleksiteten i forhold til å se årsaksforhold, denne oppgavens omfang og det faktum at jeg her kun benytter ett kasus, gjør naturligvis at vi her bør være forsiktig med å konkludere for bastant. Det er også viktig at man er oppmerksom på skylddelingen. Selv om jeg har plassert mye av ansvaret i denne oppgaven på intervensjonsaktørene, så er det utfordrende å være entydig i forhold til de avhengige og uavhengige variablene i en såpass kompleks situasjon. Det er vel heller ingen tvil om at Aidid og hans gruppe tidvis spekulativt utnyttet seg av det mulighetsrommet som fantes. Jeg mener likevel at jeg i denne oppgaven har arbeidet innenfor et forskningsfelt som er viktig og som bør utforskes mer.

Videre forskning vil kunne gjøre det mulig å vurdere en intervensjonssituasjon med et statsvitenskapelig perspektiv, selv i situasjoner hvor problemstillingen i hovedsak kan regnes å være av en militær karakter. Et slikt utgangspunkt vil også kunne gjøre det mulig å snakke om politisk virksomhet og fremveksten av politiske systemer i konfliktsituasjoner hvor gjenkjennbare politiske institusjoner er fraværende eller dysfunksjonelle. Det at konfliktaktørenes kapasitet i en konfliktsituasjon faktisk kan styrkes som en del av en

⁴⁹ Se <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article3898883.ece>

intervensjon, er naturligvis problematisk, og er et tema man bør jobbe videre med for å få bedre innblikk i den kompleksiteten denne typen operasjoner innbefatter.

Tillys arbeid i tilknytning til krig som en bestanddel i statsbyggingen har i denne sammenhengen gitt oss et analytisk rammeverk for å kunne se nærmere på effekten av internasjonale tiltak i konfliktsituasjoner som i Somalia. Jeg tror et slikt perspektiv vil kunne være nyttig også når man forsøker å forstå andre av dagens konflikter hvor man intervensjoner på forskjellige måter. Bruken av Tilly og ekstraksjon, krigføring, beskyttelse og styringsdannelse forsøker å fange alternative og fluktuerende måter disse samfunnsområdene gjør seg til kjenne, befestes og konsolideres. En slik tilnærming tror jeg vil være viktig i tiden fremover.

13. Appendiks I: Somaliske fraksjoner

Dette er en oppstilling av noen av de mest sentrale grupperingen i konflikten i Somalia under den aktuelle perioden. Dette er i hovedsak en oversettelse fra Gerard Pruniers artikkel *Somalia: Civil war, intervention and withdrawal 1990-1995* (1999). Oversikten er tatt med for å gi et kort innblikk i de enkelte gruppene. Ikke alle gruppene som nevnes her omtales i oppgaven.

The Somali National Movement (SNM)

SNM ble dannet i 1981 og er dermed en av de eldste organisasjonene. Politisk sett representerer SNM Issaq-klanen. Allerede før Barres styre var oppløst hadde organisasjonen militær kontroll over områdene som tidligere tilhørte Britisk Somaliland, hvor de også deklarererte uavhengighet i våren 1991. SNM kan også sies å være den av organisasjonene som skåret høyest i forhold til demokratiske prosesser, med fem valgte presidenter siden opprettelsen.

The Somali Salvation Democratic Front (SSDF)

Etablert i 1978 og den eldste av alle organisasjonene i Somalia. Organisasjonen representerer Majerteen klangruppen. Etter Barres Fall fikk grupperingen kontroll over de Nordøstlige delene av landet (Galgudud og Mudug, og de østlige delene av Nugal og den tidligere Østprovinsen). Organisasjonenes lederskap var det i tre, i henhold til de tre største Majerteen- underklanene.

The Unitet Somali Congress (USC)

Som organisasjon var USC ustabil. Allerede så tidlig som 1990, før Barre ble fratatt makten, var organisasjonen splittet mellom en moderat eksternt forgrening med base i Roma og en militær intern fraksjon med baser i Somalia og Etiopia. USC representerte Hawiye-klanen. I begynnelsen av 1991 valgte den eksterne fraksjonen Ali Mahdi Mohamed til president i Somalia, noe som kan sies å markere splittelsen mellom de to hovedfraksjonene i Hawiye-klanen som utgjorde USC: Abgal (Ali Mahdis klan) og Habr Gidir (General Aydeeds klan).

The Somali Patriotic Movement (SPM)

Denne bevegelsen ble dannet tidlig i 1990 av Colonel Omar Jess da han forstod at Barres styre ville oppløses. Bevegelsen representerte Ogadeen hovedklansgruppen og var innledningsvis ledet av Jess. Etter hvert inngikk Jess et samarbeid med Barres tidligere

forsvarsminister (avsatt av Barre) Adan Abdullahi Nur “Gabeeyow”. Men etter 1991 gikk de to til hver sin side: Jess gikk i koalisjon med Aidid mens “Gabeeyow” gjeninngikk partnerskap med sine tidligere Barre-allierte gjennom å støtte General Mohamed Said Hersi “Morgan” fra SNF.

The Somali National Front (SNF)

Dette var en paraplyorganisasjon som var dannet til støtte for Barre-regimet og for å forsøke å bekjempe opposisjonsgruppene. Siden Barre-regimet, spesielt på slutten av sin styreperiode, var knyttet opp mot Marehan klansgruppen, stod også SNF i sterk relasjon til denne gruppen. Samtidig hentet også SNF støtte fra en rekke andre mer eller mindre nærliggende slektstgrupper.

The Somali Democratic Movement (SDM)

Organisasjonen ble dannet i 1989 som en opposent til Barre-styret. Bakgrunnen for etableringen var hovedsakelig et forsøk på å beskytte jordbruksfamiliene fra Digil og Rahanweyn klansgruppene som levde i de sørlige delene av landet fra krigshandlingene som pågikk.

Under UNOSOM-intervensjonen ble SDM splittet i to: en del ledet av Mohamed Nur Aleeyow som støttet Aidid, og en annen ledet av Abdi Mussa Mayow som samarbeidet med FN. Organisasjonen var politisk viktig, blant annet fordi de to folkegruppene de representerte, Digil og Rahanweyn, utgjorde omtrent 40% av landets populasjon, men var samtidig militært sett svake.

The Southern Somali National Movement (SSNM)

Denne grupperingen ble dannet i 1991 med støtte fra General Aidid. Grupperingen er i hovedsak en Bimaal (et område like nord for Kisimayo) tilknyttet samling. Aidid dannet grupperingen for å støtte Colonel Omar Jess i hans kamp mot SNF i området. Under UNOSOM-tiden ble grupperingen splittet i to fraksjoner: den ene, ledet av Abdi Warsame Issaq støttet FN, den andre, ledet av Abd-el-Azziz Sheikh Yusuf forble lojale ovenfor Aidid og SNA. SSNMs klanbase er liten, men grupperingen er aktuell ut ifra sin geografisk sett strategisk viktige posisjon.

The Unitet Somali Front (USF)

Dette er en liten gruppering som befinner seg geografisk sett i de vestlige delene av Somaliland. Grupperingen hevder selv å være den politiske representanten for Issa klansgruppen. Gruppen mottar støtte fra Djibouti, som i hovedsak også er befolket av Issa grupperingene. USF deltok ikke i borgerkrigen, men har ved flere anledninger forsøkt å løsrive seg fra resten av befolkningen i Somaliland.

The Somali Democratic Alliance (SDA)

Dette er en gruppering som representerer de nordvestlige Gaddabursi klanene. Under borgerkrigen var de på den sittende regjeringens side mot SNM. Men siden deklarasjonen av Somaliland som uavhengig enhet, har grupperingen blitt splittet i to. Den ene fraksjonen har inngått samarbeid med sine tidligere fiender i SNM og samarbeider med “regjeringen” i Somaliland. Den andre fraksjonen, basert i London og i Etiopia, er fortsatt fiendtlig innstilt ovenfor de SNM og deres lederskap.

The United Somali Party (USP)

Denne organisasjonene ble dannet på slutten av 1950-tallet, og er politisk fremfor militær i sitt arbeide. Organisasjonen ble dannet i Britisk Somaliland av folk tilhørende til Darod klansgruppen (Dolbahante og Wasangeli) som en respons på at de fryktet tilværelsen i mindretall under Issaq klanen om territoriet ble uavhengig. Sammenslåingen med de tidligere italienske områdene i sør gjorde organisasjonen noe overflødig, da Darod klanen ble en majoritet i det nye sammenslåtte Somalia.

The Somali National Democratic Union (SNDU)

Dette er en liten gruppe dannet i 1992 for å representere de to Darod klanfamiliene Lekasse og Ortooble, som befinner seg i de sentrale delene av Somalia. Organisasjonen ble dannet fordi området de bebodde var sterkt preget av krigføringen mellom Aidids styrker og SSDF forut for UNITAF-intervensjonen i 1992. Gruppens leder, Ali Ismail Abdi, gikk i koalisjon med Ali Mahdis USC fraksjon og var ved flere anledninger invitert til en rekke forskjellige møter under FN-regi, på tross av gruppens beskjedne størrelse.

14. Appendiks II: Kart over Somalia⁵⁰

⁵⁰ Kartet er hentet fra <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unosomi.htm> under lenken *Map*. Lenken var sist sjekket 17.01.2010.

15.Litteraturliste

- Adam, H. M.: **From Tyranny to Anarchy, the Somali Experience**, Red Sea Press 2008.
- Allard, K.: **Somali Operations, Lessons learned**, National Defense University Press, 1995.
- Allen, C.: **Understanding African Politics** (Review of African Political Economy nr 65, vol. 22, September 1995, s. 301-320).
- Ancker, C. J, III: **Doctrine for asymmetric warfare**, i *Military Review*, july-August, 2003 (9 sider).
- Angstrom, J.: **Introduction: Debating the nature of modern war**, i Angstrom, J. og Duyvesteyn, I.: *Rethinking the nature of war*, Frank Cass, 2005 s. 1-27.
- Bauman, Z.: **Globalization, the human consequences**, Polity Press 1998.
- Bellamy, A. J. og Williams, P. D.: **Understanding Peacekeeping**, Polity, 2 utgave, 2010.
- Berdal, M. og Malone D. M.: **Greed and Grievance: Economic Agendas in Civil Wars**, Lynne Rienner 2000.
- Berdal, M.: **How "new" are "new Wars"?** **Global economic change and the study of civil war**, i *Global Governance* nr 9 2003 Iss. 4 s 477-502.
- Boutros-Ghali, B.: **An Agenda for Peace**, FN 1992 (hentet fra <http://www.un.org/Docs/SG/agpeace.html>, lenke sist sjekket 14.09.10)
- Brodie, B.: **A Guide to the Reading of On War**, i Clausewitz, C.V.: **On war**, Everyman's Library, 1976/1993 s. 775-853.
- Brown, M. og de Jonge Oudraat, C. : **Internal Conflict and International Action**, i Brown, M.; Coté, O.R. jr.; Lynn-Jones, S.M.; Miller, S.E. (redaktører) *Nationalism and Ethnic Conflict* (Revised Edition), The MIT Press 2001, s. 163-192.
- Braathen, E., Bøås, M., Sæther, G.: **Ethnicity Kills? Social Struggles for Power, Resources and Identities in the Neo-Patrimonial State**, i Braathen, E., Bøås, M., Sæther, G.: *Ethnicity Kills? The Politics of War, Peace, and Ethnicity in SubSaharan Africa* (Palgrave Macmillan 2000) s 3-22.
- Bjørge, T. og Heradstveit, D.: **Politisk terrorisme**, Tano 1993.
- Carstens, R. D.: **New War Demands a New Military**, United States Naval Institute. Proceedings. Anapolis: Dec 2003. Vol 129, iss. 12, s 2-4.
- Chabal, P. og Daloz J-P.: **Africa Works: the Political Instrumentalization of Disorder**, James Currey, 1999.

Chapin Metz, H.: **Somalia: a Country Study**, Government Printing Office; 4 utgave (May 1993). (Jeg hentet opprinnelig teksten fra <http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query2/r?frd/cstdy>. Teksten er ikke lengre tilgjengelig på nett, men kan kjøpes som bok).

Chazan, N., Mortimer, R., Ravenhill, J. og Rothchild, D.: **Politics and Society in Contemporary Africa**, 2 utg. Lynne Rienner Publishers, Macmillan Press, 1992.

Chopra, J.; Eknes, Å.; Nordbø, T.: **Fighting for Hope in Somalia**, Peacekeeping and Multinational Operations, no. 6, NUPI, 1995.

Clausewitz, C.V.: **On war**, Everyman's Library, 1976/1993.

Clausewitz, C. V.: **On war**, Wordsworth Classics, 1997. Forkortet utgave.

Clarke, W.: **Failed visions and Uncertain Mandates in Somalia**, i Clark, W. og Herbst, J.: *Lerning From Somalia, The Lessons of Armed Humanitarian Intervention*, WestviewPress, 1997, s. 3-19.

Clark, W. og Herbst, J.: **Learning From Somalia, The Lessons of Armed Humanitarian Intervention**, WestviewPress, 1997.

Collier, P. : **Doing Well out of War: An Economic Perspective** - i Berdal, M. og Malone D. M: *Greed and Grievance: Economic Agendas in Civil Wars*, Lynne Rienner, 2000, s. 91-111.

Crigler, T. F.: **The Peace-Enforcement Dilemma** JFQ-Forum, Autumn 1993 s. 64-70 (Hentet fra: <http://www.globalsecurity.org/military/library/report/1993/jfq1002.pdf>)

Dahl, R. A.: **Modern Political Analysis**, Prentice Hall, 5. utgave, 1963/1991 kaptittel 1.

Der Derian, J.: **"Is the author dead?" An interview with Paul Virilio** i *The Virilio Reader*, s. 16 -21, Blackwell Publishers, 1998.

Deutsch, M.: **Subjective features of conflict resolution: Psychological, social and cultural influences**, Vayrynen, Raimo (ed) *New directions in conflict theory: Conflict resolution and conflict transformation*, SAGE, 1991, s. 120-35.

Drysdale, J.: **Foreign Military Intervention in Somalia**, i Clark, W. og Herbst, J.: *Lerning From Somalia, The Lessons of Armed Humanitarian Intervention*, WestviewPress, 1997, s. 118-134.

Doyle, M. W. og Sambanis, N.: **Making War and Building Peace**, Princeton 2006.

Duffield, M.: **Post-modern Conflict: Warlords, Post-adjustment States and Private Protection**, I Civil Wars, Vol 1, Spring 1998, s. 65-102.

Duffield, M.: **Global Governance and the New Wars, the Merging of Development and Security**, Zed Books, 2001.

- Duyvesteyn, I.: **Clausewits and African War, Politics and strategy in Liberia and Somalia**, Frank Cass, 2005.
- Eknes, Å.: **Humanitarianism and the Military: The UN and Humanitarian Intervention**, i Eknes, Å. og McDermott, A. (redaktører): *Sovereignty, Humanitarian Intervention and the Military*, Peacekeeping and Multinational Operation No. 3, s. 3-17, NUPI, 1994.
- Francis, D. J.: **Introduction: Understanding the context of peace and conflict in Africa**, i Francis, D. J. (red.): *Peace and conflict in Africa*, Zeb Books, 2008, s. 3-15.
- Galtung, J.: **Peace by Peaceful Means, Peace and Conflict, Development and Civilization**, SAGE Publications, 1996.
- Gellner, E.: **Nasjonalisme**, Spartacus, 1998.
- Gilbert, P.: **New Terror, New Wars**, Edinburgh University Press Ltd, 2003.
- Gleditsch, N.P.: **Det nye sikkerhetsbildet: mot en demokratisk og fredelig verden?** i Internasjonal politikk, 54 årgang, nr.3, 1996.
- Gundel, J.: **Humanitarianism and Spoils Politics in Somalia**, i Juma, K. og Astri S. (redaktører): *Eroding Local Capacity, International Humanitarian Action in Africa*, Nordiska Afrikainstitutet, 2002 s. 134-156.
- Gurr, T. R.: **Theories of Political Violence and Revolution**, i Deng, Francis M. og Zartman, I. W.: *Conflict resolution in Africa*, The Brookings Institution, 1991, s. 153-189.
- Hansen, S.: **Warlords and Peace Strategies: The Case of Somalia**, i *The Journal of Conflict Studies*, Fall 2003, s. 57 – 78.
- Haus, C.: **International conflict resolution, international relations for the 21st century**, Continuum, 2001.
- Heradstveit, D. og Bjørge, T.: **Politisk terrorisme**, TANO A.S, 1993.
- Herbst, J.: **Economic incentives, Natural Resources and Conflict in Africa**, i *Journal of African Economies*, vol. 9, nr. 3, 2000, s. 270-294.
- Hirsch, J. L. og Oakley, R. B.: **Somalia and operation restore hope, reflections on peacemaking and peacekeeping**, United States Institute of Peace Press (second print), 1996.
- Holo, T. og Andreassen, M. D.: **Kultur på ville veier: En gjennomgang av forsvarrets satsning på kulturforståelse**, *Security in Practise* 11, NUPI, 2010, s. 5-27.
- Holzgrefe, J. L.: **The humanitarian intervention debate**, i Holzgrefe, J. L. og Keohane, R. O.: *Humanitarian Intervention: Ethical, Legal and Political dilemmas*, Cambridge University Press, 2003, s. 15-52.
- Horowitz, D. L.: **Ethnic Groups in Conflict**, University Presses of California, Columbia and Princeton, 2 utgave, 2001.

Hovi, J. og Rasch, B. E.: **Strategisk handling**, kapittel 2 (s 23-33), Universitetsforlaget AS, 1993.

Ignatieff, M.: **Intervention and state failure**, i Dissent, New York, winter 2002, vol. 49, utg. 1 s. 114-124.

International Crisis Group: **Somalia: To move beyond the failed state**, Africa Report Nr 147 Desember 2008 (hentet fra: <http://www.crisisgroup.org/en/regions/africa/horn-of-africa/somalia/147-somalia-to-move-beyond-the-failed-state.aspx>. Nettadresse sjekket 02.05.10).

Issa-Salwe, A. M.: **The Collapse of the Somali State, The Impact of the Colonial Legacy**, HAAN Publishing, London, 1996.

Jackson, R. H.: **Quasi-States: Sovereignty, International Relations and the Third World**, Cambridge University Press, 1993.

Kaldor, M.: **New and Old Wars, Organized Violence in a Global Era**, Stanford University Press, 1999.

Kalyvas, S. N.: **'New' and 'Old' Civil Wars, A Valid Distinction?**, World Politics, nr 54, Oktober 2001, s. 99-118.

Kalyvas, S. N.: **The Logic of Violence in Civil War**, Cambridge, 2006.

Kaplan, R. **The Coming Anarchy**, Atlantic Magazin, February 1994. (Hentet fra <http://www.theatlantic.com/magazine/archive/1994/02/the-coming-anarchy/4670/>. Sist sjekket 10.05.10).

Kaplan, R.: **Verdens ender, en reise ved inngangen av det 21. Århundre**, Aschehoug, 1998.

Karbo, T.: **Peace-building in Africa**, i Francis, D. J. (red.): *Peace and Conflict in Africa*, Zeb Books, 2008, s. 113-132

Kennedy, Kevin M.: **The Military and Humanitarian Organizations** i Clark, Walter og Herbst, Jeffery: *Lerning From Somalia, The Lessons of Armed Humanitarian Intervention*, WestviewPress, 1997, s. 99-117.

Keohane, R. O.: **Political authority after interventions: gradations in sovereignty**, i Holzgrefe, J. L. og Keohane, R. O.: *Humanitarian Intervention: Ethical, Legal and Political dilemmas*, Cambridge University Press, 2003, s. 275-298.

Leander, A.: **Wars and the Un-Making of States: Taking Tilly Seriously in the Contemporary World**, COPRI Working Paper, 2003. (Hentet fra http://www.diis.dk/graphics/COPRI_publications/COPRI_publications/publications/workingpapers.htm 26.02.10) s. 1- 17.

- Lewis, I.M.: **A Modern History of Somalia, Nation and State in the Horn of Africa**, Longman, 1980.
- Lewis, I.M.: **Misunderstanding the Somali Crisis**, i *Anthropology Today* vol. 9 No. 4 Aug 1994, s. 1-3.
- Lukes S.: **Power a Radical View**, Palgrave, 2005
- Lyons, T. og Samatar, A. I.: **Somalia. State Collapse, Multilateral Intervention, and Strategies for Political Reconstruction**, Brookings Occasional Papers, 1995.
- Meigs, M. C.: **Unorthodox thoughts about asymmetric warfare**, i *Parameters*, Summer 2003, s. 4-18.
- Menkhaus, K.: **International Peacebuilding and the Dynamics of Local and National Reconciliation in Somalia**, i Clark W., og Herbst, J.: *Lerning From Somalia, The Lessons of Armed Humanitarian Intervention*, WestviewPress, 1997, s. 42-63.
- Menkhaus, K. og Prendergast, J.: **Political Economy of Postintervention Somalia**, Somalia Task Force Issue Paper # 3 April 1995 (15 s. Hentet fra: www.asylumlaw.org/docs/somalia/country_conditions/menkhaus.PDF) Lenke sjekket 25.01.10.
- Miall, H., Ramsbotham, O.L. og Woodhouse, T.: **Contemporary Conflict Resolution**, Polity Press, 1999.
- Mohamoud A. A.: **State Collapse and Post-Conflict Development in Africa, The Case of Somalia (1960 – 2001)**, Purdue University Press, 2006.
- Münkler, H.: **The New Wars**, Polity, 2005.
- Nordling, Å.: **Tvangsmakt i sönderfallna stater: Somalia 1992-1993** (hentet fra: http://www.annalindhbiblioteket.se/publikationer/uppsatser/2003/chp0103/norling_2023.pdf. Nettadresse (PDF) sjekket 01.08.09). S 1-48, Försvarshögskolan, 2003.
- Omeje, K. C.: **Understanding conflict resolution in Africa**, i Francis, D. J. (red.): *Peace and conflict in Africa*, Zeb Books, 2008, s. 68-91.
- Paret, P.: **Understanding war, essays on Clausewitz and the history of military power**, Princeton University Press, 1992.
- Posen, B. R.: **Nationalism, the Mass Army, and Military Power**, i *International Security*, vol. 18, No 2, Autumn 1993, s. 80 – 124.
- Prunier, G.: **Somalia: Civil war, intervention and withdrawal 1990-1995**, Writenet, 1995 (Hentet fra: <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?page=search&docid=3ae6a6c98&skip=0&query=prunier%201995>. nettadresse sjekket 01.08.09) 41 sider.

Reno, W.: **African weak states and commercial alliances**, I African Affairs, , Vol 96, Iss. 383, April 1997, s. 165-186.

Reno, W.: **Warlord Politics and African States**, Lynne Rienner Publishers 1998.

Reno, W.: **Shadow States and the Political Economy of Civil Wars** Berdal, M. og Malone D. M: *Greed and Grievance: Economic Agendas in Civil Wars*, Lynne Rienner, 2000(a), s. 43-68.

Reno, W.: **Clandestine economies, violence and states in Africa**, i Journal of International Affairs, New York, Vol. 53, Iss 2, Spring 2000(b), s. 433-461.

Rizwan, S.: **Revolution in Military Affairs (RMA)** hentet fra: <http://www.defencejournal.com/2000/sept/military.htm> adressen ble sjekket 11.06.09) Defence journal (ikke datert).

Robinson, P. S.: **Reason, meaning, and the institutional context of foreign policy decision-making**, i International Journal XLIX, Spring 1994, s. 408 – 433.

Roe, P.: **Interstate Security Dilemma: Ethnic Conflict as a ‘Tragedy’?**, Journal of Peace Reserarch, Vol. 36, No 2, Mar., 1999, s. 183-202.

Rotman, J. og Olson M. L.: **From Interest to Identities: Toward a New Emphasis in Interactive Conflict Resolution**, Journal og Peace Research, Vol 38, No3, Mai 2001.

Rubin, J.: **Western perspectives on conflict resolution**, i Salem, P. (redaktør): *Conflict resolution in the arab world: selected essays*, American University of Beirut, Beirut, Lebanon, 1997 s. 3-10.

Rutherford, K. R.: **Humanitarianism under fire, the US and UN intervention I Somalia**, Kumarian Press, 2008.

Salem, P.: **A critique of Western conflict resolution from a non-Western perspective**, i Salem, P. (redaktør): *Conflict resolution in the arab world: selected essays*, American University of Beirut, Beirut, Lebanon, 1997, s. 11-26.

Smith, D.: **Towards understanding the causes of war**, i Ketil Volden & Dan Smith (Redaktører): «Causes of conflict in the third World», PRIO, 1997.

Stedman, S. J.: **The new interventionists**, Foreign Affairs, 1992-1993, i Kopsisamling 4 International Politics, UiTø, Februar 1997.

Stewart, R. W.: **The United States Army in Somalia 1992-1994**: (Hentet fra: <http://www.history.army.mil/brochures/Somalia/Somalia.htm>. adressen ble sjekket 11.06.09) s. 4-27.

Stromseth, J.: **Rethinking the humanitarian intervention: the case of incremental change**, i Holzgrefe, J. L. og Keohane, R. O.: *Humanitarian Intervention: Ethical, Legal and Political dilemmas*, Cambridge University Press, 2003, s. 232 – 273.

Tilly, C.: **Warmaking and State Making as Organized Crime**, i Evans, Peter B., Dietrich Rueschemeyer og Theda Skocpol (red): *Bringing the State back In*, Cambridge University Press 1985/1993 s. 169-191.

Wallensteen, P.: **Understanding Conflict Resolution, War, Peace and the Global System**, SAGE Publications, 2002.

Walzer, M.: **Just and unjust wars, a moral argument with historical illustrations**, 2 utgave, Basic Books, 1992.

Walzer, M.: **The argument about humanitarian intervention**, i Dissent, New York, winter 2002, vol. 49, utg. 1 s. 29-38.

Waten, J. P. G.: **Humanitarian operations: The dilemma of intervention**, i RUSI Journal, London, 2001, Vol 146 utg. 4, s. 18-23.

Weber, M.: **Makt og Byråkrati**, Gyldendal, 2000.

Weiss, T. G.: **Humanitarian Intervention, war and conflict in the modern world**, Politiy, 2008.

Weiss, T.G. og Collins, C.: **Humanitarian Challenges and Interventon**, Westview, 2. utgave, 2000.

Wilson, G. I., Bunders, F., Sullivan, J.P.: **The next conflict**, i Marine Corps Gazette. Quantico, Vol. 85, iss 11, Nov 2001, s. 73-78.

Willmot, L: **Introduction** i Clausewitz, C. V.: *On war*, Wordsworth Classics, 1997. Forkortet utgave. s. IX-XXIII.

Zur, O.: **The Psychohistory of Warfare: The Co-evolution of Culture, Psyche and Enemy**, Journal of Peace Research, 1987, s. 125-134.

Østerud, Ø.: **Statsvitenskap. Innføring i polisisk analyse**, Universitetsforlaget, 1993.

Nettadresser:

Jeg viser til nettsidene jeg har benytter fortløpende som fotnoter. De artiklene (som oftest PDF) jeg har hentet fra nettet er lagt til i den ordinære referanselisten.

Referanser til Wikipedia er kun ment som støtte til teksten, ikke som vitenskaplig underbygging av poenger.

Annet:

Regional Surveys of the World, 33rd ed. Africa south of the Sahara, 2004.

Department of Public Information (DPI): **United operations in Somalia II** (hentet fra: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unosom2.htm> Lenke sjekket 22.03.10).

United Nations, Department of Peacekeeping Operations: **United Nations Peacekeeping operations, Principles and Guidelines (Capstonedoktrinen)** (hentet fra http://www.google.no/url?sa=t&source=web&cd=1&ved=0CBkQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.peacekeepingbestpractices.unlb.org%2FPbps%2FLibrary%2FCapstone_Doctrine_ENG.pdf&ei=pTGPTJJWx4U4x-mMig0&usg=AFQjCNHcuh2LWpjJwy-gyJkdEGFswJddYw&sig2=nrYwFPZe1nx3XMyk5Bm8gQ Lenke sjekket 14.09.10)

Avisartikler

Anders Romarheim: **Antorpolog og kriger**, Morgenbladet 12.-18. Juni 2009, s 30 og 31.

Sikkerhetsrådsresolusjoner.

De resolusjonene jeg har benyttet meg av eller viser til i teksten, er tilgjengelige via <http://www.un.org/documents/scres.htm>. Adressen ble sist sjekket 16.01.2010.

- Sikkerhetsrådsresolusjon 733, 1992.
- Sikkerhetsrådsresolusjon 746, 1992.
- Sikkerhetsrådsresolusjon 751, 1992.
- Sikkerhetsrådsresolusjon 773, 1992.
- Sikkerhetsrådsresolusjon 775, 1992.
- Sikkerhetsrådsresolusjon 794, 1992.
- Sikkerhetsrådsresolusjon 814, 1993.
- Sikkerhetsrådsresolusjon 837, 1993.